

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

SUALTI KÜLTÜR MİRASI PERSPEKTİFİNDE ANTALYA KALEİÇİ LİMANI

Fatih ŞİMŞEK

Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

SUALTI KÜLTÜR MİRASI PERSPEKTİFİNDE ANTALYA KALEİÇİ LİMANI

Fatih ŞİMŞEK

Danışman
Doç. Dr. Hakan ÖNİZ

Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Fatih ŞİMŞEK'in bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak oy birliği ☐ oy çokluğu ☐ ile kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Tuncer DEMİR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Hakan ÖNİZ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Emre OKAN (İmza)

Tez Başlığı: Sualtı Kültür Mirası Perspektifinde Antalya Kaleiçi Limanı

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 27/01/2023

Mezuniyet Tarihi :/....../2023

(İmza)
Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sualtı Kültür Mirası Perspektifinde Antalya Kaleiçi Limanı” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Fatih ŞİMŞEK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Fatih ŞİMŞEK
Öğrenci Numarası	
Anabilim Dalı	Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırmaları
Programı	Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Hakan ÖNİZ
Tez Başlığı	Sualtı Kültür Mirası Perspektifinde Antalya Kaleiçi Limanı

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğüne

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak Sayfası, b) Giriş, c) Genel Bilgiler, d) Gereç ve Yöntem, e) Bulgular, e) Tartışma ve f) Sonuç ve Öneriler kısımlarından oluşan toplam.....sayfalık kısmına ilişkin,/...../..... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından *Turnitin* adlı intihal engelleme yazılımından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 'olarak tespit edilmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Akdeniz Üniversitesi "Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları"nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyad, İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

...../...../.....
(Unvan, Ad Soyad, Tarih, İmza)

Açıklamalar

- 1- Tez Çalışması Orijinallik Raporu tezin yalnızca "Kapak Sayfası", "Giriş", "Genel Bilgiler", "Gereç ve Yöntem", "Bulgular", "Tartışma", "Sonuç ve Öneriler" bölümlerinden oluşan kısmın tek bir dosya olarak intihal engelleme yazılımına yüklenmesi ile alınır.
- 2- Yazılıma yükleme yapılırken "Dosya Başlığı" (document title) olarak tez başlığının tamamı, "Yazar Adı" (author's first name) olarak öğrencinin adı, "Yazar Soyadı" (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisi yazılır.
- 3-İsteğe bağlı ayarlar kısmından; "Ödevleri şuraya gönder?" seçeneği mutlaka **DEPO YOK** şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir;.
- 4- Benzerlik oranında tüm sorumluluk öğrenciye aittir.
- 5- Tez savunma sınavı sonrasında başarılı bulunan öğrenci, tez savunma sınavı tarihi sonrasında tezde yapılmış muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullanılarak alınmış ikinci bir intihal raporundaki bilgiler kullanılarak hazırlanmış ve tez danışmanı tarafından onaylanarak imzalanmış ikinci bir Raporu ve Beyanı Enstitüye teslim etmekle yükümlüdür.

İÇİNDEKİLER

HARİTALAR LİSTESİ	iv
LEVHALAR LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
ÖNSÖZ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DALIŞ TARİHİ VE KÜLTÜR MİRASI

1.1. Dalgıçlık Tarihi	3
1.2. Türk Dalgıçlığı	4
1.3. Sualtı Kültür Mirası	8
1.3.1. Kültür Mirası	8
1.3.2. Kültür Varlığı	8
1.3.2.1. Kültür Varlıklarının Değerleri	8
1.4. Ulusal Kültür Mirası Mevzuatın Tarihsel Gelişimi	9
1.4.1. Cumhuriyet Öncesi	9
1.4.2. Cumhuriyet Dönemi	10
1.5. Yürürlükteki Kültürel Mirası Koruma Mevzuatı	10
1.6. Sualtı Kültür Mirası Mevzuatı	11

İKİNCİ BÖLÜM

ANTALYA’NIN TARİHİ, TİCARİ HAYATI VE LİMAN YAPILARI

2.1. Antalya İlinin Sınırları	14
2.2. Antalya’nın Kısa Tarihi	14
2.2.1. İlk Çağda Antalya	14
2.2.2. Roma Dönemi	14
2.2.3. Bizans Dönemi	15
2.2.4. Abbasiler Dönemi	16
2.2.5. Haçlılar Dönemi	16
2.2.6. Selçuklular Dönemi	16

2.2.7.	Hamidoğulları Dönemi	17
2.2.8.	Tekeoğulları Dönemi	18
2.2.9.	Osmanlılar Dönemi	18
2.2.10.	İtalyan İşgali ve Cumhuriyet	19
2.3.	Antalya Kaleiçi Limanı Ticaret Tarihi.....	19
2.3.1.	Deniz Taşımacılığının Önemi.....	19
2.3.2.	Antik Çağda Antalya Limanı.....	19
2.3.3.	Roma Dönemi.....	20
2.3.4.	Bizans Dönemi	20
2.3.5.	Selçuklu Dönemi	21
2.3.6.	Osmanlı Dönemi.....	22
2.3.7.	Cumhuriyet Dönemi	23
2.4.	Antalya Limanı, Mendirek Yapıları, Tersanesi ve Deniz Burçları.....	24
2.4.1.	Antik Çağda.....	24
2.4.2.	Bizans Dönemi	24
2.4.3.	Selçuklu Dönemi	24
2.4.4.	Osmanlı Dönemi.....	25
2.5.	Deniz Burçları.....	26
2.5.1.	Kuzey Burcu	27
2.5.2.	Güney burcu	28
2.6.	Mermerli Plajındaki Satıha Yakın Taş Yığınları Hakkında Tahminler	28
2.6.1.	Eski Bir Mendirek Yapısı	28
2.6.2.	Yıkılmış Küçük Burçlar	29
2.6.3.	Tersane Yapısı	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KALEİÇİ SUALTI ARAŞTIRMALARI

3.1.	Tarihi Taranmış Haritaların Jeoreferanslandırılması	32
3.2.	Antalya Kaleiçi Sualtında Araştırmaları	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

4.1.	Sonuç ve Değerlendirme.....	35
------	-----------------------------	----

KAYNAKÇA.....	38
EKLER	44
KATALOG.....	46
HARİTALAR.....	50
RESİMLER.....	66
ÖZGEÇMİŞ.....	92

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Türkiye Haritası Üzerinde Antalya Limanının konumu (Uydu görüntüsü)

Google Earth Web sürümündeki uydu görüntüsü (2022)

Erişim adresi: <https://earth.google.com/web/@38.39319368,32.35248692,1259.10047031a,1581326.06960177d,35y,0.36402966h,0.72314039t,0r> (erişim tarihi 10/01/2023)

Harita 2 : Antalya Limanı (Uydu görüntüsü)

Google Earth Web sürümündeki uydu görüntüsü (2022)

Erişim adresi: <https://earth.google.com/web/@36.88099923,30.7049499,31.39315489a,2863.42626387d,35y,-1.49639977h,0.13432787t,0r> (erişim tarihi 10/01/2023)

Harita 3: Roma İmparatorluğu sınırları

Kaynak: (Unat, F.R., 2014:15) *Büyük Tarih Atlası İstanbul*

Harita 4 Halife El -Me'mun haritası (MS: 813-833)

Kaynak: (Sezgin, F., 2008: 24)

Harita 5: Osmanlı İmparatorluğunun en geniş sınırları

Kaynakça: <https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlilar>

Harita 6: Akdenizin akıntıları ve yaz rüzgarları haritası

Kaynak: (Sönmez, 2008:14)

Harita 7: Antalya Limanını m² si

Harita 8: Kitab-ı Bahriye Antalya körfezi

Kaynak: (Piri reis, 2002: 766).

Harita 9: Kitab-ı Bahriyede Antalya Limanının yakından görüntüsü

Harita 10: 1815 tarihli Antalya liman Haritası

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri BOA. C.AS.00840.35837.001

Harita 11: 1838 tarihli harita

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri BOA. TSMA No: 9420/1)

Harita 12: 1890'larda hazırlanan liman planı

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri BOA. PLK. P.5285-1

Harita 13: Lanckoronski'nin Antalya'nın tahkimat sistemi planı

Kaynak: (Lanckoronski, 2005: 8)

Harita 14: Şükrü Fikri Erten'in Antalya Kaleiçi haritası

Antalya Livası Tarihi eki Antalya haritası

Erişim adresi: http://www.antalyatarihi.com/eser/antalya_livasi_tarihi

Harita 15: Cumhuriyet dönemi haritası

Kaynak: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri BCA. 30-10-0-0/62.416.8 (25/07/1941)

Harita 16: Mevcuttaki kale surlarının ITRF koordinatlı haritası (sarı renkli)

Harita 17: 1815 Tarihli haritanın jeoreferanslandırılması

Harita 18: Jeoreferanslandırılan 1815 Tarihli Antalya limanının yakından görüntüsü

Harita 19: 1890'lardaki Tarihli haritanın jeoreferanslandırılması.

Harita 20: Jeoreferanslandırılması yapılan 1890'lardaki Antalya limanını yakından görüntüsü

Harita 21: Lanckronski'nin Antalyanın tahkimat planının jeoreferanslandırılması

Harita 22: jeoreferanslandırılan Lanckronski'nin Antalyanın limanının yakından görüntüsü

Harita 23: Süleyman Fikri Erten'in kitabındaki Kaleiçi haritasının jeoreferanslandırılması.

Harita 24: Jeoreferanslandırılan Süleyman Fikri Erten'in Antalya limanının yakından görüntüsü

Harita 25: Jeoreferanslandırılan Cumhuriyet dönemi haritası

Harita 26: Antalya tersanesinin lokalizasyonu olduğu düşünülen yerin parsel numarası

LEVHALAR LİSTESİ

Levha I

Resim 1: Asurlu yüzücü

<https://www.denizticaretgazetesi.org/haber/asurlu-dalgiclar-12168> (Erişim tarihi 20/11/2022)

Resim 2: Antalya Kaleiçi limanı Dron görüntüsü.

Levha II

Resim 3: 1683'te Cornelis de Bruyn'in Antalya limanı gravürü iki büyük deniz burcunu ve iki küçük deniz burcunu gösterir resim.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/18/Sattalia_-_Bruyn_Cornelis_De_-_1714.jpg (Erişim tarihi: 11/01/2023)

Resim 4: İki deniz burcunu gösterir resim.

Lanckoronski, 2005: Resim III

Levha III

Resim 5: Liman Kaleiçi Kalafat hane

Lanckoronski, 2005: Resim IV

Resim 6: Kuzey Deniz burcu

Lanckoronski, 2005: I

Levha IV

Resim 7: Kuzey Deniz burcu

Sönmez, 2008: 80

Resim 8: Güney Deniz burcu

Sönmez, 2008: 80

Levha V

Resim 9: Güney Deniz burcu

Sönmez, 2008: 80

Resim 10: Güney Deniz burcu yıkıldıktan sonra satıhta görülen kısmı

Sönmez, 2008: 180

Levha VI

Resim 11: Güney Deniz burcu yıkıldıktan sonra satıhta görülen kısmı

Sönmez, 2008: 181

Resim 12: Jeoreferanslandırılan 1815 ve 1890 tarihli taranmış tarihi haritaların olası çakıştırılması

Levha VII

Resim 13: Sonar verilerine göre derinlikler (Sonar çeken: Ercan SOYDAN, İrem KILIÇ, Fatih ŞİMŞEK)

Resim 14: Olası mendirek yapısı

Levha VIII

Resim 15: Mermerli plajında deniz yüzeyinde kesilmiş kayalar

Resim 16: Mermerli plajında deniz yüzeyinde kesilmiş kayalar

Levha IX

Resim 17: Mermerli plajında 2 deniz yüzeyinde kayalık 1 tane satıh altında doğal olmayan bir form bulunmaktadır.

Resim 18: 1683'te Cornelis de Bruyn'in Antalya limanı gravüründeki iki küçük deniz burcunu gösterir resim.

Levha X

Resim 19: Olası küçük burçların yerleri

Resim 20: Olası küçük burçların yerleri

Levha XI

Resim 21: Sualtı fotoğrafı (Fotoğraf: Fatih ŞİMŞEK)

Resim 22: Sualtı fotoğrafı (Fotoğraf: Fatih ŞİMŞEK)

Resim 23: Sualtı fotoğrafı (Fotoğraf: Fatih ŞİMŞEK)

Resim 24: Sualtı fotoğrafı (Fotoğraf: Fatih ŞİMŞEK)

Levha XII

Resim 25: Fotoscan yapılan lokasyon.

Resim 26:Fotoscan

Levha XIII

Resim 27: Fotoscan

Resim 28: Fotoscan

Levha XIV

Resim 29: Fotoscan

Resim 30: Olası tersane lokalizasyonu

Levha XV

Resim 31: Olası tersane lokalizasyonu

Resim 32: Olası tersane lokalizasyonu

Levha XVI

Resim 33: Olası Antalya Tersane lokalizasyonu.

Resim 34: Alanya Tersanesi

Levha XVII

Resim 35: İstanbul tasvirli porselen görsel olarak yerleştirilmesi

Kırık parça ile orijinalin fotosu karşılaştırıldığında tam örtüştüğü görülmektedir. % 40 saydamlık.

Resim 36: 19. yüzyıl Uzakdoğu temalı İngiliz porselen tabak

Levha XVIII

Resim 37: 18. yüzyıl Çanakkale 'Sülüklü' diye tabir edilen, seramik eserdir.

Resim 38: Sualtından obje fotoğrafları (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

Levha XIX

Resim 39: Sualtından obje fotoğrafları (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

Resim 40: Sualtından obje fotoğrafları (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

Levha XX

Resim 41: Amfora parçası (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

Resim 42: Amfora parçası (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

Levha XXI

Resim 43: 15 Sonar görüntüsünün çekildiği yerler. (Sonar görüntülerini çeken Ercan SOYDAN, İrem KILIÇ, Fatih ŞİMŞEK)

Levha XXII

Resim 44: Güney deniz burcunun olası yeri (ya da yakınları) derinliği

Resim 45: Güney deniz burcunun çevresinin sonar görüntüsü

Levha XXIII

Resim 46: Dron fotoğrafları (Günay DÖNMEZ)

Resim 47: Dron fotoğrafları (Günay DÖNMEZ)

Levha XXIV

Resim 48: Dron fotoğrafları (Günay DÖNMEZ)

Resim 49: Dron fotoğrafları (Günay DÖNMEZ)

Levha XXV

Resim 50: Dron fotoğrafları (Günay DÖNMEZ)

Resim 51: Dron fotoğrafları (Günay DÖNMEZ)

Levha XXVI

Resim 52: Sualtı Mendirek yapısı

Resim 53: Sualtı Mendirek yapısı

KISALTMALAR LİSTESİ

Arş. Arşiv

cm. Santimetre

Çev. Çeviren

Der. Derleyen

Ed. Editör

Env. No: Envanter Numarası

Erş. Erişim

Fig. Figür

Gör. Görsel

Har. Harita

Kat. Katalog

Lev. Levha

MÖ Milattan Önce

MS Milattan Sonra

Ö.Y. Ölüm Yılı

Res. Resim

s. Sayfa

vb. Ve Benzerleri

vd. Ve Diğerleri

vs. Vesaire

yy Yüzyıl

ÖZET

Sualtı Kültür Mirası Perspektifinde Antalya Kaleiçi Limanı başlıklı tezimiz ile pek çok konu incelenmiş ve tartışılmıştır. İlk çağdan günümüze kadar dalış tarihi kısaca incelenmiştir. Türk dalış tarihi, kültür mirası ve kültür varlığı tanımları yapılmıştır. Ulusal kültür mirası mevzuatın tarihsel gelişimi, yürürlükteki kültürel miras koruma mevzuatı ile sualtı kültür mirası mevzuatı incelenmiştir. Antalya Kaleiçi limanı çağlar boyunca önemli bir liman olduğu için tüm çağlar genel olarak incelenmiştir. Antalya'nın dönem sırasına uygun olarak kısa tarihleri incelenmiş ve Antalya liman ticareti anlatılmaya çalışılmıştır. Anabilim dalımız çerçevesi dışına çok çıkmadan daha çok tersane lokalizasyonu, mendirek yapıları ve deniz burçlarına odaklanılmıştır. Sualtı kültür mirası pek çok disiplini içinde barındırmaktadır. Disiplinler arası bir çalışma gerektirir. Araştırmalarımızda, sualtı sonar sistemleri, dron çekimleri, Autocad programı, haritacılık ve cbs programları (Netcad, ArcGIS), dalışlar yapılarak sualtı fotoları çekilmiştir ve sualtı fotoscanları oluşturulmuştur. Tüm bu veriler yorumlanarak iş bu tez hazırlanmıştır.

Tarihi taranmış haritaların jeoreferanslandırılması suretiyle günümüzdeki konumları ile karşılaştırma yapılarak Antalya Kaleiçi limanı mendirek yapıları analiz çalışmaları yapılmıştır. Böylelikle tarihi fotolar ile tarih haritaların deniz burçlarının lokalizasyonuna ilişkin olarak doğruluğu kanıtlanmıştır. Bu bağlamda 1815 tarihli Antalya liman Haritası 1890'larda hazırlanan liman planı Lanckoronski'nin Antalya'nın tahkimat sistemi planı, Şükrü Fikri Erten'in Antalya Kaleiçi haritası ve 1941 tarihli harita jeoreferanslandırılmıştır. Tarihi haritalar tam ölçekli olmadığından ya da taramalarında hata yapılmışta olabileceğinden günümüz konumları ile karşılaştırmalarda kaymalar gözlenmiştir. Tarihi haritaların jeoreferanslandırmaları ile bize dönemlerine ait fikir vermektedir.

Antalya kale için Limanı tersanesi lokalizasyon sorununa ilişkin olarak bu tezde mümkün olduğunca tüm varsayımlar tartışılmıştır. Netice olarak kesin bir bilgiye ulaşılamamakla birlikte, tersanenin lokalizasyonu kale içinde bir yerde olmasının daha doğru olacağı, deniz burçlarının bile dalgalara dayanamayıp parçalandığı bu coğrafyada tersanenin Mermerli plajında olmasının çok mümkün görülmediği kanaatine varılmıştır. Tersane yerinin XIX. yüzyıla kadar Kırkmerdiven yanında yer alan Kalafat hane olarak kullanılan yerde olduğu kanaatine varılmıştır. Burada yapılacak olan bir arkeolojik kazı da Antalya'nın geçmişine ışık tutacaktır. Alanya tersanesinin 2121 m² lik alanı ile aşağı yukarı örtüşmektedir. 1941 tarihli arşiv planında Kalafat hane olarak bilinen Kırkmerdivenin hemen güneyindeki arazi bu tarihte sahili kumluk bir alandır. Ayrıca bu arazi tapu müdürlüğünde (Antalya ili, Muratpaşa ilçesi,

Tuzcular mahallesi 136235 ada 154 parsel sayılı 2.497,10 m² lik) küçük deniz nakliye vasıtalarının çekek mahalli vasfı ile tescillidir. Bu da bize buranın kadim zamanlardan itibaren gemilerin bakım, onarım, tamirat ve gemi inşa gibi işleri yapıldığı bir alan olduğunu göstermektedir.

Antalya Kaleiçi Mermerli plajı ile ilgili tüm varsayımlar bu tezde tartışılmıştır. Netice olarak 1683'te Cornelis de Bruyn'in gravüründe, güney deniz burcunun hemen yanında 2 tane daha küçük burç görülmektedir. Bu burçların zamanla ya da deniz dalgalarını aşındırması ile yıkılmış ve böylelikle liman kullanılamaz hala gelerek liman terk edilmiş olabilir. Kanıt olarak da Mermerli plajında yaptığımız dalışlar ve dron görüntülerinde bu iki kulenin temeli olabileceğini düşündüren izlere ve merdivene rastlanmıştır. Lanckoronski, kuzey deniz burcunu tarif ederken burcun hafif bir kayanın üstünde yapıldığını söylüyor. Mermerli plajında bulunan bu iki kaya üzerine bu iki küçük burç yapılmış olabilir. Mermerli plajında yapılan dalışlarda deniz altında çok sayıda kesme taş blok görülmüştür. Bu da bize burada eski bir yapının olduğu düşündürmektedir. Bu küçük deniz burçları tek başına savunma yapısı olarak yapılmış olabileceği gibi sahil ile bağlantılı bir mendirek yapısı içinde de olabilir. Netice olarak eldeki bu bulgular çerçevesinde böyle bir kanaat oluşsa da yeni bir belge, bulgu ya da sualtı kazıları ile daha kesin sonuçlar elde edilebilir.

Antalya Kaleiçi mendirek bölgesi ve liman ağzı çevresinde yapılan dalışlarda 19. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Osmanlı pazarı için özel yapılmış İstanbul tasvirli İngiliz porselen tabak parçası, 19. yüzyıl İtalya üretimi olduğunu düşündüğümüz döşeme ya da duvar bordür taşları, 19. yüzyıl Uzakdoğu temalı İngiliz porselen tabağı parçası ve 18. yüzyıl Çanakkale "Sülüklü" diye tabir edilen seramik parçalarına rastlanmıştır. Sualtında bulunan bu eserlerin ölçekle beraber fotoğrafları çekilip dijitale aktararak Autocad programında çizimleri yapılmıştır. Yine tarihlemesini yapamadığımız farklı dönemlere ait seramik parçaları ve tarihlemesi yapılamayan bir amfora parçasına rastlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Dalış, Sualtı Kültür Mirası, Antalya Limanı, jeoreferanslandırma, Mendirek, Burç, Deniz Ticareti.

ABSTRACT

Many subjects have been examined and discussed with our thesis titled Antalya Kaleiçi Harbor in the Perspective of Underwater Cultural Heritage. The history of diving from the first age to the present is briefly examined. Turkish diving history, cultural heritage and cultural property definitions were made. The historical development of the national cultural heritage legislation, the current cultural heritage protection legislation and the underwater cultural heritage legislation have been examined. Since Antalya Kaleiçi harbor was an important port throughout the ages, all ages were studied in general. In accordance with the order of the period, the short histories of Antalya were examined and the Antalya port trade was tried to be explained. Without going too far out of the framework of our department, we focused on shipyard localization, breakwater structures and sea signs. Underwater cultural heritage includes many disciplines. It requires an interdisciplinary study. In our research, underwater sonar systems, drone shots, Autocad program, cartography and GIS programs (Netcad, ArcGIS), underwater photos were taken by diving and underwater photoscans were created. This thesis has been prepared by interpreting all these data.

By georeferencing the historical scanned maps, they were compared with their current locations and analyzes of the Antalya Kaleiçi harbor breakwater structures were carried out. Thus, the accuracy of historical photographs and historical maps regarding the localization of nautical signs has been proven. In this context, the Antalya harbor map dated 1815, the port plan prepared in the 1890s, Lanckoronski's Antalya fortification system plan, Şükrü Fikri Erten's Antalya Kaleiçi map and the 1941 map were georeferenced. Since the historical maps are not full scale or there may be errors in their scanning, shifts have been observed in comparisons with today's locations. The georeferences of historical maps give us an idea of their periods.

As far as possible, all assumptions are discussed in this thesis regarding the problem of port shipyard localization for Antalya castle. As a result, although no definite information could be reached, it was concluded that it would be more accurate to localize the shipyard in a place within the castle, and it is not considered possible for the shipyard to be on the Mermerli beach in this geography where even the sea bastions could not withstand the waves and crumbled. XIX of the shipyard location. It was concluded that it was in the place used as a kalfathane next to Kirkmerdiven until the 19th century. An archaeological excavation to be carried out here will also shed light on Antalya's past. It roughly coincides with the 2000 m² area of the Alanya shipyard. The land just south of Kirkstair, known as kalfathane in the 1941 archive plan, was a

sandy beach at that time. In addition, this land is registered with the title deed directorate (Antalya province, Muratpaşa district, Tuzcular neighborhood, block 136235, parcel number 154, area of 2,497,10 m²) as a slipway for small sea transport vehicles. This shows us that this is an area where ships have been maintained, repaired, repaired and built since ancient times.

All assumptions about Antalya Kaleiçi Mermerli beach are discussed in this thesis. As a result, in 1683, Cornelis de Bruyn's engraving shows two smaller bastions right next to the south sea sign. These bastions may have been destroyed over time or by the erosion of the sea waves, and thus the port may have been abandoned and the port remained unusable. As evidence, in the dives and drone footage we made at Mermerli beach, traces and stairs suggesting that these two towers could be the foundation were found. When describing the northern sea sign, Lanckoronski says that the sign was made on a light rock. These two small bastions may have been built on these two rocks on the Mermerli beach. Many cut stone blocks were seen under the sea during the dives at Mermerli beach. This makes us think that there is an old building here. These small sea bastions may have been built as a stand-alone defensive structure, or they could be in a breakwater structure connected to the coast. As a result, although such an opinion is formed within the framework of these findings, more precise results can be obtained with a new document, finding or underwater excavations.

During the dives around the Antalya Kaleiçi breakwater area and the harbor mouth, 19th century Ottoman Period, English porcelain plate piece with Istanbul depiction specially made for the Ottoman market, floor or wall curbstones that we think are 19th century Italian production, 19th century Far East themed English porcelain plate and 18th century pottery called Çanakkale Sülüklü. These underwater works were photographed together with the scale, transferred to digital, and drawn in the Autocad program. Again, we found pottery fragments from different periods, which we could not date, and an amphora fragment that could not be dated.

Keywords: Diving, Underwater Cultural Heritage, Antalya Port, Georeferencing, Breakwater, Bastion, Maritime Trade.

ÖNSÖZ

Çağlar boyunca denizciliğin ve denizlerin önemini kavrayan milletler ekonomik refahı daha yüksek ve daha uzun ömürlü devletler kurabilmişlerdir. Antalya'nın içinde bulunduğu bölgede çağlar boyunca Doğu Akdeniz'in en önemli ticari limanları ve deniz rotalarını uhdesinde barındırmıştır. Bu bağlamda dünyanın en eski ticaret gemi batıkları olan Kumluca, Uluburun ve Gelidonya batıkları bölgemizin ticari hacmini ortaya koymaktadır. Antik dönemden günümüze kadar denizcilik ile ilgili olarak tarih kitaplarında ve belgelerde bulamayacağımız pek çok bilgi sualtı kültür mirası uzmanları ve sualtı arkeologları tarafından gün yüzüne çıkarılabilecektir. Gelecekte sualtı kültür mirasının önemi ile birlikte uzman sayısı da artacaktır. Daha yeni teknolojilerle daha derine dalan ve sualtı kazıları yapan robotlar, daha hassas sonarlar, daha kapsamlı gemiler ile sualtında bekleyen yeni göbekli tepeler gün yüzüne çıkacak ve tarih yeniden yazılacaktır.

Tez konumun belirlenmesinde ve tezimin yazılmasının her aşamasında bana sabrıyla destek veren tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Hakan ÖNİZ'e, Günay DÖNMEZ'e, Elif Nur ANBARKAYA DÖNMEZ'e, Ercan SOYDAN'a, İrem KILIÇ'a, Dr. Mahmut DEMİR'e, Arş. Gör. Erkan KURUL'a, yazları teknede birlikte ter döktüğümüz tüm Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırmaları Anabilim dalı öğrencilerine, yüksek lisans öğrenimim süresince ders aldığım hocalarıma, nazik enstitü personeline,

Hayatımın her aşamasında bana destek olan, güvenen sevgili annem Cemile ŞİMŞEK'e, ablam Seviler ŞİMŞEK AYKON'a ve rahmetli babam Yusuf ŞİMŞEK'e

Yüksek lisans eğitimim süresince anlayışı, sabrı ve desteği için eşim Fatma ŞİMŞEK'e kızım Sena Nur ŞİMŞEK'e oğlum Yusuf ŞİMŞEK'e canı gönülden teşekkür ederim.

Fatih ŞİMŞEK

GİRİŞ

Sualtı Kültür Mirası Perspektifinde Antalya Kaleiçi Limanı başlıklı tezimiz ile Antalya Kaleiçi Limanı yapılarının tarihsel süreci, tersane lokalizasyon sorunu, Mermerli plajında satıha yakın taş yığınları hakkındaki soruların cevaplarının bulunması amaçlanmıştır. Konunun anlaşılabilmesi için dalış tarihinin, kültür mirasının, Antalya'nın kısa tarihinin anlaşılması gerekmektedir.

Bu kapsamda birinci bölümde ilk çağdan günümüze kadar dalış tarihi kısaca incelenmiştir. Jacques-Yves Cousteau ve Emile Gagnan öncülüğünde geliştirilen SCUBA'nın (Self Contained Underwater Breathing Apparatus) önemi vurgulanmıştır. Türk dalış tarihine yönelik bulunabildiğim ilk kaynakça İbni Battuta'nın seyahatnamesinde yer alan nefesini uzun süre tutarak düşman gemilerinin altına delen Gazi Çelebi'den bahsedilmiştir. Osmanlı arşivlerinden Osmanlıda dalgıçlık konusu araştırılmıştır. Cumhuriyet dönemindeki dalış kulüplerinden ve TSSF (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu) kısaca bahsedilmiştir. Kültür mirasının ve kültür varlığı tanımları yapılmış ve ulusal kültür mirası mevzuatın tarihsel gelişimi anlatılmaya çalışılmıştır. Yürürlükteki kültürel mirası koruma mevzuatı ile sualtı kültür mirası mevzuatı incelenmiştir.

İkinci bölümde Antalya ilinin sınırları ve Antalya'nın kısa tarihinde; İlkçağda Antalya, Roma dönemi, Bizans dönemi, Haçlılar dönemi, Selçuklular dönemi, Hamidoğulları dönemi, Tekeoğulları beyliği dönemi, Osmanlılar dönemi ve Cumhuriyet dönemleri olarak kısa kısa incelenmiştir. Antalya Kaleiçi Limanının dönemlere uygun olarak ticari tarihi incelenmiştir. Antalya limanı, mendirek yapıları, tersanesi ve deniz burçlarının tarihte ki rolleri, sonraki zamanlardaki sıkıntıları ve açmazları anlatılmaya çalışılmıştır. Deniz burçları ve mendirekleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Mermerli plajındaki satıha yakın taş yığınları hakkında tahminlerde bulunulmuştur.

Üçüncü ve son bölümde, tarihi taranmış haritaların jeoreferanslandırılması suretiyle günümüzdeki konumları ile karşılaştırma yapılaraktan Antalya Kaleiçi limanı mendirek yapıları analiz edilmeye çalışılmıştır. Kaleiçi limanında yapılan dalışlar, sualtı sonar sistemleri, dron çekimleri, Autocad programı, haritacılık ve cbs programları (Netcad, ArcGIS), sualtı fotoları çekilmiştir ve sualtı fotoscanları oluşturulmuştur. Tüm bu yöntemler kullanılarak iş bu tez hazırlanmıştır.

Sonuç olarak Mermerli plajındaki satıha yakın taş yığınları hakkında kesin olarak bir şey söylemek güç olsa da iki küçük deniz burcunun yıkılarak limanı kullanılamaz hala geldiği tezi ağırlık kazanmıştır. Antalya Tersanesinin lokalizasyonu tartışılmış kesin bir bilgiye

ulaşılamamakla birlikte Kaleiçi limanında Kırkmerdiven olarak bilinen merdivenin hemen yanında konumlandığı tezi öne çıkmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DALIŞ TARİHİ VE KÜLTÜR MİRASI

1.1. Dalgıçlık Tarihi

“İnsanoğlunun nefesini tutarak sualtına ilk olarak ne zaman daldığı bilinmemekte ise de profesyonel amaçla ilk dalışın günümüzden 5000 sene önce olduğu tahmin edilmektedir. Bu ilk dalgıçlar hiç bir alet kullanmadan, kendilerini dibe götürecek bir taş parçasına tutunup, dipten sünger, mercan ve sedef gibi gereksinimlerini elde etmekteydiler.” “Dalışta en büyük gelişme 1943 yılında Jacques Yves Cousteau ve Emile Gagnan tarafından geliştirilen "Su ciğeri." olarak da bilinen regülatör ile olmuştur. Bu sistem sayesinde yüzeyden bağımsız olarak su altı keşfedilmiştir.” (Şevik, 2014: 2).

Yazılı metinlerde dalış ve dalgıçlıkla ilgili bilinen ilk metin Gılgamış destanında geçmektedir. “Utnapiştım, Gılgamış’a ölümsüzlük sırrının deniz dibinde bulunan bir ot olduğunu söyler ve otu tarif eder. Gılgamış bunu iştir iştirmez derin bir kuyu kazar ve ayaklarına ağırlık bağlayıp kuyuya iner. Ayağına bağladığı ağırlık onu yerin altındaki tatlı su denizinin tabanına kadar indirir. Otu alır ve ağır taşların ipini kesip yukarı fırlar. Yukarda Gılgamış yıkanmak için başka bir kuyuya girdiği zaman bir yılan, otu yutar.” Böylelikle Gılgamış ölümsüzlük otunu kaybeder (Karnas, 2015: 126). Dalış elbiseleri daha icat edilmediği dönemlerde kadınlar erkeklerden daha derine dalabilmekteydiler bunun sebebi ise deri altı yağ tabakalarının erkeklere göre çok daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Japonya ve Kore’de inci avcılığını kadınlar yapıyordu. Erkeklere göre çok daha derine dalabiliyorlardı (Beköz ve Baklavacı, 1997: 3). Homeros’un İlyada’sında (Homeros, çev. 1971: 115) ve Heredotos’un tarihinde dalgıçlardan bahsetmektedir. Heredotos Skioneli Skyllias ile kızının Pers Donanması’na karşı verdiği mücadeleyi anlatmaktadır (Herodotos, çev. 2007: 619-620). Thukydide’in Peloponnesos savaşlarında Atina Donanmasındaki dalgıçlardan bahsetmektedir.

Bazı kaynaklarda (**Lev.I; res.1**) kabartmanın Asurlu askerlerin dalış resmi olarak gösterilse de bunun yüzen ve nehri aşan askerlere örnek olması gerekir. Çünkü askerin altındaki keçi/koyun tulumundan yapıldığını düşünülürse bu tulum ile dalmak askere artı yüzerlik sağlayacağı için dalış yapabilmesi için belirli bir ağırlık takması gerekmektedir. Kabartmada öyle bir ağırlık ya da zırh gözükmemektedir. Askerin sadece mayosu ve miğferi olduğu görülmektedir.

İskender Makedonya’dan çıkarak Batı Hindistan’a kadar antik dünyanın en büyük imparatorluğunu kurmuştur. Öldüğünde daha 33 yaşındaydı (M.Ö. 356 – M.Ö 323). Tyros kuşatmasında Tyroslu dalgıçlar Büyük İskender’in gemilerinin çapalarını keserek gemilerin sürüklenmesini sağlamışlar, bunun üzerine İskender ip yerine zincir kullanmaya başlamıştır

(Arrianos, çev. 2005: 85-86). İskender, Tyros kuşatmasında dalgıçların neler yaptığını izlemek için ya da başka sebeplerden dolayı cam bir fanus içinde denize girmiştir.

Binbir gece masallarında, bir balıkçı ağlarını denize atar ve her seferinde boş çıkar 4. kere attığında ise ağlar hiç gelmez ve denize dalar ağların arasından Hz. Süleyman'ın mührü ile mühürlü bir kap bulur onu satıp para kazanacağını düşünür. Sahilde mühürlü kabı açar ve içinden bir cin çıkar (Onaran, 1992: 58).

İbn-i Battuta'nın Seyahatnamesinde inci avcılığını anlatmaktadır. İnci avı için dalış yapılan yer başlıklı bölümünde Siraf ile Bahreyn arasında körfezde dalış yapıldığını dalgıçların kaplumbağa kabuğundan yapılmış bir maskeyle yine kaplumbağa kabuğundan yapılan bir mandalla burunlarını kapattıklarını anlatıyor. Dalgıçlar ellerine bir ip bağlayıp suya dalarlar, dibe varınca oradaki sedefleri eliyle ya da demirle kopartırlar sonra boyunlarındaki deri torbaya doldurup nefesi daralınca ipi salları ipin titreşimini duyan kayıktaki kişi hemen dalgıcı kayığa çekmiştir. (Battuta, çev. 2000: 393).

Dalış, nefes tutarak sualtına inmeyle başlar, dalış çanları ve elbiselerinin geliştirilmesi ile devam eder, Jacques-Yves Cousteau ve Emile Gagnan öncülüğünden geliştirilen SCUBA (Self Contained Underwater Breathing Apparatus) ile yaygınlık kazanmıştır. 1962 yılında Amerikan Donanmasında Doktor George Bond tarafından "Genesis" adı verilen proje ile Edwin A. Link çalışmalara başlamış ve 61 m derinlikte 24 saat geçiren Robert Stenuit dünyanın ilk satürasyon dalgıcı olmuştur. Satıhtan ikmali hava ve karışım gaz dalışları, açık kapalı/devre SCUBA ekipmanı kullanılarak icra edilen karışım gaz dalışları da dâhil olmak üzere birçok çeşit dalış ekipmanı ve yöntemiyle dalışlar yapılmakta ve Derinsu Dalış Sistemleri ile günümüzdeki son haline ulaşmıştır (Avcı ve Demir, 2015: 113).

Dünya Sualtı Aktiviteleri Konfederasyonu 1959 yılında Monaka (Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques, CMAS), kurulmuştur. Dünya da ki bütün sualtı organizasyonlarını birleştirmeyi amaçlayan bir konfederasyondur¹.

1.2. Türk Dalgıçlığı

İbni Battuta'nın seyahatnamesinde Sualtı Kültür Mirası ve Türk Denizcilik tarihi için önemli olan dalgıçlık (gavvaslık) üzerine tespitleri bulunmaktadır. Battuta, Anadolu'ya gezerken Sinop'a da uğrar seyahatnamede önce Sinop'u anlatır sonra hükümdarın özelliklerini anlatır.

"Gâzî Çelebi'nin cesur ve yiğit bir hükümdardır. Allah ona su altında uzun süre nefes tutma kabiliyeti vermiştir. Gazi Çelebi oluşturduğu donanmayla Rumlara karşı savaşa çıkar, askerleri birbirine

¹ <https://www.cmas.org/cmas/about>, (erişim tarihi: 12.12.2022)

yaklaştığında demir bir burguyla suya dalar, düşman teknelerinin altını tek tek delermiş. Düşman ne olduğunu anlamadan suya batarmış. Bir vakit düşman filosu Sinop Limanı'na baskın yaptığında Gâzî Çelebi bütün gemileri bu şekilde batırmış, düşman askerlerini de esir almış. Gazi Çelebi üstün yetenekleri olan biriydi.” (Battuta, çev. 2000: 443).

Osmanlı'da dalgıçlara gavvas deniliyordu². Sözlük manası: Develioğlu'nda (1996: 280) “Dalgıç, inci ve sünger bulmak veya denize düşen bir şeyi çıkarmak ve temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.” olarak geçmektedir. Parlatır' da (2009: 494) aynı manayı vermiştir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nda (2002: 105) ise “Dalgıç, derine varan.” manası verilmiştir. Bostan, “Denizlerde batan gemilere ait lenger ve top çıkarmak için vazifeli olanlara gavvas deniliyor.” demekle birlikte gavvasları Tersane-i Amire'nin diğer sanatkarlarının 7. sırasında saymaktadır (Bostan, 1992: 76). Ali İhsan Gencer'de gavvasları gedikli sınıftan saymaktadır (Gencer, 2001: 28).

Osmanlı'da gavvaslar tersane-i amire personeli arasında yer almaktadır. Tersane-i amire'deki genç gavvaslar savaş zamanı, donanmaya katılırken yaşlı olan birkaç gavvas da tersane de bırakılıyorlardı. Gelibolu tersanesinde ulufeli gavvaslar görev yapmaktaydı. (Özdemir, 2006: 373).

Önceleri dalgıçlara gavvas denilirken sonraki yüzyıllarda sömbeki/sönbeki de denildiği anlaşılmaktadır³. Bunun sebebi belki Sönbeki adasındaki dalgıçların çokluğu ve dalgıçlıkta ileriye gitmiş olmaları olabilir.

Evliya Çelebi dalgıçlığı bir esnafılık olarak tanımlamaktadır. Galata ve Kasımpaşa'da lonca yerleri olduğunu dükkanlarının olmadığını söylemektedir. 300 kişiden oluştuğunu söylemektedir. Osmanlıda her meslek ya da her grup kendilerine bir pir seçerdi. Dalgıçlarda kendilerine pir olarak Hz. Enes Bin Malik'e (R.A.) pir seçmişlerdir. Dalgıçların başı Gavvas-ı maani Şeyh Halid-i Ummani olduğunu ve Hürmüz Denizi'nden inciler çıkartarak Ehli Beyte hediye ettiğini söylüyor. Dalgıçlar diğer esnaflar gibi özellikli giysilerinin olmadığını onların bellerinde peştamal olduğunu hatta bazılarının çıplak olduğunu da söylemektedir. Kulaklarında deniz yaratığı saçlarının olduğunu ve bazılarının yanlarında bıçak taşıdığını söylemektedir. Bu bıçakla suyun altında kendilerini koruduklarını söylemektedir (Evliya Çelebi, 2016: 323).

Evliya Çelebinin seyahatnamesinde Dalgıçların ağızlarına zeytinyağı alıp denizin 70 kulaç altına daldıktan sonra ağızlarındaki zeytinyağını çıkartıyorlar zeytinyağı denizin üstüne çıkıyor ve denizin altına aydınlatılmasını sağladığını ve bu aydınlıkla iğneyi dahi bulduklarını söylüyor tekrar ayaklarını yere vurup 70 kulaç dışarı çıktığını söylüyor. Dalgıçların denizden sünger ve batan gemilerin mallarını çıkardıklarını söyler (Evliya Çelebi, 2016: 323).

² BOA A.{DVNSMHM.d...31/751

³ BOA C..BH..258/11927, BOA C..BH..81/3877

Dalgıçlar denizden bir şey çıkartılacağında, geminin deniz içinde parçalara ayrılarak çıkartılmasında⁴, gemiyi denize indirmede⁵, köprülerin muhafazasında⁶, siper kazısında⁷, gemilerin tamirinde⁸ görevlendirilmiştir. Dalgıçlar batan gemilerden top, gülle, lengerler (çapa), demir parçaları, deniz altı torpidolarının kontörü⁹, adli işlerde¹⁰, cephane, naaş, altın, para, tüfek fişeği, bayrak direği ve gemi parçalarının çıkartılmasına¹¹ yönelik pek çok yazışma mevcuttur. Şirketi Hayriye’de sürekli dalgıç bulunduruluyordu¹². Evliya Çelebi, Eyüpsultan kasabası ile Hasköy Kasabası arasında olan deniz içinden dalgıçların siyah çamur çıkardığını ve bununla testiler, çanaklar ve tabaklar yapıldığını söylemektedir (Evliya Çelebi, 2016: 24).

Yeniçeri ocağında dalgıçların olduğunu 1773, 1800 ve 1804 tarihli belgelerden anlıyoruz. “Yeniçeri ocağından Hırsova’ya memur olan onyedı adet dalgıç bayrakları neferatına icab eden mühimmatın verilmesi.”¹³ “Ayahor’a imdat için İstanbul’dan tertip olunan yeniçeri dalgıçları, levend çiftliği ve bostancı neferatıyla Boğaz’dan ve İzmir’den mürettep sair neferatın etrafa dağılmaksızın Yafa İskeleyi’ne çıkarılarak Ordu’ya yetiştirilmeleri.”¹⁴ istenilmiştir.

Tersane dalgıçları 3 aylık ulufe almaktadırlar¹⁵. Dalış için mutlaka izin alınmaktadır¹⁶. Dalgıç eğer kiralanmışsa çıkan eşyalardan belirli bir yüzde (%40,%50 gibi) alıyorlar¹⁷ eğer ücret pahalı ise devlet kendi imkanları ile çıkartmaya çalışıyor¹⁸. Donanmaya ait her türlü top, çapa demiri ve sair levazımataın tüccar gemileri vasıtasıyla tersaneye gönderilmesi istenilmektedir¹⁹. Bu belgeden de anlaşılacağı üzere devlete ait her türlü malzeme geri isteniyor. “Gavvaslar denizden çıkardıkları lengerler, Tersane-i Amire’ye ait ise teslim edilmekte, tüccar gemilerine ait olanların ise sahipleri bulunduğı takdirde yarı fiyatına verilmekte, sahibi yoksa dalgıçların gelirleri olarak satılmaktaydı.” (Bostan, 1992: 77)

Gavvasların ücretleri 120-220 akçe arasında değişiyordu Dalgıçların bu çalışmaları ile birçok lenger ve top kazanılıyordu. Nitekim, 1676 yılında denizden 25 lenger 19 top çıkartılmıştı. (Bir lenger için 120 akçe, bir top için 200 akçe ödenmişti.) (Bostan, 1992: 76).

⁴ BOA DH.İD..74/40

⁵ BOA C..BH.. 154/7313, BOA AE.SMHD.I.. 78/5196

⁶ BOA HAT 16/710, BOA HAT 16/710

⁷ BOA C..AS.. 320/13227

⁸ BOA C..BH.. 123/5981

⁹ BOA HR.SFR.04.. 674/53

¹⁰ BOA Y..PRK.ZB.. 33/22

¹¹ BOA C..BH.. 84/4017

¹² BOA A.}MKT.NZD. 152/37, BOA ŞD. 2879/23, BOA Y..MTV. 205/141, BOA Y..MTV. 206/135, BOA Y..MTV. 206/144, BOA Y..MTV. 209/163

¹³ BOA C..AS.. 755/31828

¹⁴ BOA C..AS..67/3150

¹⁵ BOA C..BH..154/7313

¹⁶ BOA C..BH.. 220/10234, BOA HAT 1345/52591,

¹⁷ BOA BEO 1567/117477, BOA DH.MKT. 1243/61

¹⁸ BOA BEO 4181/313502

¹⁹ BOA C..BH.. 84/4017

“1667-1698 de Kızılhisar’da denizde olan balyemez topları çıkarmak için İğriboz livasının 1667-1668 senesine ait kirpas bedelinden 180.000 akçe dalgıçlara masraf ve in’am olarak tahsis edilmişti. Yine, 1676 da denizden top çıkaracak dalgıçlara top başına 200 akçe ödenmek suretiyle 19 top çıkarmaları sağlanmıştı.” (Bostan, 1992: 177).

Sekafender adında bir dalış makinası sayesinde suyun altında daha uzun kalındığından daha fazla sünger toplanıyordu. Bu durum eski tarz sünger avcıları ile Sekafender kullananlar arasında hadiseler yaşanmasına sebep oluyordu²⁰. Bu hadiselerin önüne geçmek için Sekafender ile sünger avı yasaklanıyor²¹. Sekafender kayıtlarımızda Skafandr (DALGIÇ elbisesi)²², askafandır²³, Iskafander²⁴ olarak geçmektedir. Sekafender 25 Mart 1865 tarihinde sınırlandırılıyor, 27 Aralık 1909 tarihinde serbest bırakılıyor (Çoruh, 2009: 81-84).

“1877-1878 Osmanlı-Rus harbi esnasında, Karadeniz’de askeri dalgıçların mayın bulma ve imha etme faaliyetlerinde bulundukları ve Haliç’teki havuz kapaklarının sualtında bakımlarını yaptıkları, bu görevler esnasında İngiliz yapımı satıhtan ikmali dalış teçhizatı kullandıkları, ayrıca 19. Yüzyıl ikinci yarısında ve özellikle Sultan II. Abdülhamid zamanında (1876-1908) Kasımpaşa’da bir dalgıç bölüğü bulunduğu anlaşılmaktadır.” Cumhuriyetin kurulmasından sonra bu dalgıç bölüğü sürekli gelişerek günümüzün Kurtarma ve Sualtı Komutanlığı’na çekirdek teşkil etmiştir” (Erenoğlu, 1998: 1).

“Türk Deniz Kuvvetlerinde ise dalgıçlığın temelleri, ilk olarak 1923’de Azapkapı’da Yüzbaşı Ahmet Bey Komutasında, 1 subay, 10 Er ve tek bir filikadan oluşan "Dalgıç Bölüğü" ile atılmıştır.” “1955 yılında Malta’da açılan Kurbağa adam kursunda eğitim alan personelin yurda dönüşü ile Türk Deniz Kuvvetlerinde ilk kurbağa adamlar görev yapmaya başlamış ve yenilerinin yetişmesi için de ilgili kurslar düzenlenmiştir.” “1956 yılında “Dalgıç Grubu” Kasımpaşa’dan Çubuklu’daki yerine taşınarak 1963’de “Kurtarma ve Sualtı Komutanlığı” adını almış ve halen Beykoz’da faaliyet göstermektedir. 1963’den başlayarak “Kurtarma ve Sualtı Komutanlığı” Türkiye’de ilk Patlayıcı Madde İmhası (SAS-Sualtı Savunma) ve Sualtı Taarruz (SAT) kurslarını düzenleyip ilk mezunları vermiştir.” (Urcan vb., 2017:220)

Türk Balıkadamlar Spor Kulübü 1954 yılında kurulmuş, amatör dalgıçlık gelişmeye başlamıştır. TSSF (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu) ile amatör dalgıçlar 1982 yılında tek çatı altında toplanmıştır. Gelişen teknoloji ile günümüzde zenginleştirilmiş hava (nitrox), karışım gaz (trimix vb.), yarı ve tam kapalı devre sistemleri ile dalgıçlar daha derine inebilmekte ve daha uzun dip zamanları ile dalış yapabilmektedirler (Avcı ve Demir, 2015: 113).

²⁰ BOA İ.DH..915/72663

²¹ BOA HR.TO..260/32

²² BOA HR.TH..273/116

²³ BOA DH.MKT.407/36

²⁴ BOA DH.MKT.2711/25

1.3. Sualtı Kültür Mirası

1.3.1. Kültür Mirası

Kültür sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlamıştır²⁵.

“Kültür sözcüğü, Latince kökenli bir kelime olup Türkçeye Fransızcadan geçmiştir. Latince "colere", toprağa bir şeyler ekip ürün almak ve üretmek anlamlarında kullanılıyordu. “Voltaire, Fransız Devrimi öncesinde "culture" kelimesini insan zekâsının oluşumunu, gelişmesini, geliştirilmesini ve yüceltilmesini belirleyen bir terim olarak kullanınca, sözcük değişik bir anlam kazanmış ve zamanla diğer dillere de yayılmıştır.” (Bahçe, 2011: 7).

“Tarihin başlangıcından günümüze kadar binlerce yıllık uygarlık tarihi içinde insanın doğrudan ya da doğa ile birlikte yarattığı değerler bugün KÜLTÜR MİRASI olarak adlandırılır. Bu değerın korunması tüm insanlığın ortak sorumluluğudur.” (Tunçer, 2018: 3). “Kültür mirası ya da kültürel miras insanoğlunun binlerce yıllık yaşam tecrübesinin, aklının ve yaratıcılığının bugüne ulaşmayı başarmış kalıntılarıdır.” (Bahçe, 2011: 33). Kültür Mirasını, Somut Olmayan Kültürel Miras ve Somut Kültürel Miras, ve Doğal Miras olarak 3 başlık altında toplayabiliriz.

1.3.2. Kültür Varlığı

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanununun 3. maddesindeki tanıma göre kültür varlığı “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.”

“Bu tanıma göre kültür varlığının üç boyutu vardır. İlk boyut zaman boyutudur. Kanunda “tarih öncesi ve tarihi devirler” olarak belirterek herhangi bir zaman kısıtlaması getirmemektedir. İkincisi nitelik boyutudur. Bu boyut iki ayrı ölçüt ile tanımlanmıştır. Birinci ölçüt bir taşınmazın kültüre varlığı olabilmesi için “...bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunmak...”, ikinci ölçüt grubuna göre ise “sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşımak” gerekmektedir. Üçüncü boyut olan mekan boyutudur. Bu boyuta “...yer üstü, yer altı ve su altında...” bulunma koşulu koyarak herhangi bir kısıtlama getirmemiştir (Madran, 2018: 79).”

1.3.2.1. Kültür Varlıklarının Değerleri

Bir taşınır ya da taşınmazın kültür varlığı niteliği kazanarak ve kanun kapsamında koruma statüsünü kazanabilmesi için bazı ölçütlere malik olmalıdır. Bu değerlerin bir kısmı

²⁵ <https://sozluk.gov.tr>, (erişim adresi: 17/12/2022)

somut bir kısmı soyut kavramlarla anlatılabilmektedir. Bu değerleri kategorize edecek olursak Mitolojik Değer, Tarihsel değer, Çevresel Değer, Geleneksel Değer, Mimari Değer, Teknik Değer, Enderlik değeri, Sanat Değeri, Özgünlük Değeri, Teklik/Benzersizlik Değeri, Ekonomik Değer, İşlev/ Kullanılabilirlik Değeri, Süreklilik Değeri, Anı Değeri, Kimlik Değeri, Eğitim Değeri ve Belge Değeri sayılabilir (Tunçer, 2018: 15).

1.4. Ulusal Kültür Mirası Mevzuatın Tarihsel Gelişimi

1.4.1. Cumhuriyet Öncesi

Osmanlı Devleti Tanzimat fermanından sonra devlet yapısında önemli değişikliklere gitmiş yeni kurumlarda oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda, ‘Nezâret’ler (Bakanlıklar) kurulmaya başlanılmıştır. İlk kurulan Nezaret 1826 yılında ‘Evkaf-ı Hümayun Nezâreti’dir (Madran, 2018: 56). Osmanlı Devleti sınırları içinde giderek artan Avrupa merkezli ‘kültürel talan’a karşı kendini korumak amacıyla 1860’ların sonunda başlayarak ‘Âsâr-ı atîka mevzuatı’ gündeme gelemeye başlamıştır (Madran, 2018: 57).

13 Kasım 1869 tarihli “Âsâr-ı atîka Nizamnamesi” ile Osmanlı Devletinin eski eserlerle ilgili ilk yasa düzenlemeyi yapmıştır. Nizamname 8 maddeden ibarettir. Birinci madde Osmanlı Devleti sınırları içinde eski eser aramak isteyenlerin Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığından) izin alması şartı konulmuş. İkinci madde eski eserlerin Osmanlı Devleti sınırları dışına götürülemeyeceğine fakat ülke sınırları içinde alınıp satılabileceğini şartı getirmiştir. Dördüncü madde de eski paraların Osmanlı Devleti sınırları dışına çıkartılmasına izin verilmiştir. Beşinci madde yer üstünde bulunan eski eserlerden ‘bir şeyler’ kopartmaya yasak getirilmiştir (Madran, 2018: 57).

Sonraki dönemlerde **1874 ve 1884** tarihlerinde tekrar “Âsâr-ı atîka” nizamnameleri düzenlenmiştir.

“Müze-i Hümayun Müdürü Osman Hamdi Bey tarafından hazırlanan 1884 tarihli nizamnamesi dünyada bir devlet tarafından sualtı kültür mirasının korunması amacıyla hazırlanmış bilinen en erken örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Osman Hamdi Bey tarafından yayımlanan nizamnamenin 3. maddesinde “Osmanlı ülkesindeki bulunmuş olan ve bundan sonra yapılacak araştırmalar ile meydana çıkarılacak olan ve deniz, göl, nehir, çay ve derelerden çıkarılacak olan her çeşit eski eser tamamen devlete aittir.” ifadesine yer verilerek ilk defa su altından çıkarılacak eserler koruma altına alınmıştır.” (Öniz ve Sütçüoğlu, 2016)

1906 yılında Osman Hamdi Bey müdürlüğünde Âsâr-ı atîka Nizamnamesi' daha öncekilere göre aşama kaydetmiş bir içeriğe kavuşmuştur. Nizamname, koruma ile ilgili olarak Cumhuriyetin ilk mevzuatı olan, 1710 sayılı yasayı etkilemiştir (Madran, 2018: 57-58).”

1.4.2. Cumhuriyet Dönemi

“Cumhuriyetin ilanından sonra Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Türk Asar-ı Atıkası Müdürlüğü (Türk Eski Eserler Müdürlüğü) kurulmuştur.” “5 Kasım 1922'de valiliklere "Müzeler ve Âsâr-ı atıka Hakkında Talimat" başlıklı genelge gönderilmiştir. Genelgede, eski eserlerle ilgili tüm işlemlerin Milli Eğitim Müdürlüklerinin sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir.” “1951 yılında kurulan ‘Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’, hem ilke koyan hem de uygulamaya yönelik karar alan ve yasayla oluşturulmuş ilk kurumdur (Madran, 2018: 61).”

1906 yılında yürürlüğe giren son Âsâr-ı atıka Nizamnamesi, 1710 sayılı yasanın çıkmasına değin 67 yıl yürürlükte kalmıştır (Madran, 2018: 65). 1710 sayılı “Eski Eserler Kanunu” 25.04.1973 tarihinde kabul edilmiştir. Bu Kanun 23.07.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

1.5. Yürürlükteki Kültürel Mirası Koruma Mevzuatı

Anayasamızın, Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması başlıklı 63. Maddesinde “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.” hükmü çerçevesinde kültür varlıklarını anayasal bir güvenceye almaktadır. Devlet organlarını kültür varlıklarını korumakla görevlendirmekte ve kanun düzenlemesi yapmayı da zorunlu kılar.

2863 sayılı kanun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 21/07/1983 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Amaç başlıklı birinci maddesinde “Bu Kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.” olarak diye belirtmektedir.

Sualtı kazılarında ve araştırmalarında karşımıza daha çok taşınır kültür mirasları çıkmaktadır. Bu kapsamda 2863 sayılı kanunun 23. maddesi önem arz etmektedir.

“Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz graviür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,” örneklendirerek saymaktadır.

1.6. Sualtı Kültür Mirası Mevzuatı

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi /ICOMOS dünyanın tarihi anıt ve sitlerinin korunması için UNESCO bünyesinde 1965 yılında Varşova da kurulmuş, Uluslararası niteliklere haiz hükümetler dışı bir örgüttür. ICOMOS Sualtı Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimine İlişkin Tüzüğü 1996 yılında yayınlamıştır. Tüzük 15 maddeden oluşmaktadır²⁶. İlk paragrafta;

“Bu tüzük iç bölgelerde ve kıyı sularında, sığ denizlerde ve derin okyanuslarda bulunan sualtı kültür mirasının korunmasını ve yönetimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Sualtın da bulunan kültür mirasının özel nitelikleri ve koşulları üzerine odaklanan bu tüzük “Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi” (1990) konulu tüzüğe ek olarak düşünülmelidir. 1990 tarihli tüzük, “arkeolojik mirası” temel verileri arkeolojik yöntemlerle elde edilen maddi miras olarak tanımlamıştır. Bu veriler insan varlığının her tür izini ve her tür insan etkinliğini yansıtan yerleri, terk edilmiş yapıları, toprak ve su altındaki sitler de dâhil olmak üzere her tür kalıntıyı, bunlarla ilişkili taşınabilir tüm kültürel malzemeyi içerir. Bu yeni tüzük kapsamında sualtı kültür mirası, sualtı ortamında bulunan veya oradan alınmış olan arkeolojik miras olarak anlaşılmaktadır. Su altında kalmış yerleşme ve yapılar, batık alanları, batıklar ve bunların arkeolojik içerikleri ile doğal çevreleri bu kapsama girmektedir.” demektedir.

“İnsanlık tarihinin kökenleri ve gelişimleri hakkında bilgilenmenin ve onları anlamının, insanlığın kültürel ve sosyal köklerini tanımak bakımından çok önemli olduğu genel kabul görmektedir.” “Arkeolojik miras insan varlığının her tür insan etkinliğini yansıtan yerleri, terk edilmiş yapıları, toprak ve su altındaki sitler de dâhil olmak üzere her tür kalıntıyı, bunlarla ilişkili taşınabilir tüm kültürel malzemeyi içerir.” (ICOMOS, 1990: 1).

UNESCO 2001 yılında Sualtı Kültürel Mirasın Korunması alanında ki bir sözleşmeyi devletlerarasında imzayı açmıştır. Asıl amacı sualtındaki kültürel mirasın korunması ve insanlığın müşterek faydasına sunulmasıdır. Ülkemizin taraf olmadığı bu sözleşmeyi 2018 yılında 58 ülke taraf olmuştur (Öniz, 2018: 14).

Unesco 2001 Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi ile “İnsanlığın kültürel mirasının ayrılmaz bir parçası ve halkların, ulusların ve birbirleri ile ortak mirasları ile ilgili olarak ilişkilerinin önemli bir unsuru olarak sualtı kültür mirasının önemini tasdik ederek. Sualtı kültür mirasını korumanın ve muhafaza etmenin öneminin ve bu konuda tüm Devletlerin sorumluluk taşıdığına farkında olarak...,” hükmü çerçevesinde sualtında bulunan hassas kültür mirasının güvenlik altına alınmasını teşvik etmiştir (UNESCO, 2001: 1). Aynı sözleşme Sualtı kültür mirasını yüz yıl ile sınırlamaktadır. Bu süre “kısmen ya da tamamen, periyodik ya da sürekli olarak su altında bulunan; kültürel, tarihi ya da arkeolojik mahiyeti olan insan kalıntıları anlamına geldiğini” vurgulamaktadır. (UNESCO, 2001: 2)

²⁶ <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomostuzukleri&dil=tr> (erişim adresi: 17/12/2022)

Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü' ne bağlı olarak 'Sualtı Sporları, Can kurtarma, Su kayağı ve Paletli Yüzme Federasyonu' adıyla 1980 tarihinde kurulmuştur. Federasyonun ismi, 2004 yılında "Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu" olarak değiştirilmiştir." "1981 yılında CMAS (Dünya Sualtı Aktiviteleri Konfederasyonu)'na üye olmuştur."²⁷ Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu güncel Ana Statüsü 03.04.2014 tarih ve 28961 sayılı resmi gazetede ilan edilmiştir. TSSF'nin bağlı bulunduğu CMAS'ın sualtı kültür mirası komitesi bulunmaktadır. Sualtıdaki Kültürel mirasın korunması Cmas'ında gündemindedir. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından 2011 yılında "Sualtı Kültürel Mirasın Korunması İhtisas Komitesi" kurulmuştur (Öniz, 2018: 8-13).

"1992 yılında UNESCO Genel Konferansı sonrasında UniTwin ağı ve kürsüleri kurulmaya başlanılmıştır." 2010 yılında, UNESCO Sualtı Kültür Mirası Bölge toplantısı sonrasında Üniversitelerle işbirliği yapılmaya başlanılmıştır. Sualtı Arkeolojisi alanında UniTwin ağı Unesco ve Selçuk Üniversitesi tarafından 2012 yılında kurulmuştur. Unesco UniTwin Sualtı Arkeolojisi Ağı koordinasyon merkezi 2014 yılında Antalya-Kemer'de açılmış 2018 yılında Akdeniz Üniversitesi ile Selçuk Üniversitesi işbirliği protokolü imzalayarak devredilmiştir. "Bu ağın temel amacı sualtı kültür mirasının korunması alanında UNESCO ile birlikte devletlerin altyapılarının oluşmasına destek olmak, sualtı arkeolojisi eğitim ve uygulama faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlamaktır." (Öniz, 2018: 14,18,19).

Akdeniz Üniversitesi, UniTwin Sualtı Arkeolojisi Ağı'nın idaresinde görev alan ve oy hakkı bulunan 12 üyeden biridir. Kemer'deki bina asli fonksiyonları yanında UNESCO UniTwin Ağı'nın koordinasyon merkezidir (Öniz, 2022: 96).

"Sualtı arkeolojisi alanında Akdeniz, Ankara, Uludağ, 9 Eylül, Ege, Sinop, Kocaeli, Düzce, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Selçuk ve Samsun 19 Mayıs Üniversitelerinde eğitim ve/veya araştırma faaliyetleri sürdürülmektedir. Ankara Üniversitesi'nin İzmir Urla'da Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Uygulama ve Araştırma Merkezi, INA (Institute of Nautical Archaeology-Sualtı Arkeoloji Enstitüsü) isimli kuruluşun Bodrum'da laboratuvar, ofis ve kütüphanesi bulunmaktadır." "Bir gurup iş adamı ve denizci tarafından 1999 yılında Türkiye Sualtı Arkeoloji Vakfı kurulmuştur. Vakıf TINA²⁸ adında bir dergide çıkarmaktadır." (Öniz, 2018: 20).

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanununun Dalışa yasak bölgeler başlıklı 35. Maddesi, "Su altında korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu bölgeler, Cumhurbaşkanı kararı ile tespit edilir ve yayımlanır. Bu bölgelerde, sportif amaçlı dalış yapmak yasaktır..." hükmü çerçevesinde Türkiye'de dalışa yasak olan bölgeler Resmi Gazetede yayımlanarak ilan edilir.

Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ilk dalışa yasak kararları 2001/2952, 2001/3297 ve 2002/3591 sayılı Bakanlar kurulu kararlarıdır. Bu tarihten sonra muhtelif zamanlarda dalışa yasak bölgeler resmi gazetede ilan edilmiştir. Dalışa yasak bölgelerin güncel

²⁷ <https://tssf.gov.tr/turkiye-sualti-sporlari-federasyonu-tarihcesi/>, (erişim tarihi: 12.12.2022)

²⁸ <http://www.tinaturk.org>, (erişim tarihi: 12.12.2022)

haritaları ve koordinatları www.sahilguvenlik.gov.tr adresinden de kontrol edilebilir. Dalışa yasak bölgelerde dalış yapmak için 2863. Sayılı Kanunun 35. maddesinin ikinci fıkrası hükümleri çerçevesinde izin almak şartıyla araştırma ve kazı yapılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ANTALYA’NIN TARİHİ, TİCARİ HAYATI VE LİMAN YAPILARI

2.1. Antalya İlinin Sınırları

“Antalya ili Türkiye’nin güneybatısında 29° 20’-32°35’ doğu boylamları ile 36° 07’-37° 29’ kuzey enlemleri arasındadır. Güneyinde Akdeniz ve kuzeyinde denize paralel uzanan Toroslar ile çevrili olup, doğusunda İçel, Konya ve Karaman, kuzeyinde Isparta ve Burdur, batısında Muğla illeri ile komşudur. İlin yüzölçümü 20.815 km² kadardır.” (Sarı, 2010:45).

(Harita-1)

Antalya limanı, hali hazırda Antalya ili, Muratpaşa ilçesi, Selçuk ve Tuzcular mahallesi sınırları içinde olup 36°53'3.45"K 30°42'7.69"D koordinatlarında yer alır. **(Harita-2) (Lev.I; res.2)**

2.2. Antalya’nın Kısa Tarihi

2.2.1. İlk Çağda Antalya

Akdeniz dünyasının en köklü liman şehirlerinden biri olan Antalya zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Farklı milletler tarafından farklı devirlerde şehre verilen çok sayıda isim bile bunun göstergesidir. Şehir tarihi boyunca Attaleia, Attalia, Atalia, Satalia, Satellia, Antaliye, Adalya, Adalia gibi pek çok isimle anılır. Şehrin tarihi insanlığın en eski devirlerine kadar uzansa da esas gelişim dönemi Pergoman krallığı devridir. Nitekim Akdeniz’e stratejik bir çıkış kapısı arayan Bergama (Pergamon) kralı Attalos II. Philadelphos (Mö 159-138) tercihini bu şehirden kullanarak burasını baştan imar etmiştir. Şehir M.Ö II. yüzyılın ortalarında eski adı Korykos olan yerleşim merkezinin üstüne kurulmuştur. Şehir kurucusuna izafeten de Attaleia adını almıştır (Demir, 2017: 2).

2.2.2. Roma Dönemi

Attalos II. Philadelphos’un kurduğu şehir kısa sürede gelişerek etrafındaki pek çok şehri gölgede bırakmıştır. Ancak Attaleia daki Pergamon hâkimiyeti çok uzun sürmemiştir. Şehir Roma İmparatorluğunun arazilerine dâhil edilmiştir. Şehrin Roma hâkimiyetine geçişinden önce bölgedeki korsanlar tarafından ele geçirilmiş, bu korsanların faaliyetlerinden ötürü Roma imparatorluğu bölgeyi ele geçirmeyi tasarlamıştır. M.Ö. 79 yılında konsül P.Servilius bölgedeki korsanları ortadan kaldırarak şehri Roma hâkimiyetine sokmuştur (Darkot, 2001: 460; Lanckoronski, 2005: 17-18). Roma hâkimiyeti boyunca Attaleia gelişimini sürdürmüştür doğu Akdeniz’in en önemli liman şehirlerinden biri olma özelliğini kazanmıştır. Roma İmparatorluğunun şehre verdiği önem İmparator Hadrianus’un M.S. 130 yılındaki ziyaretiyle

gözler önüne serilmektedir. Nitekim bu ziyaret vesilesiyle kentte önemli yenileme ve genişleme çalışmaları yapılmış, İmparatorun şerefine şehrin doğu suruna üç gözlü anıtsal bir kapı inşa edilmiştir (Lanckoronski, 2005: 18). **(Harita-3)**

2.2.3. Bizans Dönemi

Yüzyıllar boyunca Roma hâkimiyeti altında kalan şehir 395 yılında imparatorluğun ikiye ayrılması nedeniyle Bizans idari sahasına dâhil olmuştur. Daha önceki devirlerde olduğu gibi gelişimini sürdürmeye devam eden şehir, 7. Yüzyılda Müslüman arapların tarih sahnesine çıkması ile yeni olaylarla karşılaşmıştır. Arap akınları nedeniyle Bizans İmparatorluğu önemli merkezlerin korunması ihtiyacına binaen bir takım idari değişikliklere gitmiştir. Klasik eyalet sistemi yerine ‘Operasyon Bölgesi’ anlamına gelen thema sistemi getirilmiştir. Bu aşamada Attaleia’nda içinde dâhil olduğu Pamphylia bölgesi yeni kurulan “Anatolikon” Themasına dâhil edilmiştir. Ayrıca şehrin surları kuvvetlendirilmiş ve bir takım önlemler alınmıştır. M.S. 666 yılında Arapların Pamphylia’ya gerçekleştirdikleri akınlar, İmparatorluğun öngörüsünü haklı çıkarmıştır. M.S. 904 yılında bölgenin Arap saldırılarına uğramaya devam etmesi Bizans İmparatorluğunun Selanik ve Attaleia gibi Doğu Akdeniz limanlarını tekrar tahkim etmesine sebep olmuştur (Ostrogorsky, 2019: 240).

Antalya limanı Bizans döneminde de aktif bir liman olma özelliğini korudu. Bizans hâkimiyeti döneminde uluslararası bir limandı. Mısır ve Avrupa ticaret gemilerinin sık sık uğradığı bir liman olması sebebiyle limanda Müslüman tüccar kolonisi mevcuttu (Emecen, 1991: 233).

Arap akınlarının sürmesi Bizans İmparatorluğunun yeni önlemler almaya itmiştir. Bu nedenle 7. Yüzyılda “Kibyrraioton” Theması kurulmuş Attaleia da buranın limanı olarak dizayn edilmiştir. Burada yerleşen filo şehri belli bir süre Arap akınlarından korumuştur (Gökalp, 2010: 91).

Antalya’nın da içinde bulunduğu bu bölge Bizans’ın donanma ve gemi inşa faaliyetleri için çok önemliydi. Döneme göre ihtiyaç değişse de başta İstanbul olmak üzere Bizans’ın önde gelen gemi inşa merkezlerinden biri Antalya’ydı. Donanma, genelde bir kadirga çeşidi olan “dromon” tipi gemilerden oluşmaktadır (Şimşek, 2022: 236).

Hiz. Osman zamanında 655 yılında İslam ve Bizans donanmaları arasında Antalya’nın Finike ilçesi açıklarında İslam donanması ile Bizans donanması ilk büyük deniz savaşını yapmışlardır. Yelken direklerinin çokluğundan dolayı bu savaşa Zat’s savari savaşı denildi. Mısır valisi Abdullah b. Sa’d ın 200 gemisine karşın Bizans İmparatoru II. Konstans’ın emrinde

500 parçadan oluşan Bizans donanması bulunmaktaydı. Müslümanların kesin galibiyetiyle sonuçlanmış olup Bizans Doğu Akdeniz'deki hâkimiyeti kaybetmiştir (Avcı, 2015: 61).

2.2.4. Abbasiler Dönemi

Abbasi Halifesi Mütevekkil (847-861) zamanında (860) Girit'e yapılan yardımların önünü kesmek amacıyla Bizans 853 yılında büyük bir deniz filosuyla Mısır sahillerinden Dimyat'a saldırdı. Bunula birlikte Mütevekkil'in talimatıyla sahillerdeki önemli merkezlere kaleler yapıldı. Suğur Valisi Ali B. Yahya 853-854 yıllarında itibaren Bizans'a sefer düzenleyip iç kısımlara kadar ilerlediler. Akdeniz'de faal bir ticaret limanı olan Antalya kalesi ve limanı Fazl b. Karin tarafından 859 yılında ele geçirmekle birlikte elinde uzun süre tutamamıştır. Emecen'a göre 860 yılında fethedilmiştir (Avcı, 2015: 73; Emecen, 1991: 233). **(Harita-4)**

2.2.5. Haçlılar Dönemi

Attaleia tarihinin en önemli gelişmelerinden birisi 1071 Malazgirt savaşı sonrası Türklerin Anadolu'da yoğun olarak görülmeye başlamasıdır. Nitekim Attaleia pek çok mühim merkez gibi Türklerin hedefleri arasında olmuştur. Her ne kadar Haçlı seferleri Türklerin batı Anadolu'da yayılmalarını kısmen engelse de 2. Haçlı seferi sırasında Attaleia'ya gelen haçlılar bölgede Türklerle karşılaşmışlardır (Demirkent, 1996: 534).

Urfa 24 Aralık 1144 tarihinde Türkler tarafından fethedildi. Bu haberi Avrupa'ya ulaşınca Papa III. Eugenius Haçlı seferi çağrısında bulunmuştur. İkinci Haçlı Seferine Fransa Kralı VII. Louis katıldı. Kral büyük kayıplar vererekten Denizli üzerinden Antalya'ya ulaşmıştır. Kral Louis'in ordusu Antalya'da ikiye bölünüyor bir kısmı Kral da dâhil olmak üzere gemilerle, diğer kısmı yaya olarak Antakya'ya gidiyor. (Demirkent, 1996: 534). Antalya limanı II. Haçlı seferi zamanında (1148) haçlılara üst vazifesi görmüştür (Emecen, 1991: 233).

2.2.6. Selçuklular Dönemi

Attaleia şehrinin Tarihindeki diğer bir dönüm noktası 1176 yılında yaşanan Miryokefalon savaşıdır. Zira Türkler kazandıkları bu savaş sonrasında Attaleia gibi pek çok kent üzerinde baskılarını iyice arttırmışlardır. Nitekim 1182 yılına gelindiğinde şehir Sultan II. Kılıçarslan tarafından kuşatılmış ancak alınamamıştır (Kesik, 2021: 237). 1204 IV. Haçlı seferi sonrası Bizans İmparatorluğunun başkentini kaybetmesi pek çok merkezin devletin elinden çıkmasına sebep olmuştur. Bu aşamada Attaleia da Aldobrandini isimli bir macaperestin eline geçmiştir. Bu kişi ve beraberindeki latinlerin uluslararası ticarete zarar veren hareketleri Attaleia'yı ele geçirmeyi planlayan Türkiye Selçuklularını harekete geçirmiştir. Şehir I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında kuşatma, abluka ve fetih olmak üzere 3 aşamada 5 Mart 1207

tarihinde fethedilmiştir. Fetih sonrasında bir Müslüman Türk şehri olarak yeniden dizayn edilmiş ve uluslararası bir ticaret limanı olarak önemini sürdürmüştür (Demir, 2018:559-563; Kesik, 2022: 129-130). I. İzzettin Keykavus tarafından yazılan Antalya Fetihnamesinde “Ramazanın ilk günü başlayıp sonuna kadar şehri, karadan ve denizden muhasara ettiğini, mancınık ve neft makinalarının kurulmuş olmasına rağmen şiddetli mukavemet ve sıkıntılarla karşılaştıklarını, nihayet Cuma günü şehrin fethi bayramıyla Ramazan bayramının birleştiğini” ifade etmektedir (Turan, 1988: 101).

Fethin akabinde Mübârizüddin Ertokuş subaşılığa ve valiliğe ve getirdi. Yeni fethedilen Antalya’ya kadı, imam ve müezzin atandı, surlar onarıldı ve bir de mescid yaptırdı. Antalya Dârü’s-sagr unvanını taşır manası “Uç, hudut şehri” anlamına gelir. Antalya’nın fethinden sonra şehir yavaş yavaş Türk-İslâm şehri kimliğine bürünmeye başlar. Kıbrıs ve Latinlerle yapılan ticari anlaşmalar sayesinde iktisadî ve ticarî gelişmeler başlar ve Limanı Selçuklu donanması için de önemli bir üs haline gelir (Emecen, 1991: 233).

Türklerin Attaleia’daki ilk hâkimiyeti çok uzun olmamıştır. Zira şehri fetheden I.Gıyaseddin Keyhüsrev’in 1211 yılında Alaşehir meydan muharebesinde şehit düşmesi Attaleia’nın kaderini değiştirmiştir. Sultanın ölümü sonrasında yaşanan karmaşa ortamından istifade eden şehir Rumları ve Kıbrıs Frankları birleşerek Attaleia’yı Selçuklu hâkimiyetinden çıkaran bir isyan gerçekleştirmişlerdir. Şehirde gerçekleşen isyan sırasında Müslüman ahalinin tamamı katledilmiştir. İsyanı haber alan Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus iktidar mücadelesini kazanır kazanmaz Attaleia’yı geri almak üzere hareket geçmiştir. 1215 yılı sonlarında başlattığı ve 1 ay süren bir kuşatma neticesinde 22 Ocak 1216’da şehri yeniden fethetmiştir. Valiliğe ilk fetihde olduğu gibi Mübârizüddin Ertokuş getirilmiştir. Kale onarılmış, mendirekler ve eski rıhtım tamir edilmiş en önemlisi de bir tersane kurulmuştur. Böylece şehir Selçuklular’ın Akdeniz deniz gücünün merkezi haline gelmiştir (Turan, 2021: 329-332). Antalya Türkiye Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat zamanında da önemini sürdürmüştür. Sultan yazları Kayseri de, kışları Alaiye ve Antalya’da geçirirdi. Bütün askeri hareketlerini Antalya’dan başlardı (Turan, 1988: 80). Antalya’da elçileri karşılamak üzere Sultanın bir emîrû’s-sevâhil’in (donanma komutanının) bir karargâhı ve Divanhanesi bulunurdu (Bostan, 2022: 15). Bu lakab, Tekeoğulları’nın beyleri için de kullanıldı (Emecen, 1991: 233).

2.2.7. Hamidoğulları Dönemi

Beyliğin adı, Türkiye Selçuklu Sultan çocuklarına ve askerlerine silâh tâlimi yaptıran (1240) Burdur ve Isparta civarına uç kumandan olduğu rivayet edilen Hamîd Bey’den gelir. Türkiye Selçuklu ordusunu 1243 yılında Köseadağ’da, İlhanlılara yenildi. Eski güçlü devlet

adamları ve kumandanlarından mahrum olan ordu, başta hükümdarın Antalya'ya kadar kaçmasıyla dağıldı (Turan, 1993: 300). Böylelikle Anadolu İlhanlıların egemenliği altına girmiş oldu.

Selçuklu Sultanı II. Mesud'un İlhanlılar döneminde görevden alınması ile (1296) ortaya çıkan otorite boşluğunu avantaja çeviren Hamîd Bey, 1297 yılı civarında Uluborlu'yu merkeze alarak Burdur, Isparta ve Eğridir, yöresinde Hamîdoğulları Beyliği'ni kurdu. 1316 yılında İlhanlı hükümdarı olan Olcaytu Han'ın ölmesiyle iktidar mücadelelerinden istifade eden Hamid beyin torunu Feleküddin Dünder Bey Antalya'yı fethederek yönetimi kardeşi Yûnus Bey'e vermiştir. Antalya'nın fethi ile birlikte Hamîdoğulları beyliğinin Teke kolu ortaya çıkmıştır (Kofoğlu, 1997: 471-475).

2.2.8. Tekeoğulları Dönemi

Hızır Bey'den sonra emirliğe Dadı Bey geldi. Sonra Mahmud Bey'in Küçük oğlu Emîr Mübârizüddin Mehmed Bey geldi . Mehmet bey, Karamanoğulları ile birlikte Kıbrıs krallığı ile mücadeleye girer. Kıbrıs Kralı Pierre, 24 Ağustos 1361'de St. Bartolomei yortusunda kuvvetlerin başına bizzat geçerek Antalya'yı alır. Bu sırada Mehmet beyde İstanostadır (Korkutelide). Mehmet bey diğer Türkmen beylerin desteği ile Antalya'yı tekrar almaya çalışmış ancak bunu 14 Mayıs 1373 tarihinde başarabilmiştir. Kıbrıslıların kiliseye çevirdiği Alâeddin Camii (Yivli Minare Camii) tekrar tamir edilerek camiye çevrildi. Mübârizüddin Mehmed Bey'e, Antalya muhasarasında kent limanının girişindeki iki deniz burcunun arasına Kıbrıslılar tarafından gerilen zinciri kırmasından dolayı "Zincirkıran" lakabı verilmiştir (Kofoğlu, 2011: 348-349).

2.2.9. Osmanlılar Dönemi

Yıldırım Bayezid'in 1391 yılında Antalya ve çevresini alarak ve bölgenin idaresini Fîruz Bey'e vermiştir (Kofoğlu, 2011: 348-349). 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra sabık Antalya hâkimi Mehmed Bey'in oğlu Osman Çelebi, Karamanoğullarının desteği ile Antalya'yı tekrar almak istese de Osmanlılar'ın Teke Karahisarı subaşı Hamza tarafından yakalanarak 1423 yılının ocak ayında öldürüldü. Bu tarihten sonra Antalya kesin olarak Osmanlı hâkimiyetinde kaldı. Uzun Hasan'a yardım maksadıyla bir haçlı donanması 1472 yılında Antalya limanına saldırdı. Limanın zincirini kırdılar, şehrin dış mahallelerini ve depoları yağmadılar fakat surları geçemediler ve Haçlı filosu gerisin geriye dönmek zorunda kaldı. Osmanlı döneminde Antalya Teke-ili sancağının merkezi olmuştur. Yıldırım Bayezid oğlu Îsâ Çelebi, II. Bayezid'in oğlu Korkut burada idarecilik yapmışlardır. Şehzade Korkut saltanat mücadelesini 1502'den 1509'a kadar buradan yönetmiştir. **(Harita – 5)**

“Osmanlı idarî teşkilâtında Antalya’nın merkezi olduğu sancak Teke sancağı veya Teke-ili olarak geçmekte ve Anadolu eyaletine bağlı bulunmakta idi. Ancak bazı tarihçilerin burası için Antâliyye sancağı adını da kullandıkları bilinmektedir. Sancak XVI. yüzyılda Antalya, Finike, Elmalı, Kaş, Karahisâr-ı Teke, Kalkanlı adlı altı kazadan oluşuyordu. XVII. yüzyılda kaza sayısı sekize ulaştı. XVIII. yüzyılda bu durumunu koruyan sancak XIX. yüzyılda yeni kurulan Konya vilâyetine bağlandı. Bu sırada Teke (Antalya), Elmalı, Alâiye, Akseki ve Kaş adlarında beş kazası vardı.”(Emecen, 1991: 233-234).

2.2.10. İtalyan İşgali ve Cumhuriyet

Şehir ve civarı 29 Nisan 1919’da Mondros Mütarekesi uyarınca İtalyanlar tarafından işgal edildi. Bu işgal iki yıl kadar sürmüş olup 1 Haziran 1921’de İtalyanların Antalya’dan ayrılmaya başlamasıyla son buldu. Cumhuriyet döneminde Antalya aynı isimle ilin merkezi oldu (Emecen, 1991: 233-234).

2.3. Antalya Kaleiçi Limanı Ticaret Tarihi

2.3.1. Deniz Taşımacılığının Önemi

Akdeniz’in batısında kuzeyden akan Po, Rhone nehirleri doğusunda güneyden akan Nil nehri Cebel-i Tarık Boğazı’ndan gelen akıntılarla beraber Akdeniz’de saatin ters yönünde kıyılar boyunca akıntı oluşuyordu. Özetle batıdan Afrika’nın kuzeyi boyunca doğuda Mısır’a kadar devam edip oradan kuzeye İskenderun Körfezi’nden, Anadolu kıyıları boyunca batıya doğru devam ederek Cebel-i Tarık boğazına kadar devam ediyor (Sönmez, 2008: 15). **(Harita - 6)**

“Antikçağdan zamanımıza kadar ticaretin temel aracı deniz taşımacılığıdır. Deniz taşımacılığı kara yolu nakliyesinden kayda değer bir biçimde çok daha ucuzdur. Bu sebeple iyi donanımlı ve güçlü limanlara sahip şehirler hem diğerlerinden daha fazla gelişmiş hem de sağladıkları konaklama imkânlarıyla dünyanın dört bir köşesinden gelen gemicilere, yolculara, sefere giden askerlere ve hacılara ev sahipliği yapmıştır. Bu yüzden deniz taşımacılığının liman şehirlerinin önemli bir gelir kalemini oluşturduğu bilinmektedir.” (Bostan, 2022: 14). Antik dönemde bir günlük deniz yolcuğunu bir haftalık kara yolculuğuna eşitti (Şimşek, 2022: 22).

“Antik Dönem’de deniz ulaşımı ağırlıktaydı. Yine de teknik aksaklıklar nedeniyle, deniz yolculuğu da yapılırsa limanlardan uzun süre ayrı kalınamıyordu. Örneğin, gemiler Mısır’dan Kıbrıs’a kadar yolculuk edebilmekte fakat rüzgâra karşı gemilerin dayanıksızlığı nedeniyle kıyılara bağlı olmak zorundaydılar. Bu amaçla bir kentin önemi, deniz ticaretinde oynadığı rol ile yani limanı ile direkt olarak bağlantılıydı.” (Gökalp, 2008: 13).

2.3.2. Antik Çağda Antalya Limanı

“Antalya’nın da içinde yer aldığı Pamphylia ve komşu olduğu Lykia bölgeleri Bronz Çağı’ndan itibaren Doğu Akdeniz’in en önemli deniz güzergâhlarını ve ticaret merkezlerini bünyesinde barındırmaktaydı. Dünyanın en eski ticaret gemisi olarak kayıtlara geçen 3300 yaşındaki Uluburun ve MÖ 1200 yıllarına tarihlenen Gelidonya Batıkları bu bağlamda bölgenin Akdeniz’deki ticari geçmişini ve emtia hacmini belgeler niteliktedir.” (Şimşek, 2022: 21).

Kemerden Fethiye'ye kadar olan bölgeye Likya bölgesi Kemer'den Alanya'ya kadar olan bölge ise Pamphylia bölgesi olarak tanımlanmaktadır (Lenger, 2022: 73).

Anadolu'nun güney kıyısındaki deniz trafiği kadim dönemden beri Suriye, Filistin ve Mısır'a yönelikti. İskenderiye'den Roma'ya ve daha sonra İstanbul'a taşınan tahıl sevkiyatı için imparatorluk ambarlarının bulunduğu Antalya kıyılarındaki Myra ve Patara limanları önemli birer durak idi (Bostan, 2022: 14).

2.3.3. Roma Dönemi

“Attaleia, Antik Dönem'de Perge ve Side gibi başkent olacak kadar önemli bir kent olarak sayılmasa da, limanı ile Bizans Dönemi'nden itibaren esas önemini kazanmaya başlamıştır. Pergamon Krallığı İ. Ö. 133 yılında vasiyet yoluyla Roma'ya bağlanınca, kentin Roma ile ilişkileri artmıştır. Bir liman kenti olarak İ. Ö. 75 yılında Lykia ve Pamphylia'nın diğer liman kentleri gibi Ephesos gümrük yazıtında adının geçmesi beklenen kent, Pompeius'un korsanlarla mücadelesinde de uğradığı bir liman olmuştur. Korsanlara yardımı, topraklarının el konulmasına neden olmuştur.” (Gökalp, 2008: X).

Bölgede Şarap, zeytinyağı, tahıl, kabuklu yemiş üretiliyordu ve bunun ticareti yapılıyordu. Mısır ile ahşap ticareti yapılıyor bunun yanında odun kömürü, reçine, zift ve katranın da ticari ürün olarak kullanıldığı biliniyordu (Gökalp, 2008: 18). Ayrıca seramik, mermer, köle, vahşi hayvan, bal, ilaç-ecza, yünl-pamuklu dokuma, sünger, ve kozmetik hammaddesi olarak bitkiler gibi malların ihracat ve ithalatı yapılıyordu (Şimşek, 2022: 22).

2.3.4. Bizans Dönemi

Bizans döneminde Lykia, Hristiyanlığın devlet dini olarak kabul edilmesine müteakiben mühim bir dini merkezler haline gelmiştir. Aziz Nikolas'ın doğduğu yer Patara olup, geri kalan ömrünü Myra, Lykia bölgesinde geçirmiştir. Bu nedenle bölge ticari ve siyasi olduğu kadar din merkezi açısından da gelişmiş, yerel ve uluslararası ticaretten gelen zenginlikler ile liman kentlerinin refah seviyesi artmıştır (Şimşek, 2022: 23).

Antalya limanı Bizans döneminde Venedikli tüccarların faaliyet gösterdiği bir yerdi. (Emecen, 1991: 234). Şehrin asıl Bizans döneminden itibaren özellikle ön plana çıktığını görmekteyiz (Şimşek, 2022: 25).

Gemi yapımında kullanılması uygun ağaçlar Pamphylia ve Lykia bölgesinde bolca olduğundan bu bölge Bizans'ın ve diğer güçlerin ilgisini hep çekmiştir. 715 yılındaki ağaç yönünden fakir olan Araplar İskenderiye'den gelerek Finike Limanı'na kereste yığmışlardı. Bizans filosu Rodos'ta birleşip Finike'ye dümeni kırmışlardır. Fakat Opsikian temasından katılan kuvvetlerin ayaklanmasıyla filo Konstantinopolis'e geri dönmek zorunda kalmıştı. Böylelikle Araplar'da istedikleri keresteleri elde etmişlerdi. Bu bağlamda kereste dönemler boyunca ticari önemini hep korumuştur (Şimşek, 2020: 24).

2.3.5. Selçuklu Dönemi

II. Kılıç Arslan zamanında ticaret için mühim olan Kervansaraylar inşa edilmeye başlanmıştır. II. Rükneddin Süleymanşah da tacirleri ve ticareti koruyan siyaset güdüyordu. I.Gıyaseddin Keyhüsrev Antalya'yı 5 Mart 1207 tarihinde fethedince Kıbrıs Haçlı Krallığı ile ticari ilişkilerde bulunmuştur (Kesik, 2022: 131).

Antalya'nın ikinci fethi olan 22 Ocak 1216 tarihinde I. İzzeddin Keykavus'ça geri alınmasına müteakiben limanda bir tersane yaptırmıştır. Böylelikle şehir, Selçukluların filo üssü haline gelerek diğer deniz savaşları için bir üst görevi görmüş oluyordu. Antalya'nın yanında Alanya, Sinop fetihleri ile birlikte Anadolu'da ticari hayat hareketlenmeye başlamıştır. Türkiye Selçuklu Sultanları, Venedik Cumhuriyeti, Pisa, Kıbrıs Lusignan Krallığı, Floransa ve Cenova gibi uluslararası devletlerle ticari anlaşmalar yapmış bunun neticesi olarak da Antalya Limanı hayli hareketlenmiştir (Şimşek, 2022: 24).

1270 yılında Selçuklu Devleti Moğollara bağlı bir devlet durumundaydı. Bu dönemde Selçuklu mülkünden alınan tüm verginin dörtte biri Alanya ve Antalya limanlarından gelen vergilerden sağlanıyordu (Duggan, 2022: 157).

Venedikliler, Selçuklu hâkimiyeti sırasında ticarî faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Venediklilerin özellikle dikkatini çeken durum Mısır ile Antalya arasındaki ticarînin yoğun olması idi. Antalya ili Mısır arasında ticari ilişki eski çağlardan hep iyi olmuştur. Mısır'dan baharat, keten, şeker gibi maddeler Antalya'ya geliyor, Antalya dan da meşe palamudu, kitre zamkı, şap, kereste, zift gibi sanayi malları gidiyordu. Venedikli ve Cenevizli tacirlerin kumaşları bulunuyordu. Floransalı Bardi ailesi, ticaret maksadıyla limana giriş yapan gemileri için % 2 gümrük vergisi ödüyor, çıkışta ise vergi vermiyordu. Kıbrıslı tüccarlar ise girişte ve çıkışta % 2, simsariye olarak da % 2 vergi ödemekle mükellefler (Emecen, 1991: 234).

Selçuklu ve Tekeoğulları dönemi ekonomisinde değişik esnafların ve ahîlerin önemli rolleri olmuştur (Emecen, 1991: 234). İbn Battûta Antalya'ya geldiğinde kalabalık ve güçlü bir ahî teşkilatı ile karşılaşmış ve zaviyeyi ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Antalya çevresi üç kat surlarla çevrilmiş, bağlık bahçelik, bayındır, ticaret limanı olması hasebiyle etnik bakımdan karışık bir nüfusa sahip olduğunu belirtir. Kentte ağırlık nüfusun Türkler' in yanında Arap tacirler, Rumlar, Yahudiler ve Avrupalı tacirlerinde bulunduğunu da anlatmaktadır. Battuta bu etnik gruplar, duvarlarla çevrili birbirlerinden ayrılmış mahallelerde oturduğunu söylemiştir. Yabancı tüccarlar ikamet ettiği mahalleye Minâ diyor (Battuta, çev. 2000: 405). 14. yüzyılda demir, gümüş, bakır, buğday, arpa, susam, ceviz, pamuk, ve keten ticareti 14–15. yüzyıllarda balmumu ticareti yapılmaktaydı Mısır'a zift ihraç ediliyordu (Gökalp, 2008: 16).

2.3.6. Osmanlı Dönemi

Selçuklu döneminde surlarla çevrilmiş kapalı bir kent olan Antalya Osmanlı döneminde gelişerek surların dışına çıkmaya başlamıştır. Zamanla çarşı ve pazarlar sur dışında çıkmaya başlamıştır (Emecen, 1991: 235).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Akdeniz bahsinde pek çok eser kaleme alınmıştır. Bunların en önemlisi Pîrî Reis'in eseri olan Kitâb-ı Bahriye'dir. Eserde o zaman bilinen bütün kıyıların tarihî coğrafyası ve denizciler için gerekli tüm bilgileri vermektedir. Osmanlı filosunun uğrayacağı tüm limanları, sığınak yerlerini ve ikmal iskelelerini kadar anlatılmıştır (Bostan, 1989: 233).

XV. yüzyıl ortalarına Osmanlılar Akdeniz ticarete dâhil olmuşlar ve ticaret sebebiyle gelişmişlerdir. Osmanlı Sultanları fethedeceklerin yerleri kararlaştırırken ticari yolları hâkim olma arzusu etkili olmuştur. Akdeniz ticareti, Portekizliler XVI. yüzyılda Hind dünyasına ulaşmasından olumsuz etkilenmişlerdir. 1550'lerde Osmanlılar Kızıldeniz de ki üstünlüğü ile ticaret Osmanlılar lehine yeniden canlanmıştır (Bostan, 2022: 17).

Antalya, Alanya ve Finike bölgesinden Mısır'a kereste satışı kadimden bu yana hep önem arz etmiştir. Toroslarda, "tahtacı" denilen göçebe Türkmenler kestiği keresteleri, Antalya, Alanya, Finike ve diğer limanlardan Suriye'ye ve Mısır'a ihraç ederlerdi. Kereste ihracatı hükümet tekelindeydi. Ziftten ve keresteden alınan gümrük vergisi 1477'de yıllık 3.500 altın dükaya ulaşmıştı (İnalcık, 2003: 134). Venedikli Malipiero, 1470'lerde Antalya'yı Anadolu baharat ticareti için hâlâ bir antrepo olarak görür (İnalcık, 2003: 133).

Yavuz döneminde (1517) Mısır, Kanuni Döneminde (1522) Rodos'un alınmasıyla İstanbul-İskenderiye arasındaki deniz yolculuğu güvenli bir hale bürünmüştür. Böylelikle ticari güzergah yön değiştirdiğinden Antalya Limanı eski önemini yavaş yavaş kaybetmiştir (Şimşek, 2022: 26).

Antalya limanına 1559 yılında her biri yirmi-otuz tacir taşıyan elli gemi yanaşmıştır. Gemilerin çoğu Müslümanlardan oluşmakta idi. Gümrük kayıtlarından anlaşıldığı üzere, 15. ve 16. yüzyılda Anadolu Suriye ve Mısır'a özetle kereste, demir ve demir eşya, pamuklu dokumalar, Ankara sofları, Bursa ipeklileri, halı, kilim, kürk, kuru yemiş, zift, afyon, balmumu ihraç ediyordu. Suriye ve Mısır gemileri ise Suriye sabunu, çivit, Mısır keteni, Hint baharatı, pirinç ve şeker ithal ediliyordu. Bu dönemde, Antalya ve Antalya'ya bağlı limanlarda gümrük geliri yılda yedi bin altın dükaydı (İnalcık, 2003: 134).

Suriye ve Mısır'dan gelen ticaret emtiaları Antalya üzerinden Bursa'ya gidiyordu. Bu durum XVI. yüzyıl bitimine kadar sürdü. Hint emtiaları önce İskenderiye ve Trablusşam limanlarına, oradan Antalya'ya geliyordu. Antalya'dan da Bursa'ya ulaşıyordu. Anadolu'nun

emtiyaları bu hattı kullanılarak Mısır ve Suriye, hatta Avrupa ülkelerine gidiyordu. XV. yüzyılda, tarihi bir belgeye göre, Suriye ve Mısır limanlarından gelen şeker, baharat ve kumaş boyalarına karşılık demir, kereste, zift, ve pamuklu dokumalar gibi mallar ihraç ediliyordu. Antalya İskelesi gümrük gelirleri 1476-1477 tarihinde Finike İskelesi'yle birlikte 450.000 akçeye ulaşıyor, Müslüman tüccarlar ile haraca tabi tüccarlarından % 4, haraca tabi olmayan yabancı tüccarlardan ise % 5 gümrük resmi alınıyordu. XVI. yüzyılın başlarında Antalya limanı gümrük gelirleri 206.667 akçeye, ihtisap gelirleri 15.000 akçeye, pazar ve kantar vergileri ise 45.000 akçeye ulaşmıştır. XVII. Yüzyılda Evliya Çelebi Antalya limanının mahfuz ve 200 küçük gemi alabileceğini belirtir (Emecen, 1991: 235).

Antalya, köle ticaretinde de merkezi bir yapıya idi beyaz köle satıyor zenci köle alıyordu. Transit ticaretiyle iştigal eden Bursalı tüccarlar Antalya'da ikamet ederdi. 1516-1517'de Mısır'ın fethinden sonra, İstanbul'a direk denizyolu ile gidilmeye başlandığından Antalya-Bursa yolu önemini yitirmiş oldu. Antalya 17. yüzyılda önemsiz bir yerel liman durumuna düşmüştür (İnalçık, 2003: 134).

Antalya XVIII yüzyıllarda on beş sur içi yirmi iki sur dışı olmak üzere toplam otuz yedi mahallesi bulunmaktadır. Bu yüzyılda Mısır ve Suriye ile olan ticaret devam etmektedir. Kentte başlıca emtia malları kereste, çeşitli dokumalar, kilim ve halıydı. XIX. yüzyıl sonlarında limanın Avrupa ile ticarete arttı. 1889-1890'da, bir yıl içinde Antalya limanına 1042'si Osmanlı gemisi olmak üzere 1264 gemi geldi. Yabancı gemilerden ağırlıklı olanları İngiliz ve Yunan gemileridir (Emecen, 1991: 235).

XIX. yüzyılda Mersin ve İzmir limanların karayolu ve demiryolu ağlarıyla iç bölgelere daha kolay ulaşım sağlaması sebebiyle Antalya limanının ticari hacminin düşmesine sebep olmuştur. Yine bu yüzyılda gemicilik teknolojisinde yaşanan gelişmeler neticesinde daha yüksek tonajlı gemiler, limanlara geliyordu bu bağlamda Antalya limanı fiziksel olarak da yetersiz kalıyordu (Şimşek, 2022: 26).

2.3.7. Cumhuriyet Dönemi

Erken Cumhuriyet Döneminden 1960'lara değin Antalya limanın sorunları çok da değişmedi. Limanın kara ve demiryolu ile iç bölgelerle bağlantısı kurulamadığından İzmir ve Mersin Limanları gölgesinde kalmaya devam etti. Antalya'nın yeni liman çalışmaları 1962'de başladı (Şimşek, 2022: 26).

2.4. Antalya Limanı, Mendirek Yapıları, Tersanesi ve Deniz Burçları

2.4.1. Antik Çağda

Pergoman krallığı çağında liman-kentin etrafı surlarla çevrilmiştir. Attaleia Limanı tüm rüzgârlara karşı korunaklı, dönemin filosunu içine alabilecek kadar büyük ve Pamphylia Denizi'nde yüzen gemilerin tiplerinden ötürü manevralarına uygun dairesel planda ve yeterli büyüklükte olması Antalya'yı bölgede mühim bir liman haline getirmekteydi (Şimşek, 2022: 22). Limanın girişi 225 m. uzunluğu ise 70 m. uzunluğundaydı. Bezer türde iki dalgakıran tarafından korunmaktaydı. Kuzey dalgakıranı bir kayalık üzerinde biter. Her iki dalgakıran da kent duvarında bitiyordu. Attaleia limanı üslup olarak Ephesos limanına andırmaktaydı. Gene de bu özellikleriyle, çağında bölgenin başlıca limanı olduğu anlaşılan Side'den daha ön planda değildi (Gökalp, 2008: 14). Antalya, antik dönemde Side ve Perge gibi önemli liman şehirlerinin gölgesinde kaldığını vurgulamak gerekir (Şimşek, 2022: 23).

2.4.2. Bizans Dönemi

Antalya'nın da içinde bulunduğu bu bölge Bizans'ın donanma ve gemi inşa faaliyetleri için çok önemliydi. Döneme göre ihtiyaç değişse de başta İstanbul olmak üzere Bizans'ın önde gelen gemi inşa merkezlerinden biri Antalya'ydı. Donanma, genelde bir kadirga çeşidi olan “dromon” tipi gemilerden oluşmaktadır (Şimşek, 2022:236). Bu dönemin de Attaleia gemi yapımında büyük önem kazanmıştır (Gökalp, 2008: 16).

Bizans döneminde Antalya fizikî yönden pek gelişmedi. Bu dönemde limanın güneydoğusundaki geniş alan surlarla çevrilerek şehre katıldı. X. yüzyılda ise kara tarafına ikinci bir sur yapıldı. Böylece liman ve çevresi bir iç kale durumunda kaldı (Emecen, 1991: 234).

2.4.3. Selçuklu Dönemi

Antalya limanı 30 metre yüksekliğinde falezin altına yerleşmiştir. Liman, 1207'de Selçuklular tarafından alındığında bin seneden uzun zamandır liman olarak kullanılıyordu. Gemiler liman dışına demir atsalar da zaman zaman çok kuvvetli batı-güneybatı rüzgârlarına açık olduğundan tehlike arz edebiliyordu. Antik dönemden bu yana kullanılan limanın girişinde bulunan iki kule birbirine zincirle bağlıydı. Gemilerin Limana girişi için bu zincirin indirilmesi gerekiyordu. Bu kulelerin üst katlarında savaş platformları bulunuyordu. Kulelere ulaşım liman kollarının üzerinden sağlanmaktaydı. Güneyden gelen liman duvarları aşağı yukarı 100 metre civarındaydı, kuzey burcunun giriş ise İçkale'nin altındaydı. Zincir odası güney kulede olduğu için, kuzey kuleden daha büyük bir oturma alanına sahipti. Liman içine giren gemiler sert batı-güneybatı rüzgârlarından güvende olurlardı (Duggan, 2022: 162).

Antalya'nın ikinci fethi olan 22 Ocak 1216 tarihinde I. İzzeddin Keykavus'ça geri alınmasına müteakiben limanda bir tersane yaptırmıştır. Ortaçağ kaynaklarında Selçuklu döneminde gemi yapım faaliyetlerinden ve gemilerin kalitesinden bahseder (Şimşek, 2022: 24). Bu dönemde Antalya limanını birbirinden ayıran kayalık ile 2 ayrı bölümden oluştuğu söylenebilir. Limanın kuzeydeki alan kalenin altında olup ticari alan, gümrük binaları ve depolar yer almaktadır. Bu bölüme ulaşım yer yer falezlere oyulmuş zahmetli bir yoldan sağlanmaktaydı. Limanın güneyindeki alan liman girişinin tam karşısındadır. Limanın güneyinden şehre tırmanan basamaklar, (günümüzde Kırkmerdiven) bulunurdu. Bu bölümde gemilerin bakım hizmetlerinin yapıldığı ve bunun ile ilgili olarak bazı yapıların olması muhtemel olsa da günümüze ulaşmış herhangi bir iz bulunmamaktadır. Gemi bakım hizmetleri Bizans dönemi yapılarda sürdürülmüş olabileceği gibi Alanya'da ki²⁹ tersanenin bir benzeri de yaptırılmış olabilir. Bu yapı ya da yapıların varlığı ve XIV. yüzyılın ikinci yarısında kullanımda olduğu muhakkaktır. Gerçekten de Antalya'nın Haçlı Lusignan Krallığı işgalin de olduğu 1369 senesinde Lusignan gemilerinin Kıbrıs'tan Antalya'ya kalafatlanmak üzere gönderildiği bilinmektedir. Buradan da Antalya'nın bu döneminde gemi bakım hizmetleri verdiği anlaşılmaktadır (Duggan, 2022: 163, 164). Tersanenin yeri günümüzde hala tartışmalı olmakla birlikte tersane yapısının limanın doğusunda olduğu görüşü Limanın fiziki durumu değerlendirildiğinde daha uygun görünmektedir. Leyla Yılmaz da "Bugün için tersanenin yerini kesin olarak belirleyebilmenin imkanı kalmamışsa da deniz ile sur arasındaki kesimde, bu fonksiyonu görece başka bir uygun alanın bulunmadığı da dikkate alınarak limanın doğusunda olduğu söylenebilir." demektedir (Yılmaz, 2002: 114).

2.4.4. Osmanlı Dönemi

Araştırmacılar, Antalya'da Osmanlı çağındaki tersanenin tıpkı Selçuklu tersanesi gibi Antalya Kale içi limanında olduğu konusunda aynı görüştedir (Şimşek, 2022: 241). Antalya Fransız Konsolosu S. Bonnal Antalya limanını elverişsizliği nedeniyle gemilerinin yanaşamadığından şikâyet eder. 1809'da şehri gelen Johann Ludwig, liman ağzındaki deniz burçlarından dolayı limana sayılı geminin girebildiğinden bahsetmektedir. Seyyah John Purdy ise 1826'da limanın yalnızca 3 adet yelkenlinin sığdığını söylemektedir. Bu bağlamda Evliya Çelebi'nin limanın 200 gemi aldığına dair verdiği bilgiyi ihtiyatla karşılamak gerekir (Şimşek, 2022:244-245). Günümüzde bile 21.362 m² lik bir alan sahip olan Antalya limanı kadirga boyu (40x5)=200 böldüğümüzde 106 gemi tümüyle sığması gereklidir. Lakin Evliya Çelebi belki burada kadirgalardan değil de küçük kayıtlardan da bahsetmiş olabilir. **(Harita -7)**

²⁹ Türkiye Selçukluları zamanından günümüze kalan tek tersane yapısı Alanya Tersanesidir. (Kesik, 2021:246)

Antalya için XIX. yüzyılın en büyük sorunu liman sorunuuydu. Sorunun başlıca nedeni limanın gemilerin barınması için güvenli olmamasıydı. Körfezdeki akıntılar ve güneyden esen rüzgarlar Ekim ayından ilkbahar'a kadar limana gemi girişleri engelliyordu. Dalga ve rüzgar aşındırması ile dalgakıranlar sürekli tahrip oluyordu. Bu şartlarda XIX. yüzyılın Antalya'ya gelen Maxime Collignon, Nisan ve Mayıs ayları dışında limanın aktif olmadığını, özellikle kışın güney ve güneybatıdan esen rüzgârların liman dışında demirleyen gemileri batma tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığını yazmıştır. Antalya limanı yeteri kadar derin olmadığından neredeyse hiçbir zaman büyük gemilerin barınabileceği bir liman olmamıştır (Dayar, 2022: 277-278).

“XIX. yüzyılda limanın diğer bölümü, teknelerin yapıldığı veya tamir edildiği “Kalafat hane” veya XX. yüzyıldaki adıyla “kayıkthane” idi. Geleneksel yerleşim alanı ile bölüm arasındaki irtibatı Merdivenli Kapı (Kırkmerdivenler) kurduğu için bölüm Merdivenli İskele adıyla da anılıyordu. Merdivenli İskele, buradaki küçük kumluk alan nedeniyle limanın en güvenli bölümü kabul ediliyordu. XIX. yüzyılın ilk yarısında Merdivenli İskele’de “şahur” ve “şalopa” türü küçük tekneler yapılıyordu. Tanzimat’ın ilanından kısa bir süre önce bu bölüme bir karantina binası inşa edilmiş, 1858’e tarihlenen bir belgede ise limandaki “Karantina Meydanı’ndan bahsedilmiştir.” (Dayar, 2022: 284). (Lev. III; res. 5)

2.5. Deniz Burçları

Antik dönemden bu yana kullanılan limanın girişinde bulunan iki kule birbirine zincir ile bağlıydı. Gemilerin Limana girişi için bu zincirin indirilmesi gerekiyordu. Kulelerin üst katlarında savaş platformları bulunuyordu. Kulelere ulaşım liman kollarının üzerinden gerçekleştiriliyordu. Güneyden gelen liman duvarları aşağı yukarı 100 metre civarındaydı, kuzey burcunun giriş ise içkale’nin altındaydı. Zincir odası güney kulede olduğu için, kuzey kuleden daha büyük bir alana oturmaktaydı. Liman içine giren gemiler sert batı-güneybatı rüzgârlarından güvende olurlardı (Duggan, 2022: 162).

Limanların önceliği her zaman güvenlik olmuştur. Bu bağlamda XIX. Yüzyılın ortalarına kadar Antalya limanın girişinde iki kule yapılmış ve kuleler birbirine zincirle bağlanmıştır. 1472 yılında Haçlı donanmasının Antalya’ya saldırmış lakin kaleye girememiştir. Deniz burçları arasındaki zinciri alarak Roma’ya götürmüşlerdir. Zincirin halkalarını halka dağıtmış bir kısmı da Sen Pietro’daki eski bazilikanın Ravenna kapısı üzerine zaferin sembolü olarak takılmış ve konuya ait bir mermer kitabe de yapılmıştır. 1925 yılında Ravenna’daki yerinden alınıp bir süre Petri Müzesi’nde sergilenen bu zincir, bugün St. Pietro Atölyesi depolarındaki Clementia Kubbesi çeviren bir koridora asılıdır (Çimrin, 2007: 59); (Dayar, 2022: 286).

Piri Reis (1465/1470-1554) Kitabı Bahriyesinde “....Kale önünde bir liman vardır. Bu küçük limana giren gemiler baştan kıçtan kuvvetli bağlayıp yatarlar. Liman ağzının iki tarafında

birer bergas vardır. İkisinin arasına zincir gerilmiştir. Yabancı gemi giremez. ” demek suretiyle o zamanda deniz burçları arasında hala limanda zincir olduğu anlaşılmaktadır. İki deniz burcu bu dönemde de mevcuttur (Piri reis, 2002: 766). **(Harita 8-9)**

Antalya’ya 1671-72 tarihinde gelen Evliya Çelebi’ye Antalya limanını aktif bir liman olarak tarif eder. Limanın girişinde iki büyük kulenin bulunduğunu ve kapalı bir liman olup topraklarla dört tarafı muhafaza altına alındığı söylemiştir (Dayar; 2022: 188).

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki 1815, 1838 ve 1890’larda hazırlanan haritalarda bahse konu deniz burçları gözükmemektedir. **(Harita 10, 11, 12)** 1815 tarihli Antalya liman Haritası **(Harita 10)**, 1890’larda hazırlanan liman planı **(Harita 12)** jeoreferanslandırılmıştır. 1815 tarihli Antalya limanı haritasının jeoreferanslandırılmış hali **(Harita 17-18)** dır. 1890’larda hazırlanan haritanın jeoreferanslandırılmış hali **(Harita 19-20)** dır. 1838 tarihli haritanın doğru taraması bulunamadığından jeoreferanslandırılması yapılamamıştır. Bu tarihlerde deniz burçları gözükmemektedir.

Karl Graf Lanckoronski 1882 yılının Ekim ayında Antalya geldiğinden deniz burçları yerindedir. Çizmiş olduğu Antalya tahkimat planında deniz burçlarının yerini gösterir güneydeki deniz burcunu (l) der kuzeydekine (a) der. **(Harita 13) (Lev. II; res. 3, 4) (Lev. III; res.5, 6)** Jeoreferanslandırılmış haritalar **(Harita 21-22)** dır.

Şükrü Fikri Erten’in Antalya Livası Tarihi adlı eserinin ekinde bulunan Antalya Kaleiçi limanı haritasında mendirek yapıları gözükmemektedir. **(Harita-14)** jeoreferanslandırılmış hali **(Harita 23-24)** dir.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivlerinde 25/07/1941 tarihli, Antalya yakınlarında batan Fransız Saint Didier vapuru ile güney mendireği mevkiilerini ve küçük liman içindeki iskandilleri gösteren Antalya limanı krokisinden de anlaşılacağı üzere güney burcu bu tarihte ayaktadır. Kuzey deniz burcunun bu tarihte olmadığı yerinde kayaların bulunduğu görülmektedir. **(Harita-15)** jeoreferanslandırılmış hali **(Harita 25)** dir. Diğer planlarda olduğu gibi planda bazı kaymalar gözükmemektedir.

2.5.1. Kuzey Burcu

Kuzey burcu deniz içinde bir dalgakıran ile karaya bağlanıyordu. Lancronskey bu burç için “Deniz yüzeyinde hafifçe belli olan bir kayanın üzerine oturan kuzeydeki kulenin (planda a) kuzeydoğu köşesinde, kornişin altındaki 16 ve üzerindeki 2—3 taş sırası antik dönem yapımıdır. Karadaki ilk kulede de (b) eski kısımlar korunmuştur.” demektedir (Lanckoronski, 2005: 10). **(Lev. II; res. 4) (Lev. III; res. 5, 6)**

“Burhanettin Onat bu kulenin dalgalar tarafından yıkıldığı yazmış tamirat kayıtlarında şöyle yazılıdır “Deryada olan burc-ı mezkur köşe-i erbaası tahtı telatum derya darbı ile menhedim olduğundan bu ifadenden de anlaşılacağı üzere deniz dalgaları bu burcu sık sık parçalıyordu.” (Sönmez, 2008: 78). (Lev. IV; res.7)

2.5.2. Güney burcu

Güney burcunda bir dalgakıran ile karaya bağlanıyordu. Lanckoronski sur ile ilgili olarak “Güneydeki deniz kulesinin doğu köşesinde, dokuzuncu ve onuncu taş sırasında, antik dönemden küçük bir parça korunagelmıştır.” (Lanckoronski, 2005: 12) demektedir. (Lev. II; res. 4)

“Burhanettin Onat Güney bu burcun Vali Sadri Akabey tarafından yıktırıldığını yazmıştır. Sadri Akabey 26/11/1946 - 31/01/1948 yılları arasında valilik yapmıştır. Bu da burcun 1947 yılında yıkılmış olduğunu gösterir. (Lev. IV; res.8), (Lev. V; res. 9) Burcun bir bölümü deniz içerisinde, son Liman düzenlemesine kadar görünmekteydi. (Lev. V; res.10), (Lev. VI; res.11) Bu düzenleme tamamen ortadan kalkmıştır.” (Sönmez, 2008: 78) Burçların yıkılmasının sebebi muhtemelen deniz trafiğini rahatlatmak, liman kapasitesini artırmak, herhangi bir kazaya sebebiyet vermemek adına yapılmış olabilir.

Güney deniz burcunu temellerini bulmak için dalışlar tarafımızdan planlanmış olup yoğun liman trafiğinden dolayı sağlıklı bir dalış yapılamamıştır. Bundan dolayı güney deniz burcunun temelleri tam olarak bulunamamıştır. Sonar görüntüsü ve derinliğinden o bölgede bir yükselti olduğu anlaşılmaktadır. (Lev. XXII; res. 44-45)

2.6. Mermerli Plajındaki Satıha Yakın Taş Yığınları Hakkında Tahminler

1815 tarihli harita ile 1890’lı tarihlerde çizilen iki taranmış harita jeoreferanslandırılarak karşılaştırıldığında iki haritadaki güney deniz burcunun yeri aşağı yukarı örtüşmektedir. (Lev. VI; res.12) Mermerli plajın da yapılan sonar görüntülerinden de (Lev.VII; res.13).anlaşılacağı üzere satıhtan 2 ila 4 metre derinliklerinde bulunan taş yığına ilişkin olarak 3 tahminde bulunulabilir:

2.6.1. Eski Bir Mendirek Yapısı

Birincisi 1815 tarih öncesinde Mermerli plajından gelen bir mendirek yapısı güney deniz burcuna bağlanıyor olabilir. Dron görüntülerinden de anlaşılacağı üzere Mermerli plajında iki tane deniz üstüne çıkan kayalık bulunmaktadır. Bu mendirek yapısı bu hattan geçerek güney deniz burcuna bağlanabiliyor olabilir. (Lev.VII; res.14) Aşağıda da belirteceğim gibi küçük burçlar bu mendirek yapısına farklı formlarda bağlantılı olabilir.

2.6.2. Yıkılmış Küçük Burçlar

İkincisi yıkılmış küçük burçlar olabilir. Mermerli plajında alçak dron görüntülerinden de anlaşılacağı üzere deniz yüzeyinde 2 tane kaya parçası bulunmakta birde satıha yakın doğal olmayan bir form bulunmaktadır. Mermerli plajının doğusunda bulunan kayalığın kesilmiş olduğu görülmüştür. Kayanın üzerinde merdiven basamakları dikkat çekmektedir. **(Lev. VIII; res.15,16)**

“Panagiotis Chatzipetrou, Antalya Kaleiçi Limanının eski zamanlarda bilinen liman dışında başka bir limanında olduğunu söyler. Giorgou Pechlibanidis, bahsedilen bu harici limanın sur duvarları olduğunu söyler zamanla bu sur duvarlarının yıkılmasıyla limanın dolduğundan bu harici limanın terk edildiği iddia etmiştir. Cornelis de Bruyn’un gravürü de Mermerli plajının girişinde iki kule göze çarpmaktadır.”(Dayar, 2022: 282)

Evren Dayar’ın da tahmin ettiği gibi 1683’te Cornelis de Bruyn’un gravüründe güney deniz burcunun hemen yanında 2 tane daha küçük burç görülmektedir. **(Lev. II; res. 3)(Lev. IX, res.18)** Mermerli plajında yaptığımız dalışlar ve dron görüntülerinde bu iki kulenin temeli olabileceğini düşündüren izlere rastlanmıştır. Alçak dron görüntülerinde bu durum açıkça görülmektedir. Eğer buradaki 2 küçük deniz burcu daha önceki depremde yıkıldı ise sualtında bulduğumuz kesme taşlar bunu doğrulamaktadır.**(Lev. XI; res.21, 22, 23, 24) (Lev. XII; res. 25, 26), (Lev. XIII; res. 27, 28), (Lev. XIV; res. 29)**

Mermerli plajında iki küçük burcun olması halinde Antalya limanının harici bir limanı daha olduğu manasına gelir. **(Lev.X; res.19,20)** Resmin sağdaki (güney doğudaki) kayalık üzerinde de küçük deniz burcu yapılmış olabilir. Hemen arkasındaki temeli olduğunu düşündüğümüz yapı parçası üzerine de yapılmış olabilir. Lanckoronski kuzey deniz burcunu tarif ederken burcun hafif bir kayanın üstünde yapıldığını söylüyor (2005: 10). Dolayısıyla buradaki 2 kayalık üzerine bu iki küçük burç yapılmış olabilir. **(Lev.X; res.19,20)** Merdiven basamaklarının yanına kayık ile gelinerek bu küçük deniz burcuna çıkılıyor olabilir. **(Lev.VIII; res.15,16)** Bu küçük deniz burcu tek başına savunma yapısı olarak burada yapılmış olabileceği gibi sahil ile bağlantılı bir mendirek yapısı içinde de olabilir. Netice olarak eldeki bu bulgular çerçevesinde böyle bir kanaat oluşsa da yeni bir belge, bulgu ya da sualtı kazıları ile daha kesin sonuçlar elde edilebilir.

Burhanettin Onat kuzey deniz burcunun dalgalar tarafından yıkıldığı yazmış tamirat kayıtlarında şöyle yazılıdır “Deryada olan burc-ı mezkur köşe-i erbaası tahtı telatum derya darbı ile menhedim olduğundan bu ifadeden de anlaşılacağı üzere deniz dalgaları bu burcu sık sık parçalıyordu.” (Sönmez, 2008: 78). **(Lev. IV; res.7)** demek suretiyle denizin gücünü anlatmaktadır. Kuzey deniz burcu, küçük burçlardan daha büyük olduğu halde dalgalara dayanamayıp kendiliğinden yıkıldı ise bu küçük deniz burçları da denizin dalgalarına

dayanamayıp yıkılmış olabilir. Böylelikle bu iki deniz burcunun yıkılarak Mermerli plajına dağılmış olabilir.

2.6.3. Tersane Yapısı

Üçüncü olarak Antalya Tersanesinin yeri günümüzde hala tartışmalı olmakla birlikte tersane yapısının limanın doğusunda olduğu görüşü Limanın fiziki durumu değerlendirildiğinde daha uygun görünmektedir. Leyla Yılmaz'da "Bugün için tersanenin yerini kesin olarak belirleyebilmenin imkanı kalmamışsa da deniz ile sur arasındaki kesimde, bu fonksiyonu görecekt başka bir uygun alanın bulunmadığı da dikkate alınarak limanın doğusunda olduğu söylenebilir." demektedir (Yılmaz, 2002: 114). Kitab-ı Bahriyede, Katip Çelebinin eserlerinde, Seyyah Le Bruyn, Beauford, William Turner, Karl Graf Lanckoronski gibi seyyahların seyahatnamelerinde Antalya limanına ilişkin anladığımız (Alanya Tersanesi gibi) tarzda bir tersaneden bahsetmemişlerdir. Daha çok limanın doğusunda kayıkların bakımlarının Kalafat haneden yapıldığı bir alandan bahsedilmektedir (Şimşek, 2022: 249-253). **(Lev.III; res.5)** Sonarlarda da anlaşılabacağı üzere Mermerli plajı olarak bilinen yerde çok sayıda çekim yapılmış olup bu bölgede deniz çok sığ olduğu görülmüştür. 2 ve 3 lü badili olmak üzere 5 ila 6 gurup dalgıç ile sualtında yapılan araştırmalar ve fotoscanlar ile ilgili olarak zeminde çok sayıda kesme taşlara rastlanmıştır. Kesme taşların mendirek yapısında kullanılabileceği gibi mendirek sonrasında ihtimali az olmakla birlikte bir tersane yapısı içinde kullanılmış olabilir. Her hâlükârda Mermerli plajının altında sualtı kazıları yapılarak bir tersane yapısı varsa bunun temellerine ulaşılabilir. Elimizdeki ilk harita 1815 tarihlidir o harita ve diğerlerinde tersane yönelik herhangi bir plan notuna ya da görseline rastlanılamamıştır.

Alanya Tersanesinde olduğu gibi tersane ağzının denize (güney batıya) bakması durumunda büyük fırtınalardan nasibini alarak kısa zamanda yıkılmış olma ihtimali yüksektir. Ayrıca olası tersane ağzındaki kayalar gemi kazalarına sebebiyet verecektir. Deniz burçlarının parçalandığı yerde tersanenin de parçalanması muhtemeldir **(Lev.XIV; res.30)** Tersanenin bu konumda ve burada olma ihtimali zayıftır.

Deniz ile Tersane ağzının arasında olası mendirek yapısı var ise Tersaneye gelecek olan ahşaplar bugün Mermerli plajına inen vatandaşın geldiği yerden geliyor olabilir. Yine sur içinde ahşap depolanabilir. Tersane ağzının kuzey batıya bakması gemilerin direk liman içine çıkıyor olması ihtimali 1890 tarihli haritada o lokalizasyon da kayaların olduğunu gösterdiğinden çok mümkün gözükmemektedir. Tersane duvarı direk denize bakıyor olması halinde ise büyük fırtınalarda mendirek yapısı yerine geçmeyecek ve kısa zamanda zarar görecektir. **(Lev.XV; res.31)(Harita-20)** Bu ihtimal de zayıf gözükmemektedir.

Cemil Cahit Sönmez'in (2008: 65) çizimi eski çağlarda gemilerin kadırgalara nispeten daha küçük olduğu zamanlarda ve limana giren hatta kayalık olmaması halinde böyle bir plan mümkündür. Ancak 1890 tarihli haritadan anlaşıldığı kadarıyla liman içine giden hatta kayalar olduğu görüldüğünden liman içine giremeyecektir. Yine tersaneden çıkan gemi liman içine gireceği zaman kuzey batıda bulunan satıhtaki kaya gemiye zarar verebilecektir. **(Lev.XV; res.32) (Harita-20)**Bu ihtimal de zayıf görülmektedir.

Ayrıca savaş zamanlarında ya da kuşatma zamanlarında tersanenin denize bu kadar yakın olması sakıncalı olacaktır. Diğer gemilerden içeri fırlatılacak olan mancınık ya da güller tersaneye zarar verecektir. Savaş esnasında gemilere bakım yapıp tekrar savaşa göndermek gerektiğinde yine tersane lokalizasyon olarak kale içinde bir yerde olması daha doğru olacaktır. Deniz burçlarının bile dalgalara dayanamayıp parçalandığı bir coğrafyada tersanenin burada olması çok mümkün görülmemektedir. Tersanenin XIX. Yüzyıla kadar Kalafat hane olarak kullanılan yerde olduğunu akla daha yatkındır. Burada yapılacak olan bir arkeolojik kazı da Antalya'nın geçmişine ışık tutacaktır. Bu alan Alanya tersanesinin 2121 m² lik alan ile aşağı yukarı örtüşmektedir. **(Lev. XVI; res.33-34) (Harita -25)** dan anlaşılabacağı üzere Kalafat hane olarak bilinen Kırkmerdivenin hemen güneyindeki arazi bu tarihte sahili kumluk bir alandır. Ayrıca bu arazi tapu müdürlüğünde (Antalya ili, Muratpaşa ilçesi, Tuzcular mahallesi 136235 ada 154 parsel sayılı 2.497,10 m² lik) Küçük Deniz Nakliye Vasıtalarının Çekek Mahalli vasıflı ile tescillidir. Bu da bize buranın kadim zamanlardan itibaren gemilerin bakım, onarım, tamirat ve gemi inşa gibi işleri yapıldığı bir alan olduğunu göstermektedir. **(Harita - 26)** Burası bir dönem tersane binası yapılmış sonrasında yıkılmış ve tekrar yapılmamış olabilir. Zamanla gemi formlarının büyümesi sebebiyle tekrar yapılmaya ihtiyaç da hissedilmemiş olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KALEİÇİ SUALTI ARAŞTIRMALARI

3.1. Tarihi Taranmış Haritaların Jeoreferanslandırılması

Uzaktan algılama ve CBS’de farklı kaynaklardan elde edilen raster ya da vektör verilerin mekânsal olarak analiz edilebilmesi için bir referans sistemine ve farklı referans sistemi olan verilerin de aynı referans sistemine sahip olması gerekmektedir. Bu da farklı kaynaklardan gelen farklı verilerin ortak özelliklerinden biri olan konum bilgisi kullanılarak sağlanabilmektedir. Verileri kaydetme olarak da ifade edilen bu işleme jeoreferanslama işlemi denmektedir. Her ne kadar günümüz teknolojisi ile elde edilen uydu ya da hava fotoğrafları nispeten doğru konum bilgisine sahip olsa da özellikle geçmiş tarihli taranmış haritalarda mekânsal bir referans bilgisi bulunmamaktadır. Bu tip verilerin jeoreferanslama işlemi alanda bilinen kontrol noktaları kullanarak gerçekleştirilebilmektedir (ESRI, 2022).

Bu çalışmada yer alan tarihi taranmış haritaların jeoreferanslandırılmasında ArcGIS (ESRI, California, USA) yazılımında yer alan Georeferencing aracı kullanılmıştır. Bu işlem için çalışma alanında bilinen ve o tarihlerden itibaren ayakta kalan Hıdırlık Kulesi ve Kalekapısındaki iki kulenin konumları kullanılmıştır. Bu yapıların bulunduğu noktalar Google Earth üzerinden tespit edilerek koordinat bilgileri alınmıştır. Daha sonra bu koordinatlar Georeferencing aracı kullanarak tarihi haritalarda kontrol noktası olarak eklenmiştir. Bu noktalar Google Earth’den alındığı için coğrafi koordinat sisteminde ve WGS84 datumuna ayarlanmıştır. Bu işlem için son olarak Rectify komutu ile gerekli düzeltmeler gerçekleştirilerek raster haritalar tiff formatında dışarı aktarılmıştır.

1815 tarihli Antalya liman Haritası (**Harita 10**), 1890’larda hazırlanan liman planı (**Harita 12**) Lanckoronski’nin Antalya’nın tahkimat sistemi planı (**Harita 13**), Şükrü Fikri Erten’in Antalya Kaleiçi haritası (**Harita 14**) jeoreferanslandırılmıştır. Jeoreferanslandırılmış görselleri için bakınız (**Harita 17 ila 24 arası**) 1941 tarihli (**Harita-15**) jeoreferanslandırılmış hali (**Harita 25**) dir. Diğer planlarda olduğu gibi bu planda da bazı kaymalar gözükmemektedir. 1838 tarihli haritanın doğru taraması bulunamadığından jeoreferanslandırılması yapılamamıştır. Tarihi haritaların çoğunda kaymalar gözlenmiştir. Bu da tam ölçekli çizilmemiş olabileceğini de gösterdiği gibi taramaları doğru yapılmamış da olabilir.

3.2. Antalya Kaleiçi Sualtında Araştırmaları

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne 25.08.2022 ve 05/09/2022 tarihlerinde verilen dilekçeler ile Antalya Kaleiçi’nde dalış için izin istenilmiş olup 06/09/2022 tarih ve 2882947 sayılı yazıları ile izin verilmiştir (Ek-1). Antalya Valiliğinin 09/09/2022 tarih ve 2022090915490547335 sayılı yazıları ile İHA-Uçuş izinleri verilmiştir. Antalya Müze müdürlüğünden yetkili personeli katılım ile 13 Eylül 2022 tarihinde

15 kişilik bir dalış grubu ile Antalya Kale için limanında dalışlar gerçekleştirilmiştir. Dalışlarda sualtında araştırmalar yapılmış sonar görüntüleri çekilmiş, dron, uçurulmuştur(Lev. XXIII; res. 46- 47), (Lev. XXIV; res. 48-49), (Lev. XXV: res. 50- 51) sualtı fotoğrafları çekilmiş ve bunlardan fotoscanlar yapılmıştır. (Lev. XII; res. 25, 26), (Lev. XIII; res. 27, 28), (Lev. XIV; res. 29) Sualtında muhtelif dönemlere ait seramik parçaları bulunmuş (Lev. XVIII; res. 38) (Lev. XIX; res.39-40) (Lev.XX; res.41) tarihlemesi yapılamamış bir tane amfora parçasına rastlanmıştır. (Lev. XX; res. 42) Sualtında bulunan bu eserlerin ölçekli fotoğrafları çekilip dijitalle aktararak Autocad programında çizimleri yapılmıştır. Sualtında eski küçük deniz burçlarının kalıntısı olduğunu düşündüğümüz kesik kaya parçaları ve kaba taşlara rastlanmıştır. (Lev. XI; res.21, 22, 23, 24) **Sualtında bulunup karaya çıkartılarak fotoğrafları çekilen tüm objeler Müze yetkilisi ve Bakanlık temsilcisinin gözetiminde tekrar aynı yere bırakılmıştır.**

161 adet sonar görüntüsü alınarak derinlikleri haritaya işlenmiştir. Derinliklerinden anlaşıldığı kadarıyla mendirek çevresi sığ mendireklerden uzaklaştıkça derinlik artmaktadır. Mermerli plajında ise sahilden güney batıya doğru 60 metreye kadar derinlik 2 ile 4 metre arasında devam etmekte olup 60 metreden sonra derinleşmeye başlıyor. (Lev. VII; res. 13)

Sonar görüntülerinden 15 tanesi dikkati çekmiştir. Bunlardan anlaşıldığı kadarıyla toprak zeminden kayalık zemine geçişler ve eski mendirek kalıntısı olduğunu düşündüğümüz kaba taşlarda bulunmaktadır. (Lev. XXI; res. 43)

Sualtında bulunan (Katalog no: 1, Katalog no: 2 ve Katalog 5) seramik parçaları ve bordürlerin tarihlemelerinden, Antalya limanına 19. yüzyılda hala yabancı bandıralı gemilerin geldiğini ve bu dönemde uluslararası ticaretin olduğunu düşündürmektedir.

Katalog no: 1

19. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Osmanlı pazarı için özel yapılmış hayali bir İstanbul tasvirli İngiliz porselen tabak çap:24 cm. Yapılan araştırmalarda porselenin orijinaline (<http://bayrakmuzayede.com>) (erişim tarihi 11.01.2023) internet sitesinde rastlanmıştır. (Lev.XVII; res.35)

Katalog no: 2

İki farklı tipte altıgen formlu pişmiş toprak seramikler bulunmuştur. 19. yüzyılda İtalya'da bunların yer döşemesinde ya da duvar fayansı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

<https://www.origines.fr/2400-flooring-materials-hexagonal-.html> (erişim tarihi

11.01.2023)

Katalog no: 3 ila 4

Katalog no: 3 ila 4 arasındaki seramik parçaların tarihlendirilmeleri yapılamamıştır.

Katalog no: 5

19. yüzyıl Uzakdoğu temalı İngiliz porselen tabak 24 cm, yükseklik 2,5 cm. günümüzde bile antik porselen biblo tabak olarak satılmaktadır.

https://www.etsy.com/listing/679747167/old-hall-eware-earthenware-co-england?ga_order=most_relevant&ga_search_type=all&ga_view_type=gallery&ga_search_query=old+hall+e%26%23039%3Bware&ref=sr_gallery-1-1&organic_search_click=1 (erişim tarihi 11.01.2023) **(Lev.XVII; res.36)** resimdeki mavi renklidir.

Katalog no: 6

18. yüzyıl Çanakkale 'Sülüklü' diye tabir edilen, seramik eserdir. (Olası) Çap :20 cm

<https://www.rumelimuzayede.com/en/product/5613992/canakkale-kase-18-yy-canakkale-suluklu-diye-tabir-edilen-koleksiyonluk-serami> (erişim tarihi 11.01.2023) **(Lev.XVIII; res.37)**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

4.1. Sonuç ve Değerlendirme

Akdeniz dünyasının en köklü liman şehirlerinden biri olan Antalya zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Farklı milletler tarafından farklı devirlerde şehre verilen çok sayıda isim bile bunun göstergesidir. Şehir tarihi boyunca Attaleia, Attalia, Atalia, Satalia, Satellia, Antaliye, Adalya, Adalia gibi pek çok isimle anılır. Antalya pek çok fatihin geçtiği, Türkiye Selçuklu sultanlarına kışlık başkentlik yapmış muhteşem tarihe sahip kadim bir şehirdir. Antalya ve çevresinin konumu, limanı ve denizciliği çağlar boyunca hep önemini korumuştur. Tunç Çağı'ndan Cumhuriyet Dönemi'ne kadar her çağa ait sualtı kültür mirası ve batık yerleşimine rastlamak mümkündür. Antalya Kaleiçi limanı çağlar boyunca önemli bir liman olduğu için tüm çağlar genel olarak incelenmiştir.

Anabilim dalımız çerçevesi dışına çıkmadan daha çok tersane lokalizasyonu, mendirek yapıları ve deniz burçlarına odaklanılmıştır. Sualtı kültür mirası pek çok disiplini içinde barındırmaktadır. Disiplinler arası bir çalışma gerektirir. Araştırmalarımızda, sualtı sonar sistemleri, dron çekimleri, Autocad, haritacılık ve cbs programları (Netcad, ArcGIS), dalışlar yapılarak sualtı fotoğrafları çekilmiştir. Tüm bu veriler yorumlanarak iş bu tez hazırlanmıştır.

Tarihi taranmış haritaların jeoreferanslandırılması suretiyle günümüzdeki konumları ile karşılaştırma yapılaraktan Antalya Kaleiçi limanı mendirek yapıları analiz edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle tarihi fotoğrafları ile tarih haritalarının deniz burçlarının lokalizasyonuna ilişkin olarak doğruluğu kanıtlanmıştır. Bu bağlamda 1815 tarihli Antalya liman Haritası, 1890'larda hazırlanan liman planı, Lanckoronski'nin Antalya'nın tahkimat sistemi planı, Şükrü Fikri Erten'in Antalya Kaleiçi haritası ve 1941 tarihli harita jeoreferanslandırılmıştır. Tarihi haritalar tam ölçekli olmadığından ya da taramalarında hata yapılmış da olabileceğinden günümüz konumları ile karşılaştırmalarda kaymalar gözlenmiştir. Tarihi haritaların jeoreferanslandırmaları ile bize dönemlerine ait fikir vermektedir.

Antalya Kaleiçi Limanı tersanesi lokalizasyon sorununa ilişkin olarak bu tezde mümkün olduğunca tüm varsayımlar tartışılmıştır. Sonuç olarak tersane lokalizasyon olarak kale içinde bir yerde olması daha doğru olacağı, Deniz burçlarının bile dalgalara dayanamayıp parçalandığı bu coğrafyada tersanenin Mermerli plajında olmasının çok mümkün görülmediği kanaatine varılmıştır. Tersane yerinin, XIX. yüzyıla kadar Kırkmerdiven yanında yer alan Kalafat hane olarak kullanılan yerde olduğu kanaatine varılmıştır. Burada yapılacak olan bir arkeolojik kazı da Antalya'nın geçmişe ışık tutacaktır. Alanya tersanesinin 2121 m² lik alanı ile aşağı yukarı

örtüşmektedir. 1941 tarihli arşiv planında Kalafat hane olarak bilinen Kırkmerdivenin hemen güneyindeki arazi bu tarihte sahili kumluk bir alandır. Ayrıca bu arazi tapu müdürlüğünde (Antalya ili, Muratpaşa ilçesi, Tuzcular mahallesi 136235 ada 154 parsel sayılı 2.497,10 m² lik) Küçük Deniz Nakliye Vasıtalarının Çekek Mahalli vasfı ile tescillidir. Bu da bize buranın kadim zamanlardan itibaren gemilerin bakım, onarım, tamirat ve gemi inşa gibi işleri yapıldığı bir alan olduğunu göstermektedir.

Antalya Kaleiçi Mermerli plajı ile ilgili tüm varsayımlar bu tezde tartışılmıştır. Netice olarak 1683'te Cornelis de Bruyn'un gravüründe güney deniz burcunun hemen yanında 2 tane daha küçük burç görülmektedir. Bu burçların zamanla ya da deniz dalgalarını aşındırması ile yıkıldığı ve limanı kullanılamaz hale getirdiğinden bu harici limanın terk edilmiş olmalıdır. Kanıt olarak ta Mermerli plajında yaptığımız dalışlar ve dron görüntülerinde bu iki kulenin temeli olabileceğini düşündüren izlere rastlanmıştır. Diğer bir kanıt ise kayalıkların üzerindeki merdivenlerdir. Kayık ile bu merdivene gelinerek buradan deniz burcuna çıkılıyor olabilir. Lanckoronski, kuzey deniz burcunu tarif ederken burcun hafif bir kayanın üstünde yapıldığını söylüyor. Mermerli plajında bulunan bu iki kaya üzerine bu iki küçük burç yapılmış olmalıdır. Bu küçük deniz burçları tek başına savunma yapısı olarak burada yapılmış olabileceği gibi sahil ile bağlantılı bir mendirek yapısı içinde de olabilir. Mermerli plajında yapılan dalışlarda deniz altında çok sayıda kesme taş blok görülmüştür. Bu da bize burada yıkılan bir yapının varlığını düşündürmektedir. Netice olarak eldeki bu bulgular çerçevesinde böyle bir kanaat oluşsa da bulunacak yeni bir belge, bulgu ya da sualtı kazılarıyla daha kesin sonuçlar elde edilebilir.

Antalya Kaleiçi mendirek bölgesi ve liman ağzı çevresinde yapılan dalışlarda 19. yüzyıl Osmanlı Dönemi, Osmanlı pazarı için özel yapılmış hayali İstanbul tasvirli İngiliz porselen tabak parçası, 19 yüzyıl olduğunu düşündüğümüz döşeme ya da duvar bordür taşlar, aynı yüzyıla ait Uzakdoğu temalı İngiliz porselen tabak parçası ve 18. Yüzyıl Çanakkale 'sülüklü' diye diye tabir edilen seramik parçasına rastlanmıştır. Yine tarihlemesini yapamadığımız farklı dönemlere ait seramik parçaları ve tarihlemesi yapılamayan bir amfora parçasına rastlanmıştır. Sualtında bulunan seramik parçaları ve bordürlerin tarihlemelerinden Antalya limanına 19. yüzyılda hala yabancı bandıralı gemilerin geldiğini ve bu dönemde uluslararası ticaretin olduğunu düşündürmektedir.

Eski çağlardan günümüze denizcilik faaliyetlerine ilişkin tarih kitaplarında ve belgelerde bulunamayan birçok bilgi sualtı kültür mirası uzmanları ve sualtı arkeologları tarafından gün yüzüne çıkarılabilecektir. Gelecekte sualtı kültür mirasının önemi ile birlikte uzman sayısı da artacaktır. Daha yeni teknolojilerle daha derine dalan ve sualtı kazıları yapan

robotlar, daha hassas sonarlar, daha kapsamlı gemiler ile sualtında bekleyen yeni göbekli tepeler gün yüzüne çıkacak ve tarih yeniden yazılacaktır.

KAYNAKÇA

- Arrianos, F. (2005). *İskender'in Seferi (Alaksandrou Anabasis)*. (F. Akderin Çev.) İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. (2002). *Mükemmel Osmanlı lügati* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Avcı, C. (2015). Biraz ve Müslüman Aaraplar L. Kayapınar (Ed.) *Bizans Tarihi*. (ss.54-77) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını no: 2298 Açıköğretim Fakültesi yayını no: 1295
- Avcı, M. T., ve Demir, V. (2015). Bilimsel Dalışın Gelişimi. 18. *Sualtı Bilim ve Teknoloji Toplantısı Ege Üniversitesi Urla Denizcilik Meslek Yüksek Okulu Bildiri Kitabı*, s. 113
- Bahçe, A. S. (2011). Kültürel mirası yönetim, M. Çakır (Ed.), *Kültürel miras yönetimi*. (ss. 12-34). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2126 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1154.
- Battûta. (2000). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*. (A.S. Aykut Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi.
- Beköz, Ü. ve Baklavacı, Ö. (1997). *Sualtı Teorisi*. Türkiye: Cfc Dalış ve Deniz Araştırmaları Merkezi.
- Bostan, İ. (1989). Akdeniz, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 2 (231-234) İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı yayınları
- Bostan, İ. (1992). *Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Bostan, İ. (2022). Mare Nostrum'dan Bahr- i Sefid'e Akdeniz'de ticaret, F. Şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi*. (ss. 13-19). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi Yayınları:1
- Çimrin, H. (2007). Bir zamanlar Antalya. Antalya: Antalya Ticaret ve Sanayi Odası
- Darkot, B. (2001). Antalya maddesi, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 1 Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Dayar, E. (2022). XIX. Yüzyılda Antalya'nın mahfuz liman sorunu ve iskele tamiratları, F. Şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi* (ss. 277-294). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi Yayınları:1
- Demir, M. (2017). 13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis- Tarsus-Anazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, sosyal ve Ekonomik tarihi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya
- Demir, M. (2018). "Antalya'nın Türkiye Selçukluları tarafından fethi", *Cedrus VI*, 555-571

- Demirkent, I. (1996). Haçlılar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 14 (525-546) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Develioğlu, F. (1996). *Osmanlıca Türkçe ansiklopedik lügat* (13. Bs.) Ankara: Aydın Kitabevi.
- Duggan, T. M. P. (2022). XII. Ve XIV. Yüzyıllarda Antalya Limanı, F. Şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi* (ss. 157-179). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi Yayınları:1
- Emecen, F. (1991). Antalya. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt3 (232-236) İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı yayınları
- Evliya Çelebi (2016). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2. baskı
- Gencer, A. (2001). *Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Gökalp, N. (2008). *Attaleia Kent Tarihi Ve Yazıt Korpusu*. Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü Doktora Tezi.
- Gökalp, N. (2010). Roma İmparatorluk dönemi Lykia-Pamphylia Tarihi. A.K. Atılgan (Ed.) *Dünden bugüne Antalya* Cilt: 1, (87-95). Antalya: Antalya İl Kùltür Müdürlüğü Yayınları.
- Herodotos. (2006). *Tarih (Historiai)*. (F. Akderin Çev.) İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Homeros. (1971). *İliada İlias Destanı*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi (1990).
- İnalcık, H. (2003). Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), (R. Sezer Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Kùltür Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
- Karnas, M. (2015). *Gılgamış Destanı*. İstanbul: Noetika Medya, Yayıncılık, Danışmanlık, Bilimş Turizm Sanayi ve Tic. A.Ş./ Akıtaşı Kitapları.
- Kesik, M. (2021). *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyeti*, İstanbul: Bilge Kùltür Sanat Yayınları,
- Kesik, M. (2022). I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve I. İzzeddin Keykavus dönemlerinde Antalya ve Selçuklu denizciliği (1207-1220), F. Şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi*. (ss 125-139). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi Yayınları:1
- Kofoğlu, S. (1991). Hamîdoğulları. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 15 (471-476) İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı yayınları
- Kofoğlu, S. (2011). Tekeoğulları. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 40 (348-350) İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı yayınları

- Lanckoronski, K. G. (2005). *Pamphylia ve Pisidia Kentleri*, 1. Cilt Pamphylia, Suna – İnan Kır   Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Çeviri Dizisi: 2
- Lenger, D. S. (2022). Antik   ağ'da Antalya'da sikke ve insan: politik, ekonomik ve kültürel okumalar, F. şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi* (ss. 73-94). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya şubesi Yayınları:1
- Madran, E. (2018). Yürürlükteki kültürel mirası koruma mevzuatı. M.S. Akpolat (Ed.), *Kültür Mirası Mevzuatı*. (ss. 78-105). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2600. A  k  Ğretim Fakültesi Yayını No: 1568.
- Onaran, A. (1992). *Binbin Gece Masalları*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. şti.
- Ostrogorsky, G. (2019). *Bizans Devleti Tarihi*, (F. Işıltan   ev) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Öniz, H. (2022). Antalya kıyılarında sualtı kültür mirası, F. şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi*. (ss. 95-105). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya şubesi Yayınları:1
- Öniz, H. (Ed.) (2018). *Sualtı Kültür Mirasının Korunması*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Öniz, H., Sütçüoğlu, O. (2016). Sualtı Kültür Mirası, Osmanlı İmparatorluğu ve Osman Hamdi Bey. *Arkeoloji ve Sanat*, 0(153), 241 - 248.
-   zdemir, ř. (2006). Osmanlı Denizciliğinde Gemi Kazaları ve Dalışlar. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 19(19), 365-380. DOI: 10.1501/OTAM_00000000369
- Özgönül, N. (2018). Uluslararası Koruma Mevzuatı. M.S. Akpolat (Ed.), *Kültür Mirası Mevzuatı*. (ss. 26-51). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2600. A  k  Ğretim Fakültesi Yayını No: 1568.
- Parlatır, İ. (2009). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü* (2. Bs.,) Ankara: Yargı Yayınevi.
- Piri Reis, (2002). *Kitab-ı Bahriye*, Ankara TTK Yayınları.
- Sarı, C. (2010). Antalyanın genel   oğrafya   zellikleri. Atılgan (Ed.) *Dünden bugüne Antalya* Cilt: 1, (45-62). Antalya: Antalya İl Kültür Müdürlüğü Yayınları
- Sezgin, F. (2008). *İslamda Bilim ve Teknik*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.ř. yayınları
- Sönmez, C. C. (2008). *Antalya Kent Kalesi'nin Tarihi*, Antalya. Mimarlar Odası Antalya şubesi
- şevik, A. (2014). *Profesyonel Sualtı Adamı (Sanayi Dalgıcı) Olma Yöntemlerinden "Aday Dalgıçlık" Uygulamasının Eksikleri, Neden Olduğu Sektörel, Bireysel Sorunlar ve üzüm   nerileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Anabilim Dalı, Denizcilik Uzmanlık Tezi.

- Şimşek, F. (2022). Doğu Roma'dan Osmanlı dönemi'ne Antalya tersanesi'nin lokalizasyon problemiği. F. Şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi*. (ss. 235-257). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi Yayınları:1
- Şimşek, F. (2022). Giriş, F. Şimşek (Ed.), *Antalya'nın denizcilik ve deniz ticareti tarihi*. (ss. 21-29). İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi Yayınları:1
- Tuncel, M. (1989). Akdeniz, (1991) *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 2 (229-231) İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı yayınları
- Tunçer, M. (2018). Koruma kavramının tarihsel gelişimi. M. S. Akpolat (Ed.), *Kültür Mirası Mevzuatı*. (ss. 2-25). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2600. Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1568.
- Turan, O. (1988). *Türkiye Selçukluları hakkında resmi vesikalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Turan, O. (1993). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- Unat, F. R. (2014). *Büyük Tarih Atlası, Açıklamalı Haritalar ve Konu Özetleri Öle genişletilmiş*. İstanbul: Kanaat Yayınları
- UNESCO Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi (UNESCO, 2001) Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage
- Urcan, K., Karahan, T., Özbek, S. (2017). Dalış Sistemlerine Farklı Ve Yenilikçi Bir Yaklaşım. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 10(2), 213-229 . DOI: 10.20854/bujse.366739
- Yılmaz, L. (2002). Antalya (16. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara TTK Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Çoruh, H. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda Sünger Avı (1840-1912). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 79-93. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/osmanli-mparatorluunda-snger-avi-18401912-sponge-hunt-in-the-ottoman-empire-18401912.pdf>, (15/01/2023)
- Erenoğlu, D. (1998). Dalgıçlık Faaliyetlerinin Tarihi Gelişimi, *I. Ulusal Sualtı ve Hiperbarik Tıp Toplantısı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hiperbarik Tıp Araştırma ve Uygulama Merkezi HİTAM. <http://sualti.org/wp-content/uploads/2016/02/HITAM-I.pdf>, (15/01/2023)
- ESRI (2022). Fundamentals of georeferencing a raster dataset. <https://desktop.arcgis.com/en/arcmap/latest/manage-data/raster-and->

images/fundamentals-for-georeferencing-a-raster-dataset.htm, (erişim tarihi:
15/01/2023)

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Kaynakşaları

BOA A.{DVNSMHHM.d...31/751

BOA C..BH..258/11927

BOA C..BH..81/3877

BOA C..BH.. 154/7313,

BOA AE.SMHD.I.. 78/5196

BOA HAT 16/710,

BOA HAT 16/710

BOA C..AS.. 320/13227

BOA C..BH.. 123/5981

BOA HR.SFR.04.. 674/53

BOA Y..PRK.ZB.. 33/22

BOA C..BH.. 84/4017

BOA A.}MKT.NZD. 152/37,

BOA şD. 2879/23,

BOA Y..MTV. 205/141,

BOA Y..MTV. 206/135,

BOA Y..MTV. 206/144,

BOA Y..MTV. 209/163

BOA C..AS.. 755/31828

BOA C..AS..67/3150

BOA C..BH..154/7313

BOA C..BH.. 220/10234,

BOA HAT 1345/52591,

BOA BEO 1567/117477,

BOA DH.MKT. 1243/61

BOA BEO 4181/313502

BOA C..BH.. 84/4017

BOA İ.DH..915/72663

BOA HR.TO..260/32

BOA HR.TH..273/116

BOA DH.MKT.407/36

BOA DH.MKT.2711/25

EKLER

Ek-1

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Sayı : E-77734899-161.05-2882947
Konu : Öğrenci Çalışması (Fatih ŞİMŞEK)

06.09.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Fatih ŞİMŞEK'in 25.08.2022 tarihli başvurusu.
b) Hakan ÖNİZ'in 05.09.2022 tarihli başvurusu.

Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırma Anabilim Dalı öğrencisi Fatih ŞİMŞEK tarafından Doç. Dr. Saim Hahak KORTEK danışmanlığında yürütülen "*Orta Çağda Antalya Kaleiçi Limanı ve Çevresindeki Ticari ve Siyasi İlişkiler*" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında, Antalya ili, Muratpaşa ilçesi, Kaleiçi Limanında sualtı kültür mirasını araştırmak ve İnsansız Hava Aracı görüntüleriyle liman yapısının detaylı incelenmesi amacıyla 2022 yılında yapılmak istenilen sualtı ve arazi çalışmasına ilişkin ilgi (a) başvuru ve ekleri incelenmiştir.

14/01/2020 tarih ve 39797 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzey Araştırması, Sondaj ve Kazı çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge'nin 6'ncı maddesi kapsamında yürütülmek istenilen öğrenci çalışması, alanda çalışma yapmakta olan sualtı araştırması başkanı Doç. Dr. Hakan ÖNİZ'in ilgi (b) başvurusundaki uygun görüşleri doğrultusunda Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünce uygun görülmüştür.

Söz konusu çalışmanın; ilgili Müze Müdürlüğü denetiminde yapılması ve Müze Müdürlüğünün belirleyeceği şartlara uyulması, sualtında bulunan kültür varlıklarına fiziki müdahalede bulunulmaması ve buluntu toplanmaması, kazı ve araştırma başkanlarının yayın haklarının saklı kalması, ilgili mevzuat kapsamında gerçekleştirilmesi, dahş güvenliğine ilişkin hususların Donanımın Dahş Yönetmeliği ve Donanımın Dahş Talimatı kapsamında yerine getirilmesi ve ilgili kurumlardan uygun görüş alınması kaydıyla 2022 yılında gerçekleştirilmesinde sakınca görülmemektedir.

Arkeolojik alanların İnsansız Hava Aracı ile hava fotoğraflarının çekilmesi hususunun Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünün "İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı"na uyularak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnsansız Hava Aracı çekimlerinde İHA0 ve İHA1 sınıfı araç kullanılacak ise kullanan kişiye ait pilotluk yetki belgesi ile birlikte ilgili Valilikten (İlçe Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı veya Kaymakamlık) izin alınması ve alınan izin konusunda Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün çalışma öncesinde bilgilendirilmesi, bu sınıflar dışında bir araç kullanılacak ise Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne başvuru yapılması gerekmektedir.

Çalışmalara ilişkin olarak "Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Yapılacak Yüzey Araştırması, Sondaj ve Kazı Çalışmalarının Yürütülmesi Hakkında Yönerge (Ek 6, Ek 7) kapsamında hazırlanacak "Öğrenci Çalışması Müze Raporu ve Öğrenci Çalışması Raporu"nun çalışmanın tamamlanmasını müteakip 3 ay içinde Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Yapılacak çalışmanın yayımlanması söz konusu olduğunda, tez çalışmasının ilgili jüri tarafından onaylanmasının ardından talep Bakanlığınızca ayrıca değerlendirilecektir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Umut GÖRGÜLÜ
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı V.

Dağıtım:

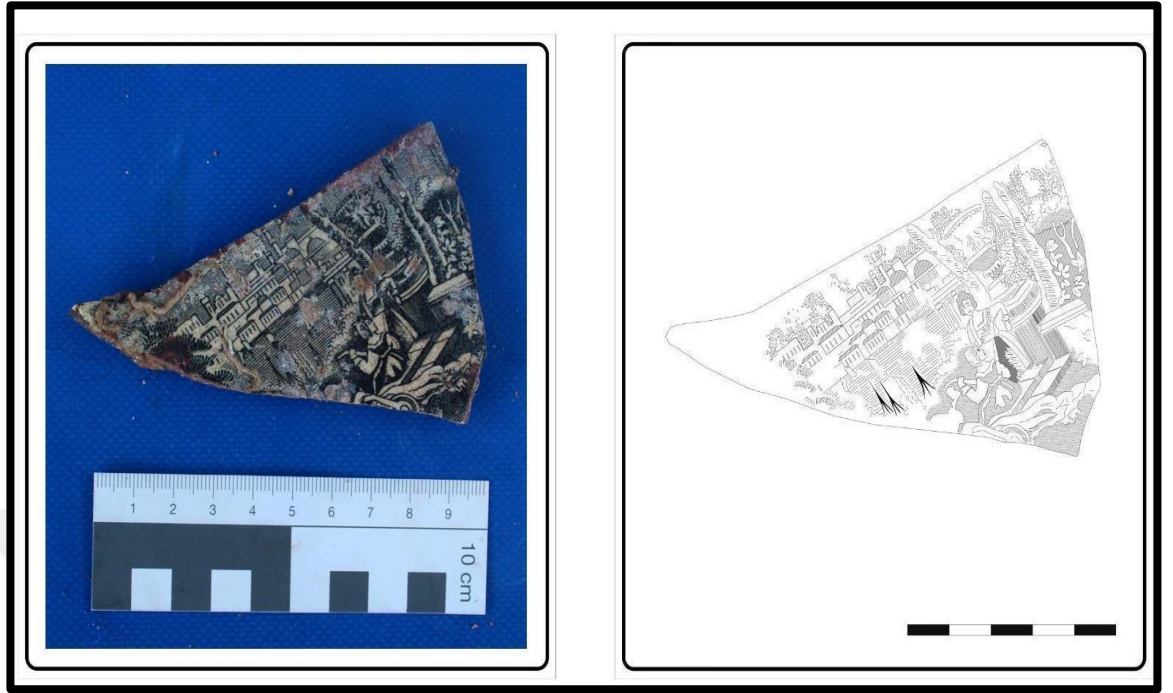
Gereği:

ANTALYA VALİLİĞİNE
(İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

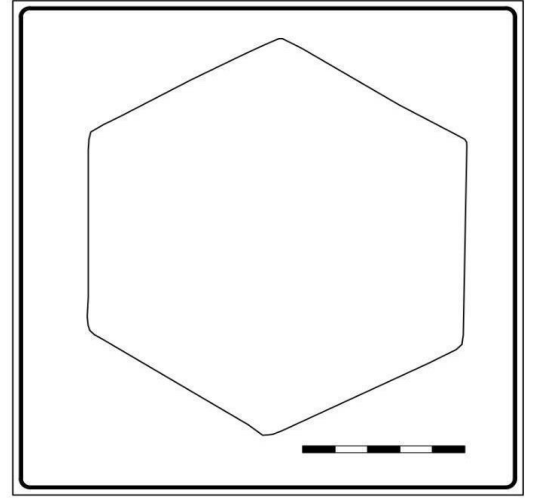
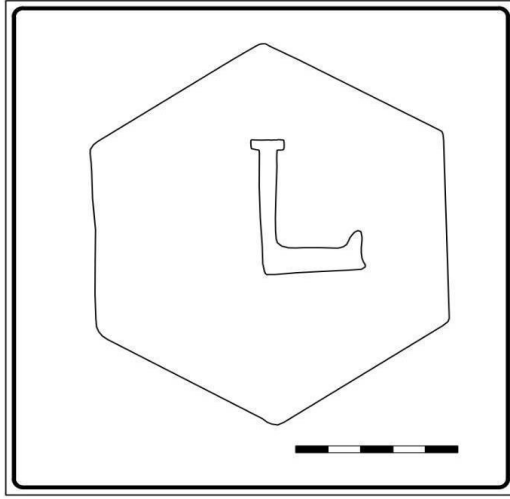
Bilgi:

Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğüne

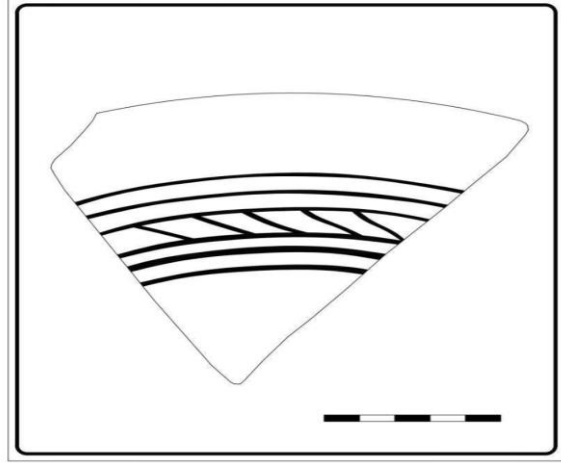
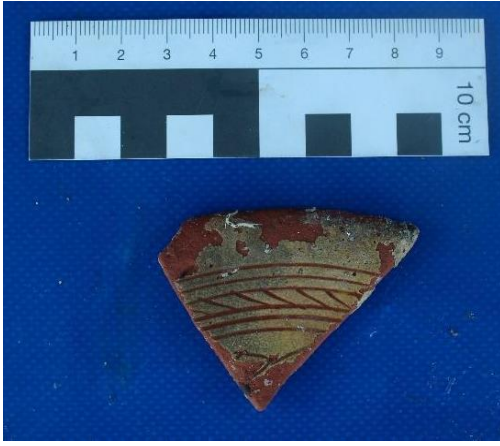
KATALOG

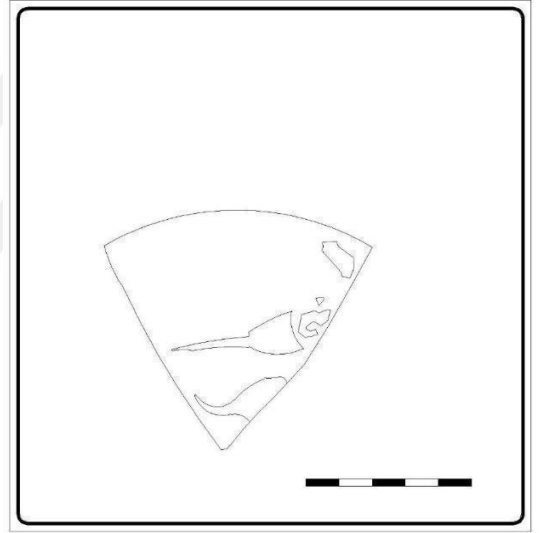
Kat. No: 19. Yüzyıla ait bir seramik parçası

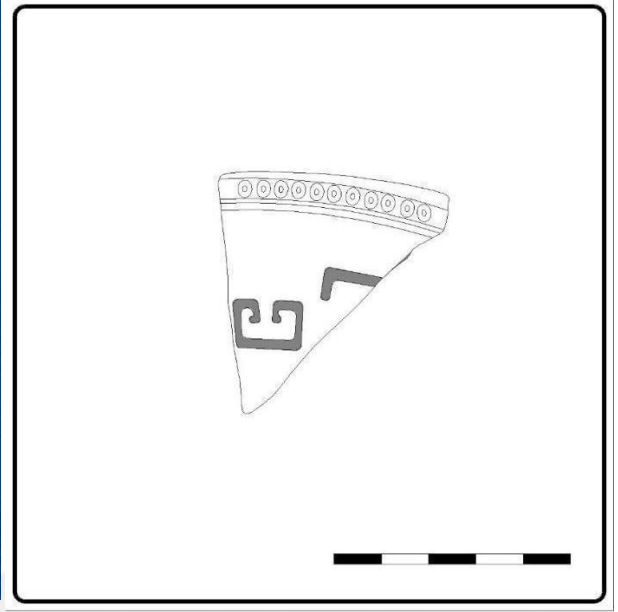
Kat: No : 2 İki farklı tipte altıgen formlu pişmiş toprak bulunmuştur. 19. yüzyılda bunların yer döşemesinde yada fayans olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

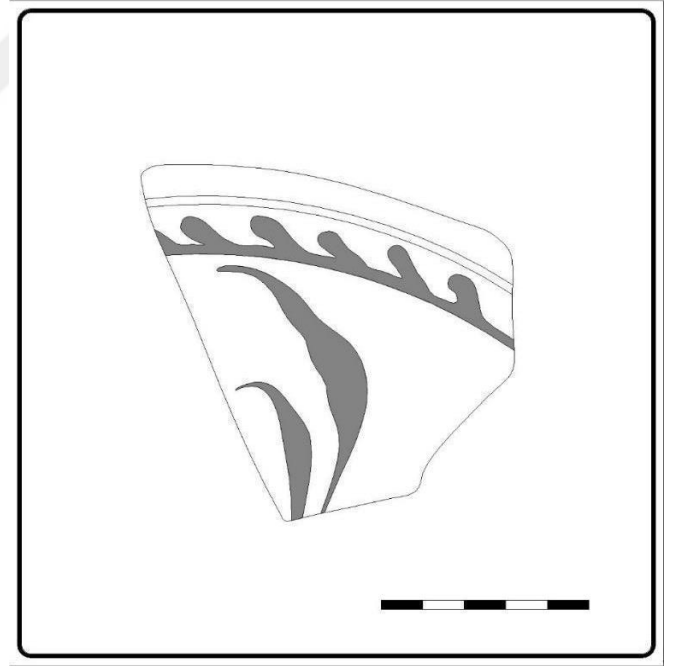
Kat: No : 3 tarihlenemeyen seramik parça

Kat: No : 4 tarihlenemeyen seramik parça

Kat: No : 5 19. yüzyıl Uzakdoğu temalı İngiliz porselen tabak parçası.

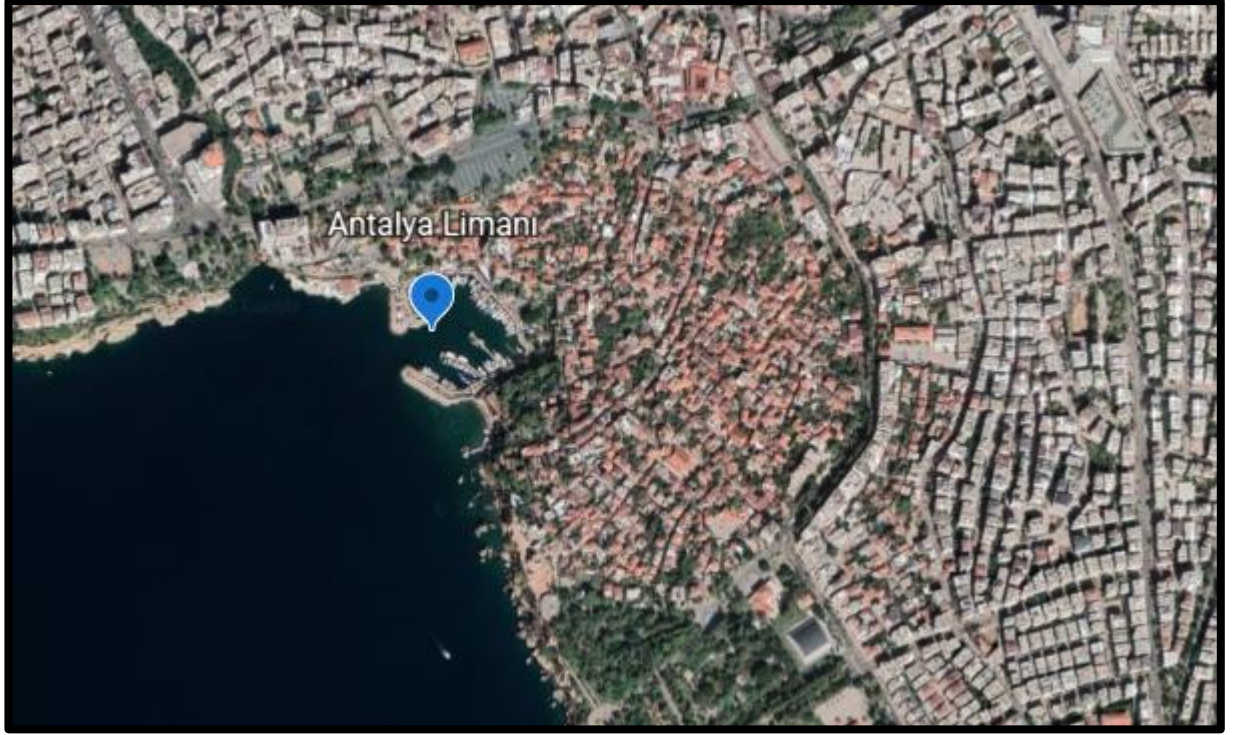
Kat: No : 6 18/19. yüzyıl Çanakkale

'Sülüklü' diye tabir edilen, seramik (olası)

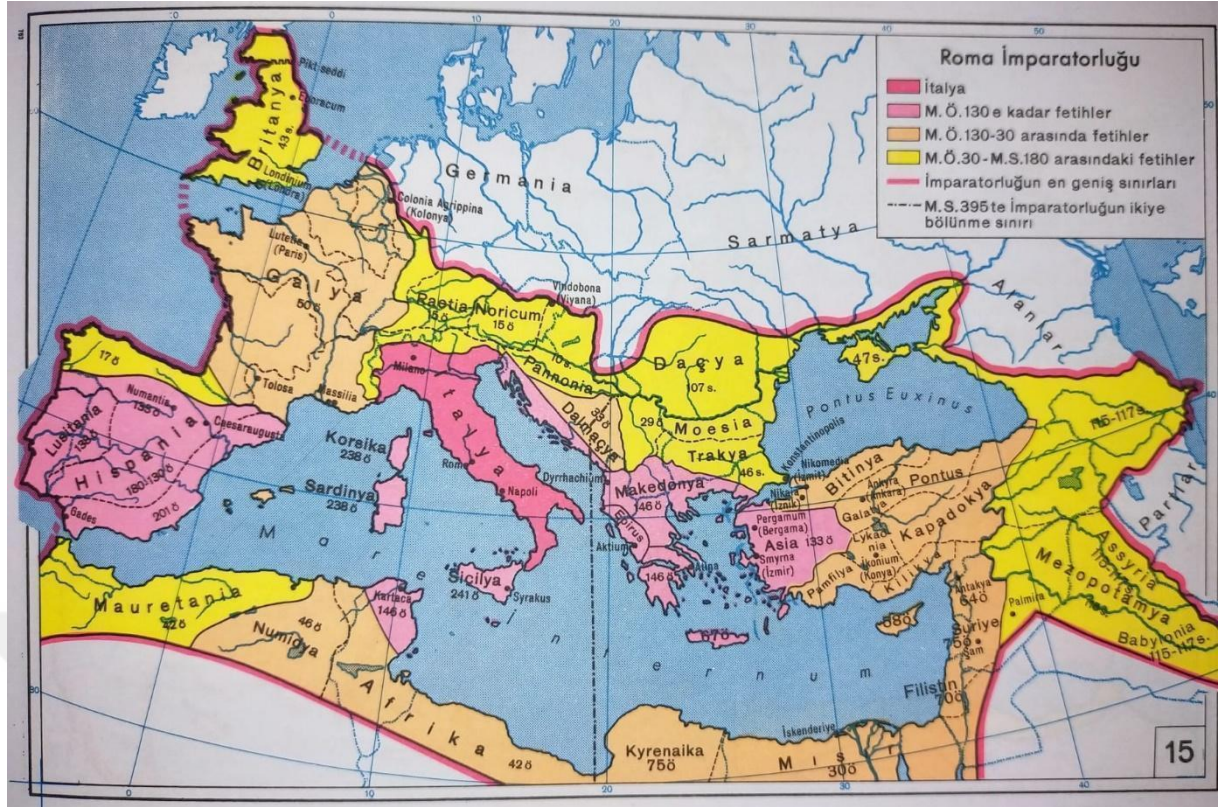
HARİTALAR

Harita 1: Türkiye Haritası Üzerinde Antalya Limanının konumu (Uydu görüntüsü)

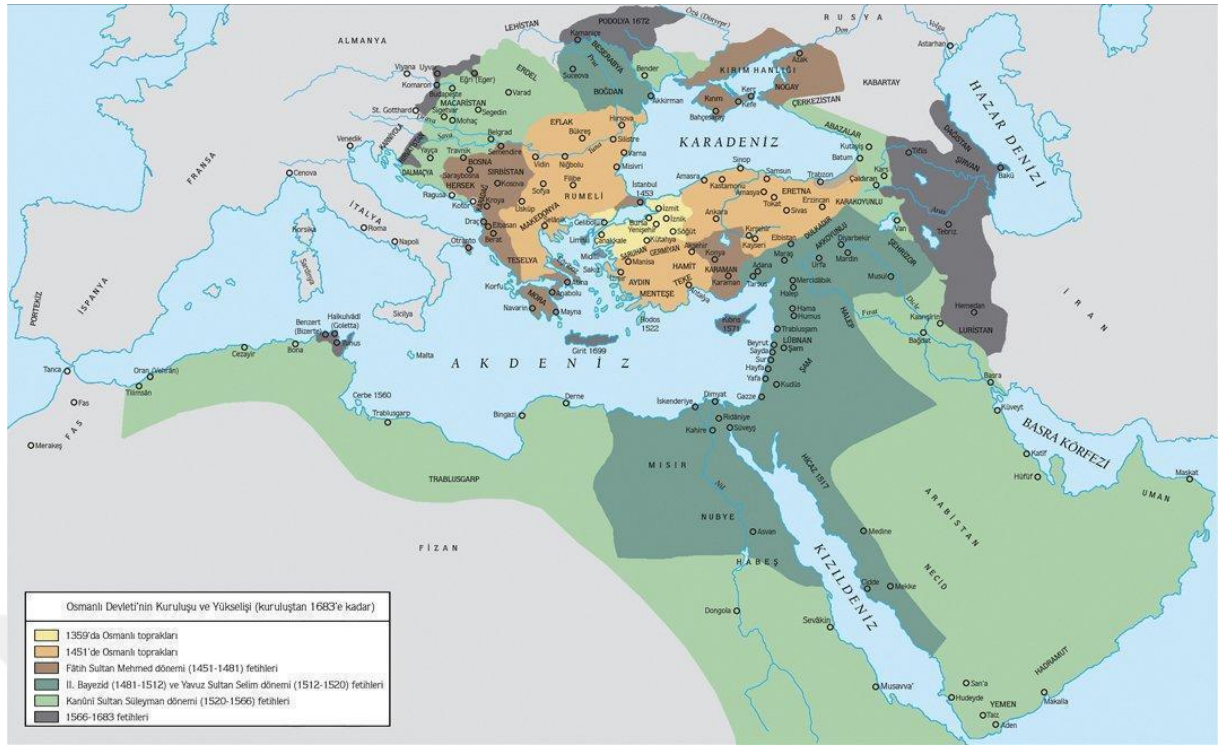
Harita 2: Antalya Limanı (Uygu görüntüsü)

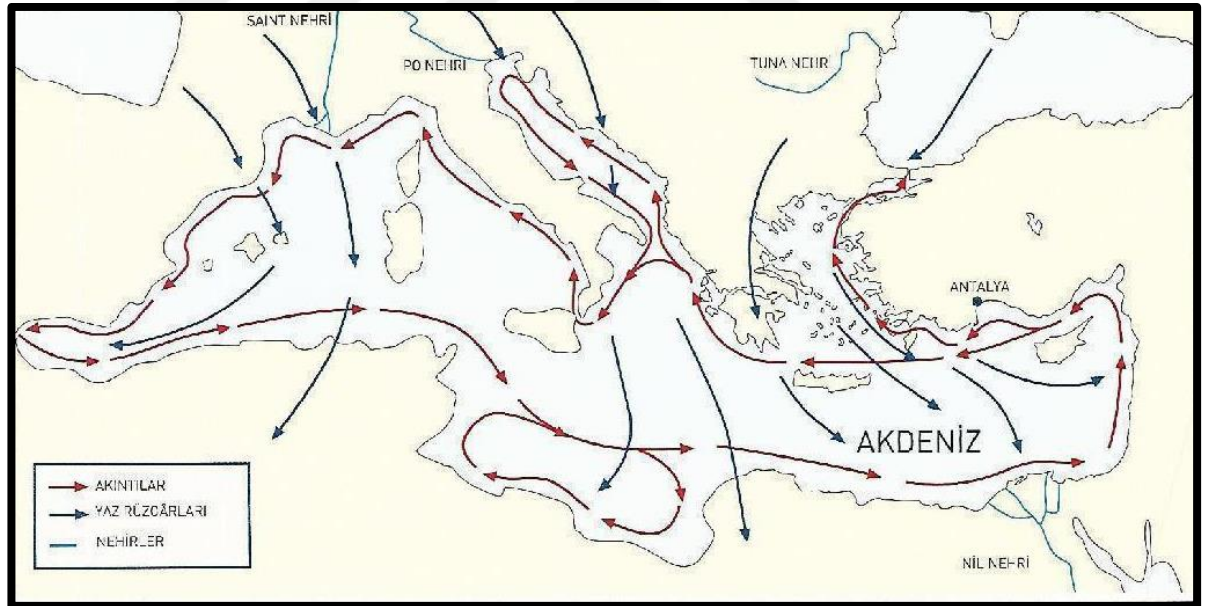
Harita 3: Roma İmparatorluğu sınırları

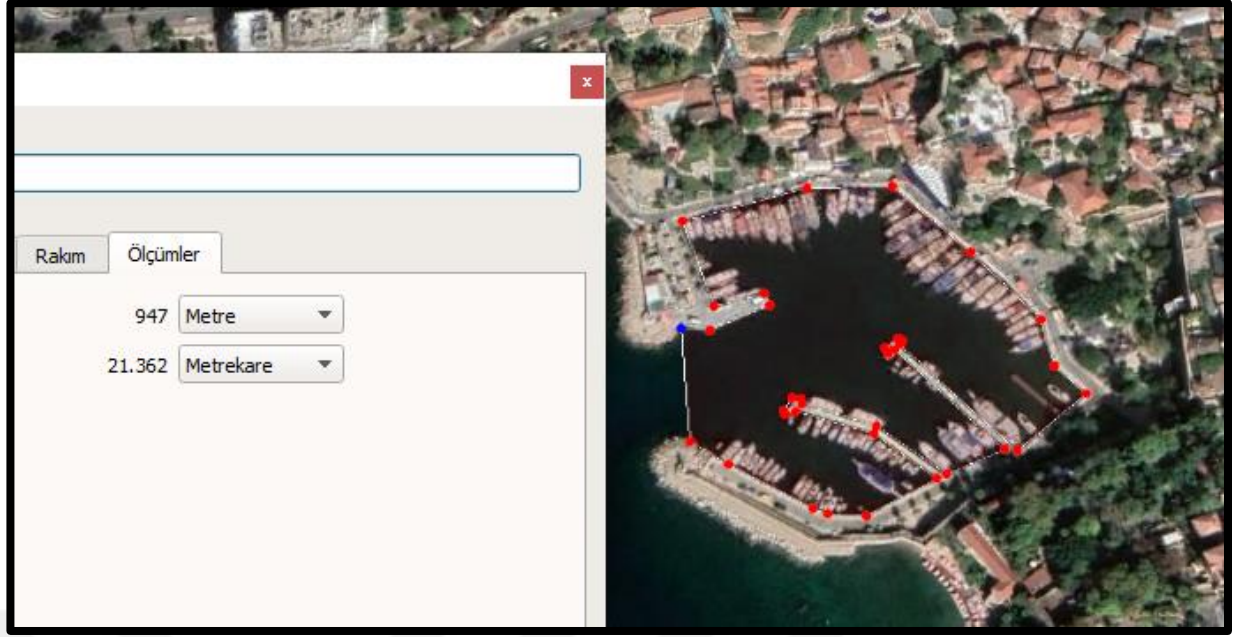
Harita 4 Halife El -Me'mun haritası (MS: 813-833)

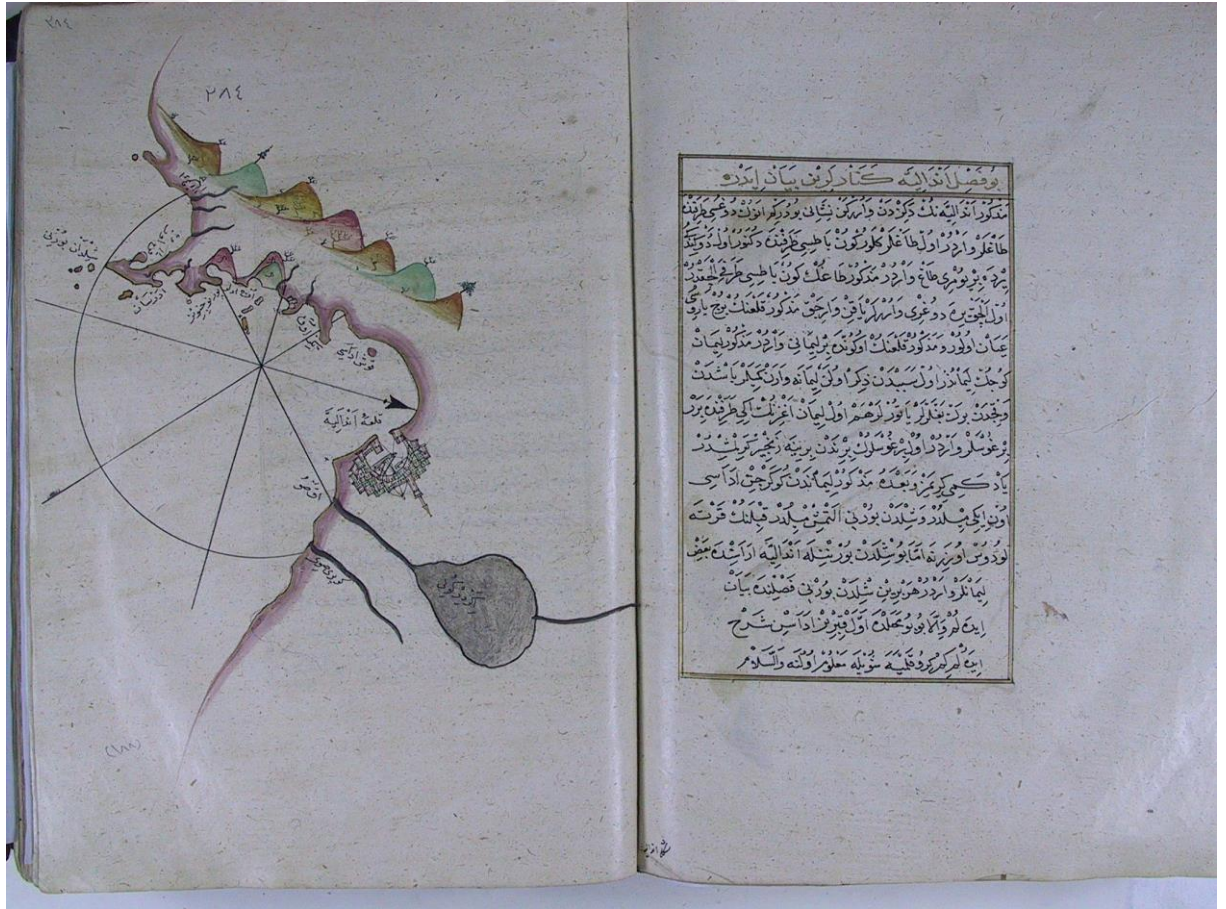
Harita 5: Osmanlı İmparatorluğunun en geniş sınırları

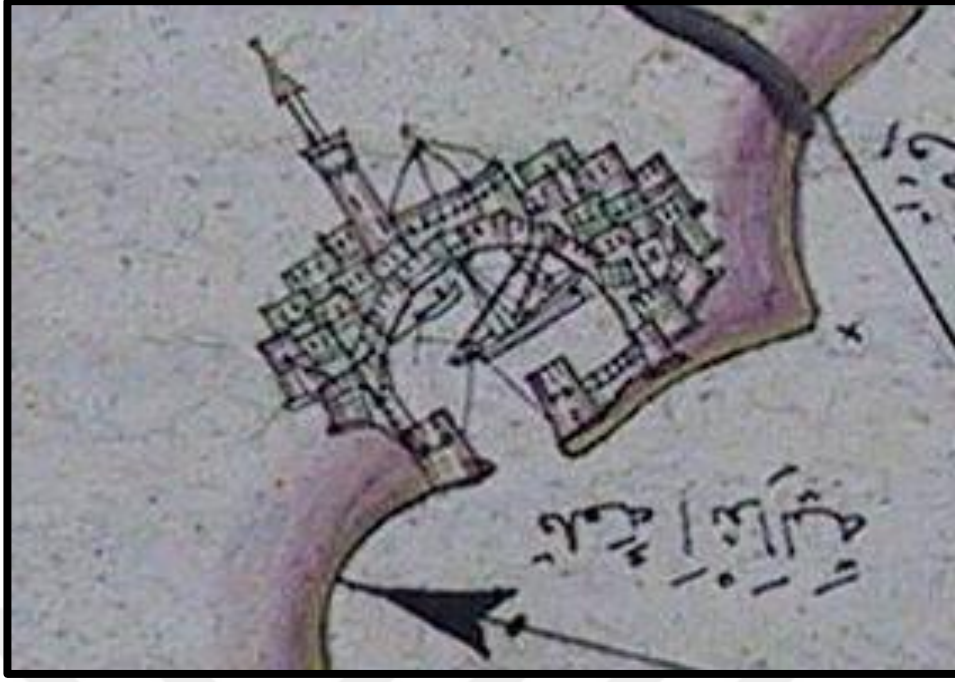
Harita 6: Akdenizin akıntıları ve yaz rüzgarları haritası

Harita 7: Antalya Limanını m² si

Harita 8: Kitab-ı Bahriye Antalya körfezi

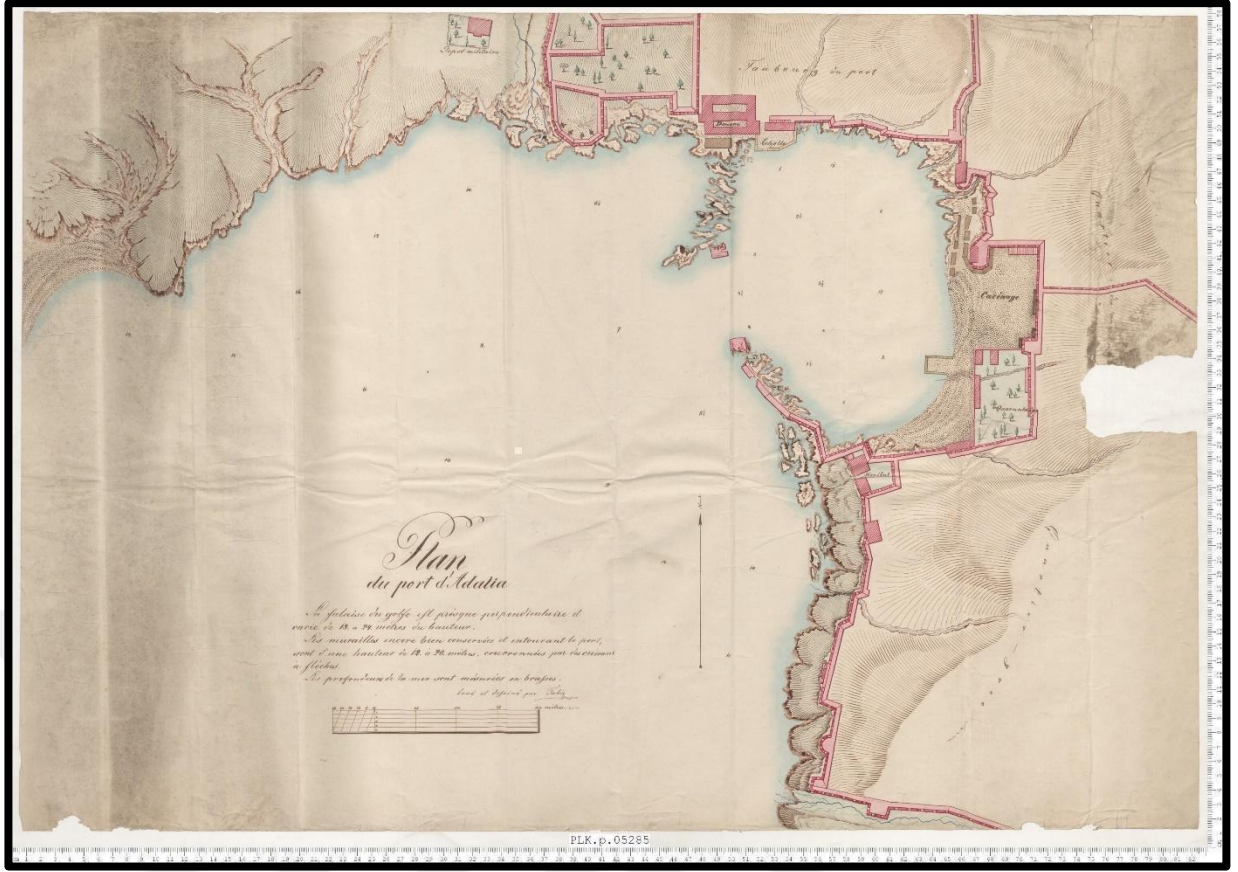
Harita 9: Kitab-ı Bahriyede Antalya Limanının yakından görüntüsü

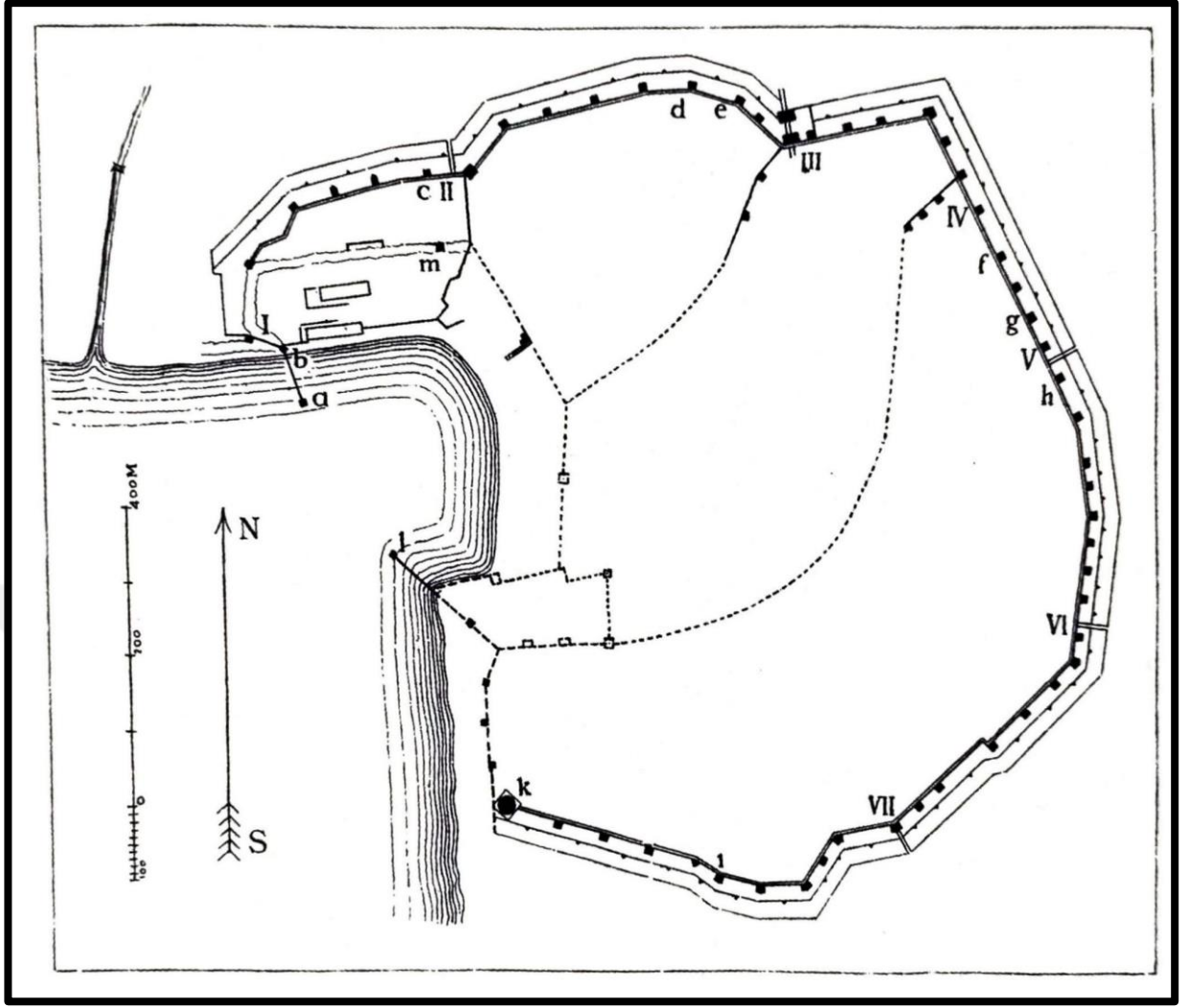
Harita 10: 1815 tarihli Antalya liman Haritası

Harita 11: 1838 tarihli harita

Harita 12: 1890'larda hazırlanan liman planı

Harita 13: Lanckoronski'nin Antalya'nın tahkimat sistemi planı

Harita 16: Antalya Belediyesinde alınan kale surlarını gösterir ITRF koordinatlı harita surlar sarı renklidir..

Harita 17: 1815 Tarihli haritanın jeoreferanslandırılması.

Harita 18: Jeoreferanslandırılan 1815 tarihli haritanın limanın bölümünün yakınlaştırılmış görüntüsü.

Harita 19: 1890'lardaki Tarihli haritanın jeoreferanslandırılması.

Harita 20: Jeoreferanslandırılması yapılan 1890 tarihli haritanın liman bölümünün yakınlaştırılmış görüntüsü.

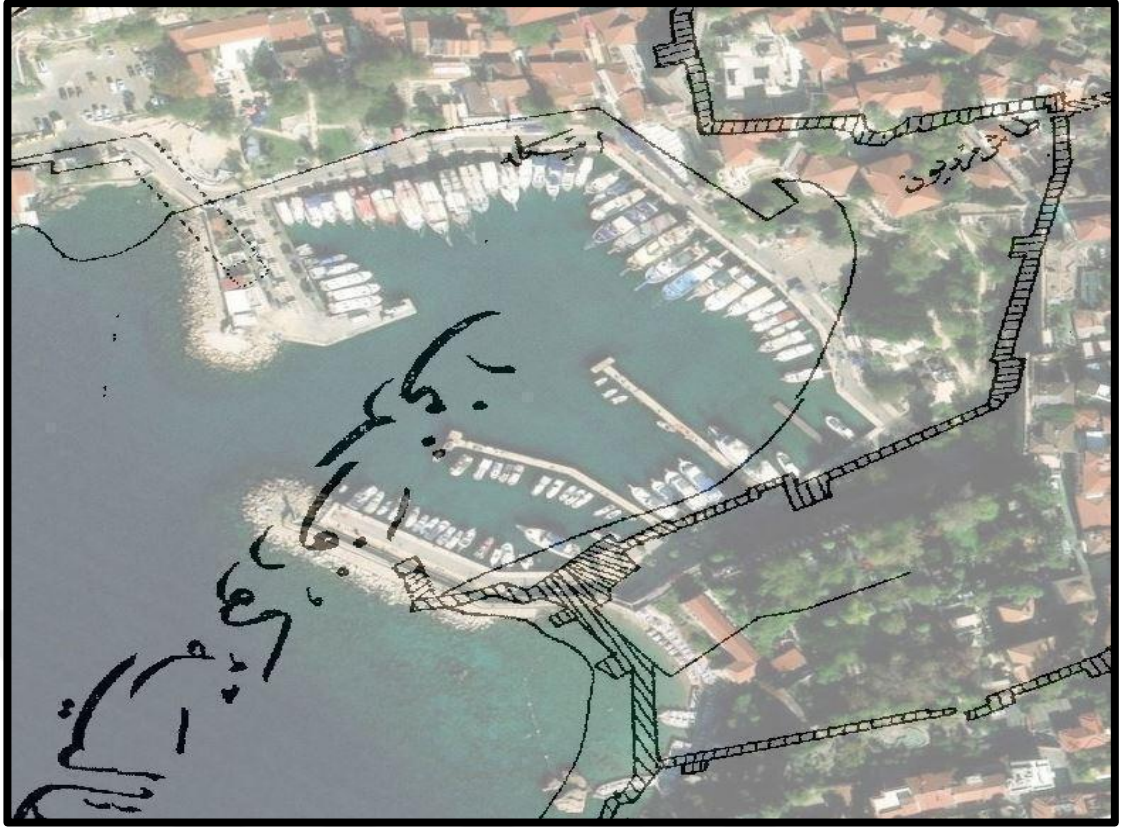
Harita 21: Lanckronski nin Antalya'nın tahkimat planının jeoreferanslandırılması.

Harita 22: Jeoreferanslandırılan Lanckronski nin tahkimat planının liman bölümünün yakınlaştırılmış görüntüsü.

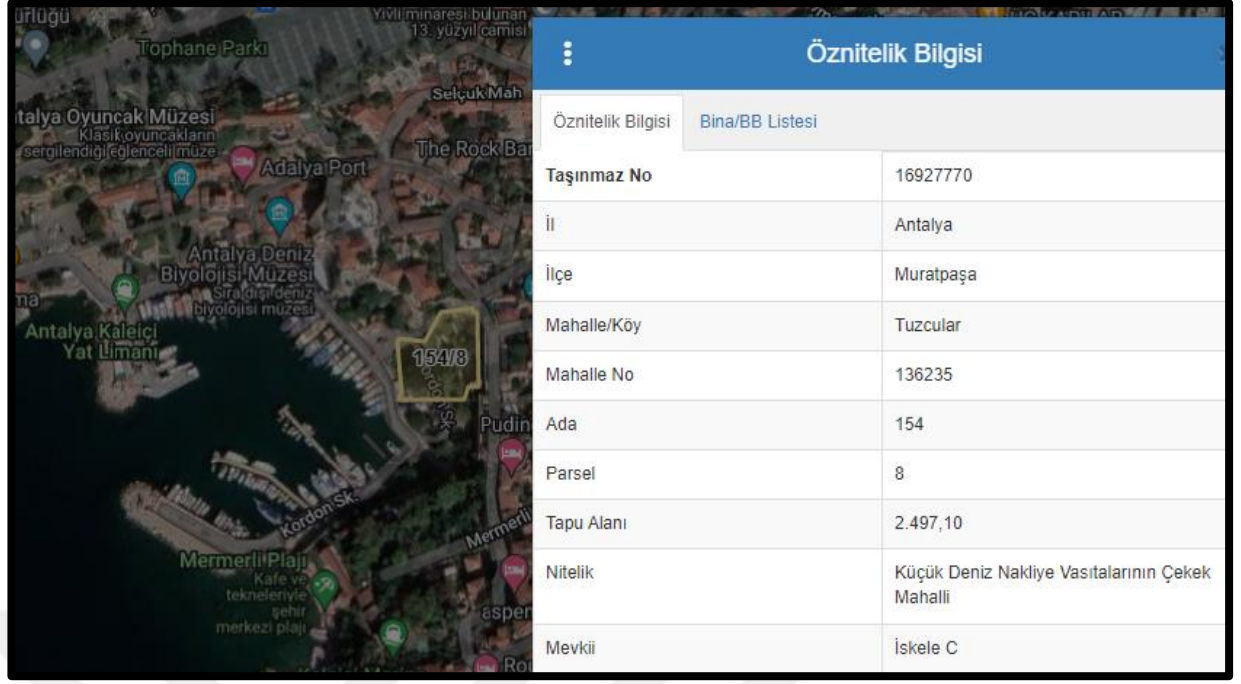
Harita 23: Süleyman Fikri Erten'in Kaleiçi haritasının jeoreferanslandırılması.

Harita 24: Jeoreferanslandırılan Süleyman Fikri Erten'in Antalya limanının yakından görüntüsü.

Harita 25: 1941 tarihli Cumhuriyet dönemi haritası

Harita 26: Antalya tersanesinin lokalizasyonu

RESİMLER

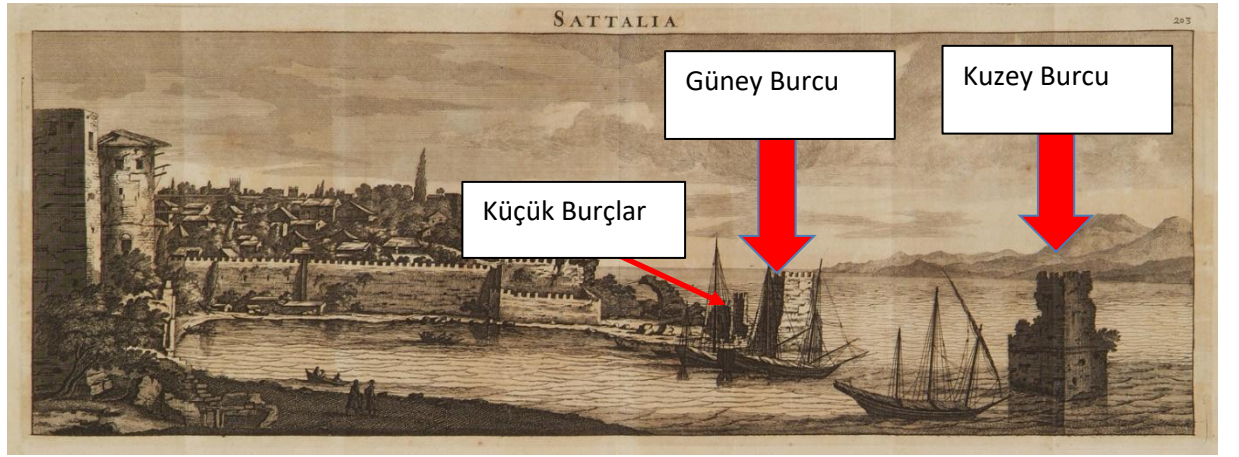
LEVHA I

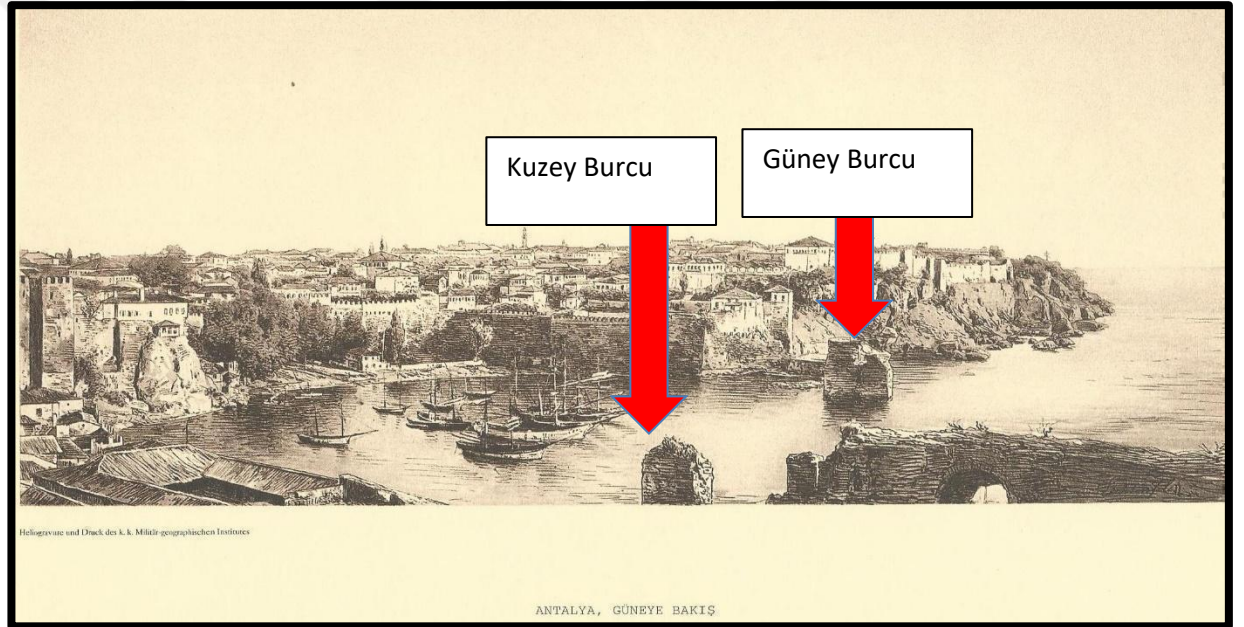
Resim 1: Asurlu yüzücü

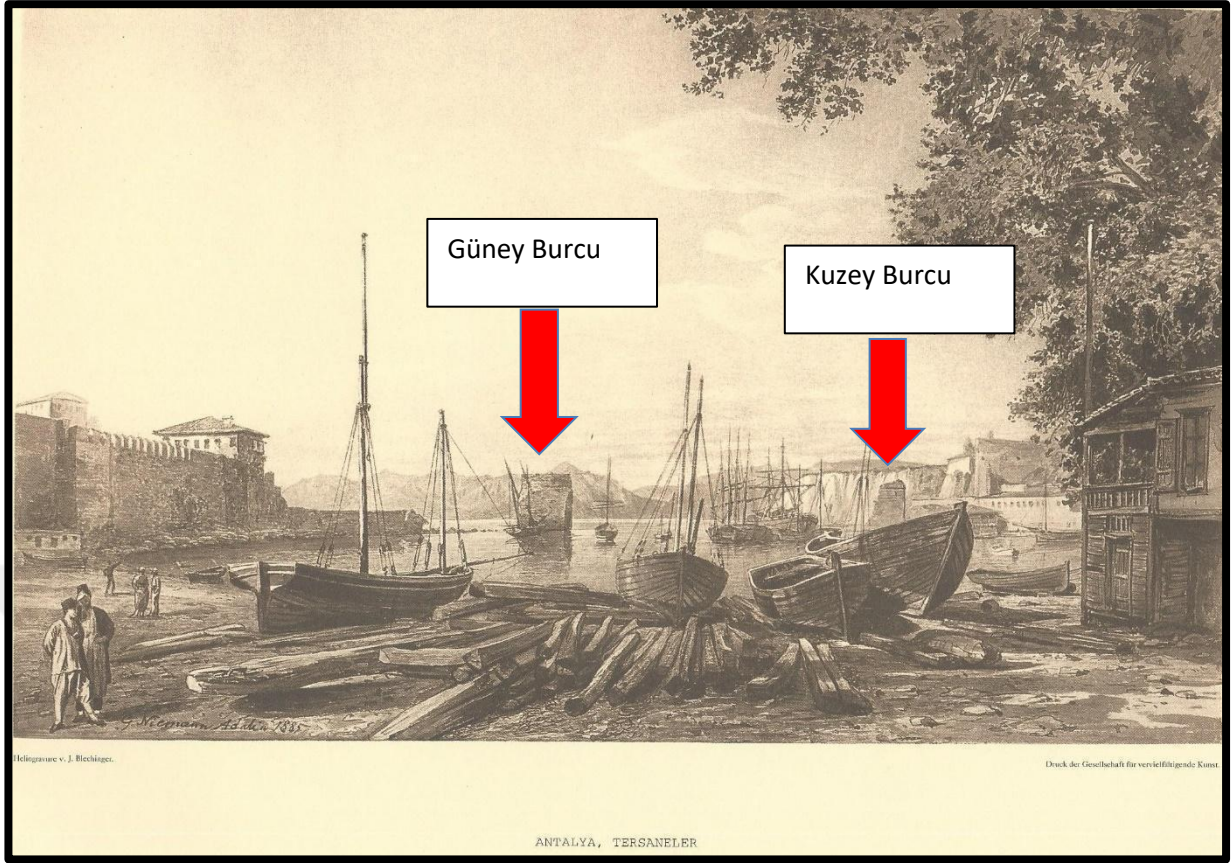
Resim 2: Antalya Kaleiçi limanı Dron görüntüsü.

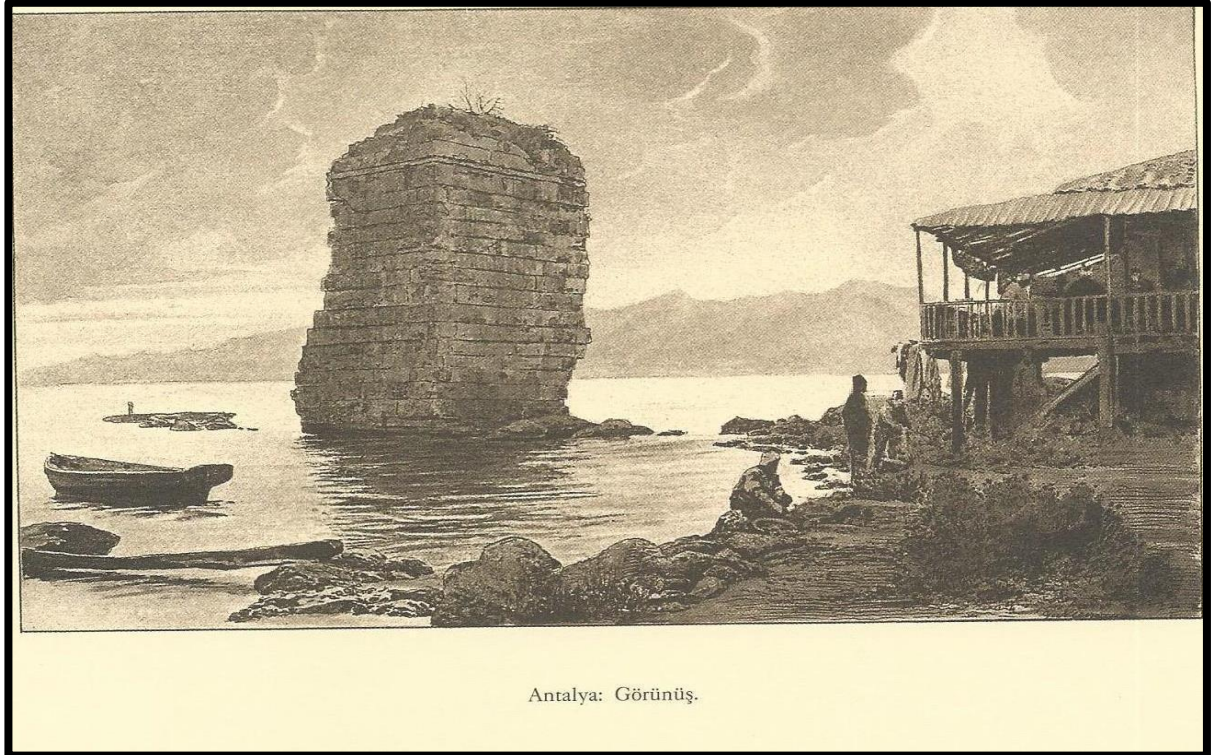
Resim 3: 1683'te Cornelis de Bruyn'in Antalya limanı gravüründe iki büyük deniz burcunu ve iki küçük deniz burcunu gösterir resim.

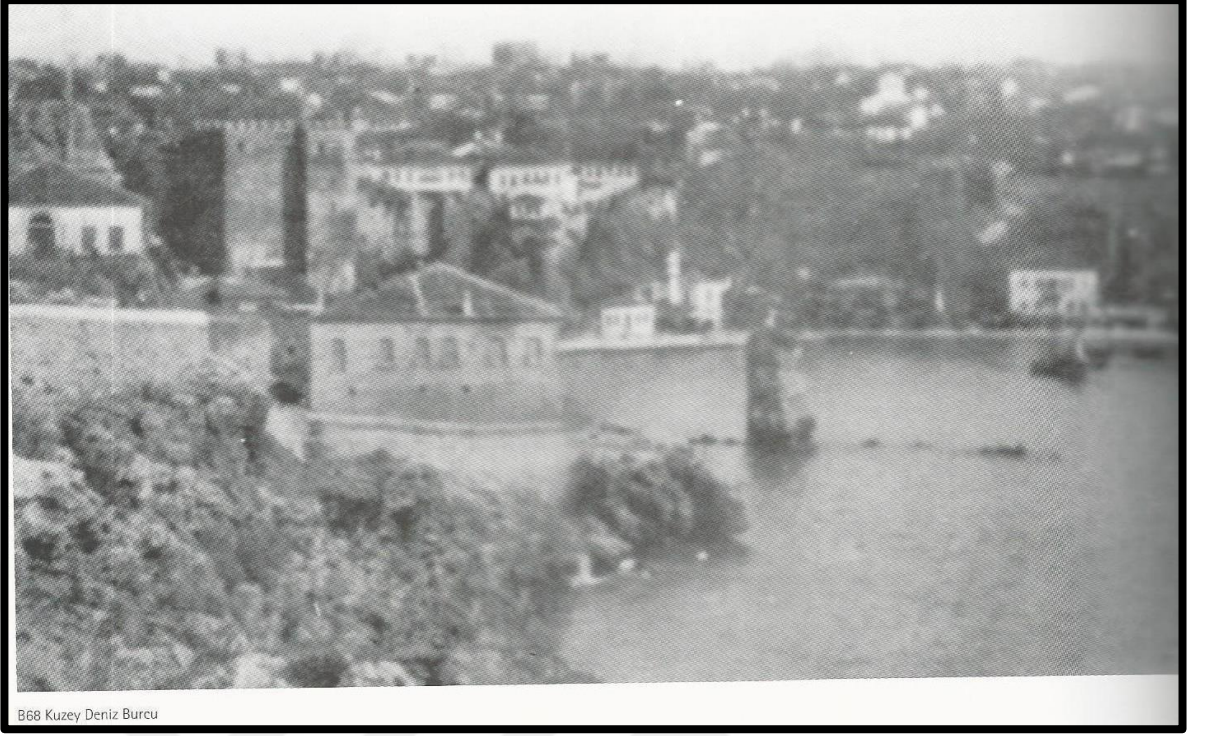
Resim 4: İki deniz burcunu gösterir resim.

Resim 5: Lanckoronski ye göre Liman Kaleiçi tersanesi.

Resim 6: Kuzey Deniz burcu

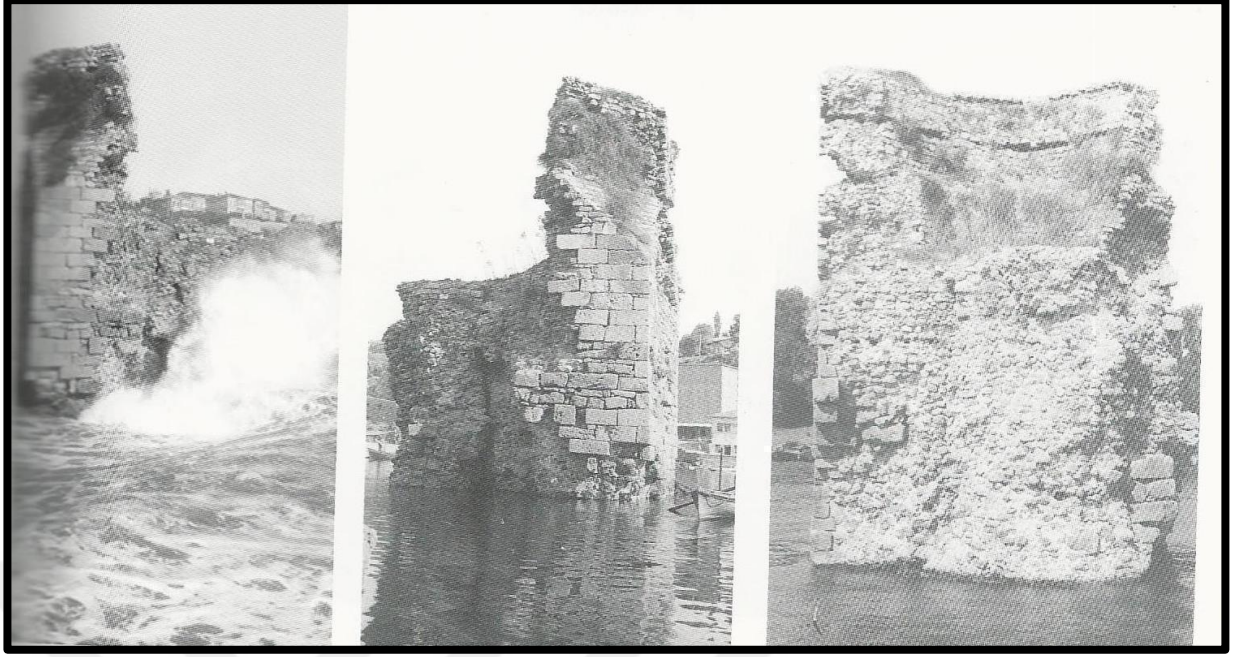

B68 Kuzey Deniz Burcu

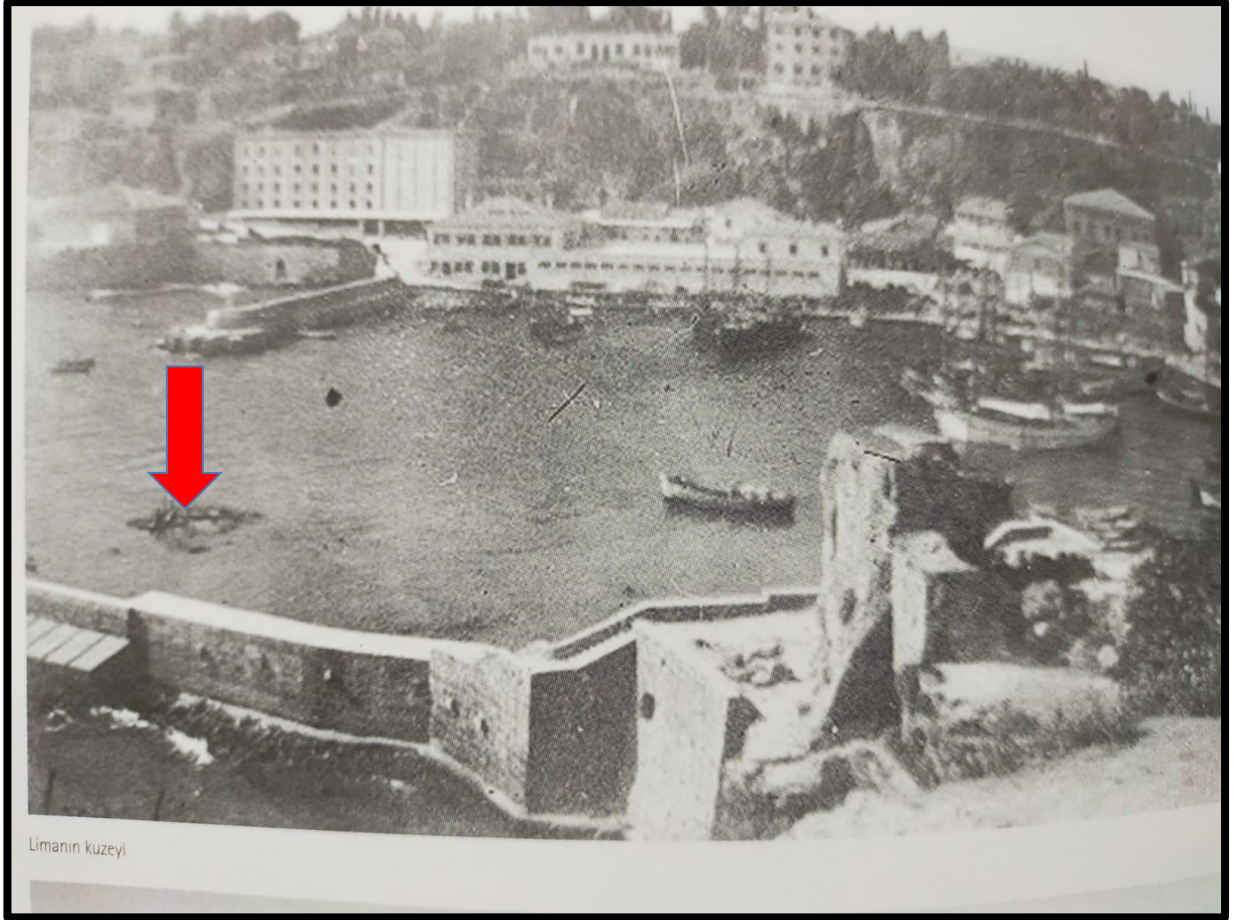
Resim 7: Kuzey Deniz burcu

Resim 8: Güney Deniz burcu

Resim 9: Güney Deniz burcu

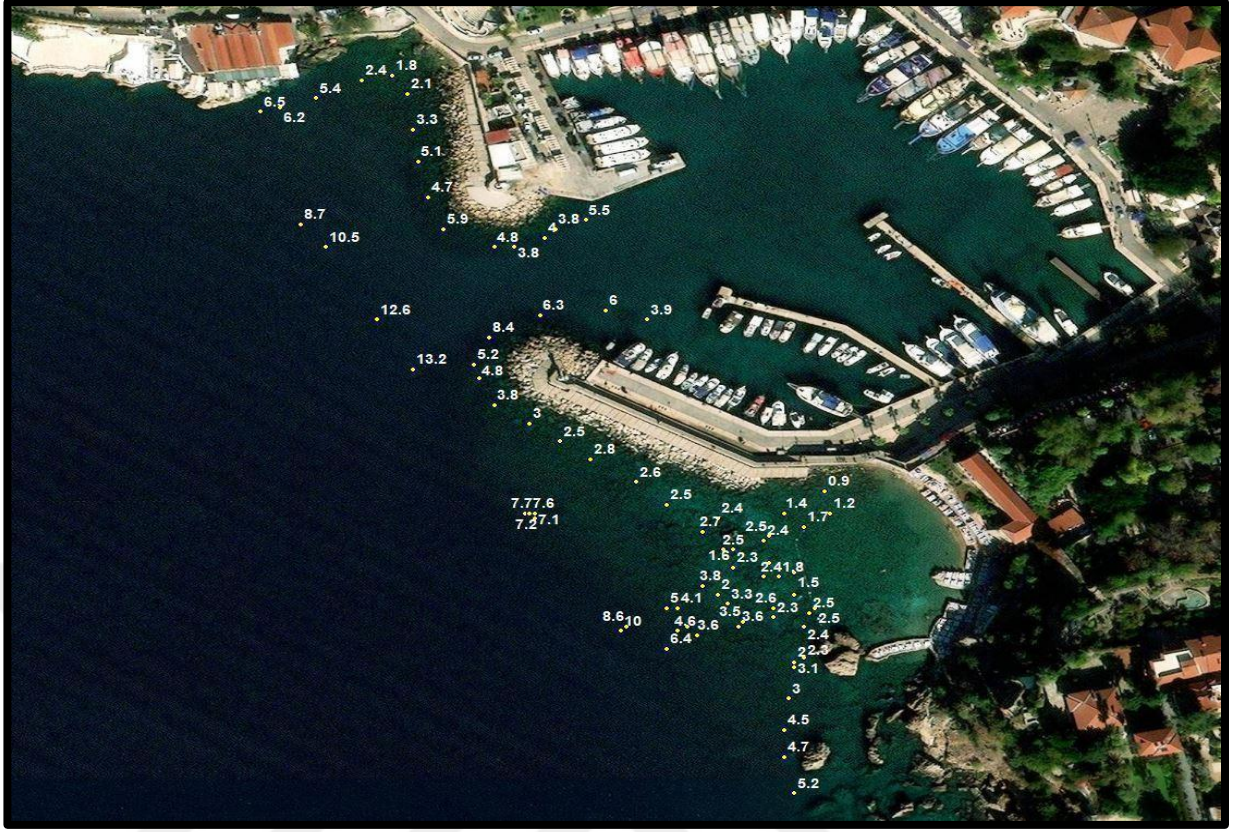
Resim 10: Güney Deniz burcu yıkıldıktan sonra satıhta görülen kısmı

Resim 11: Güney Deniz burcu yıkıldıktan sonra satıhta görülen kısmı

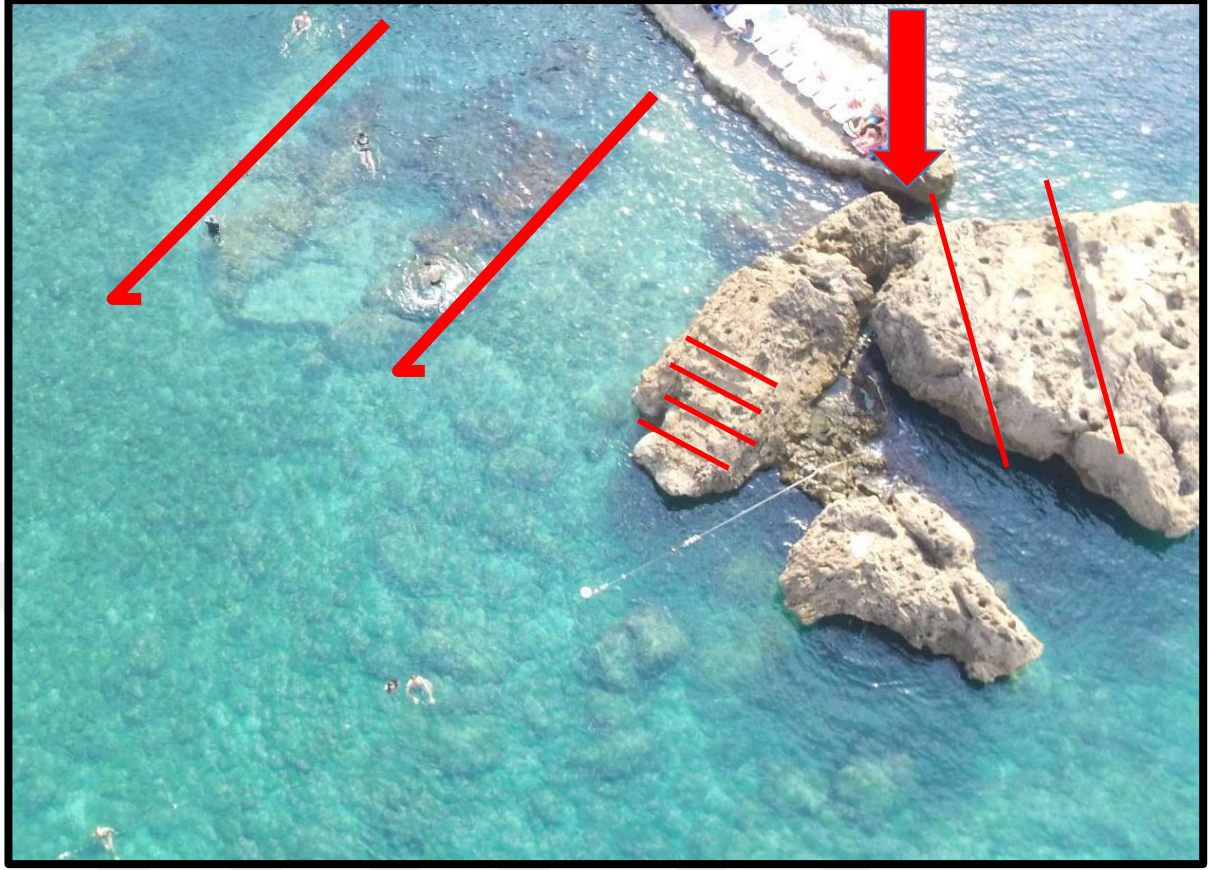
Resim 12: 1815 ve 1890 tarihli taranmış tarihi haritaların olası görüntüsü

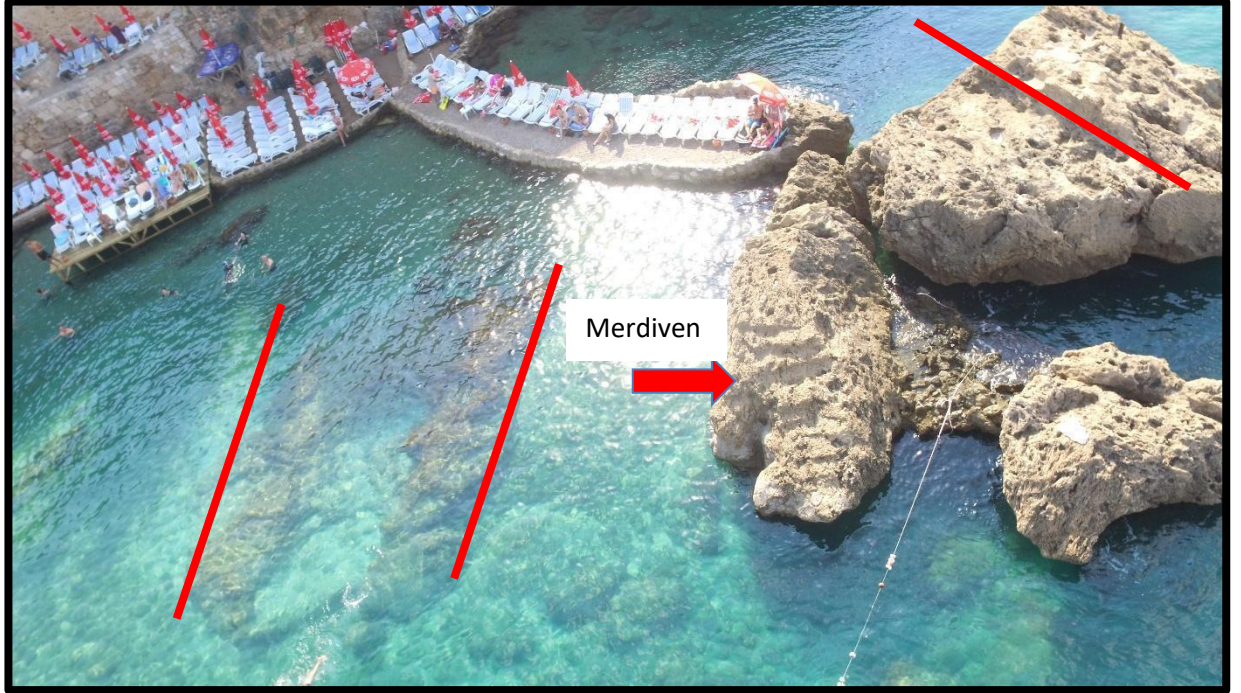
Resim 13: Sonar verilerine göre derinlikler

Resim 14: Olası mendirek yapısı (Dron fotoğraf: Günay DÖNMEZ)

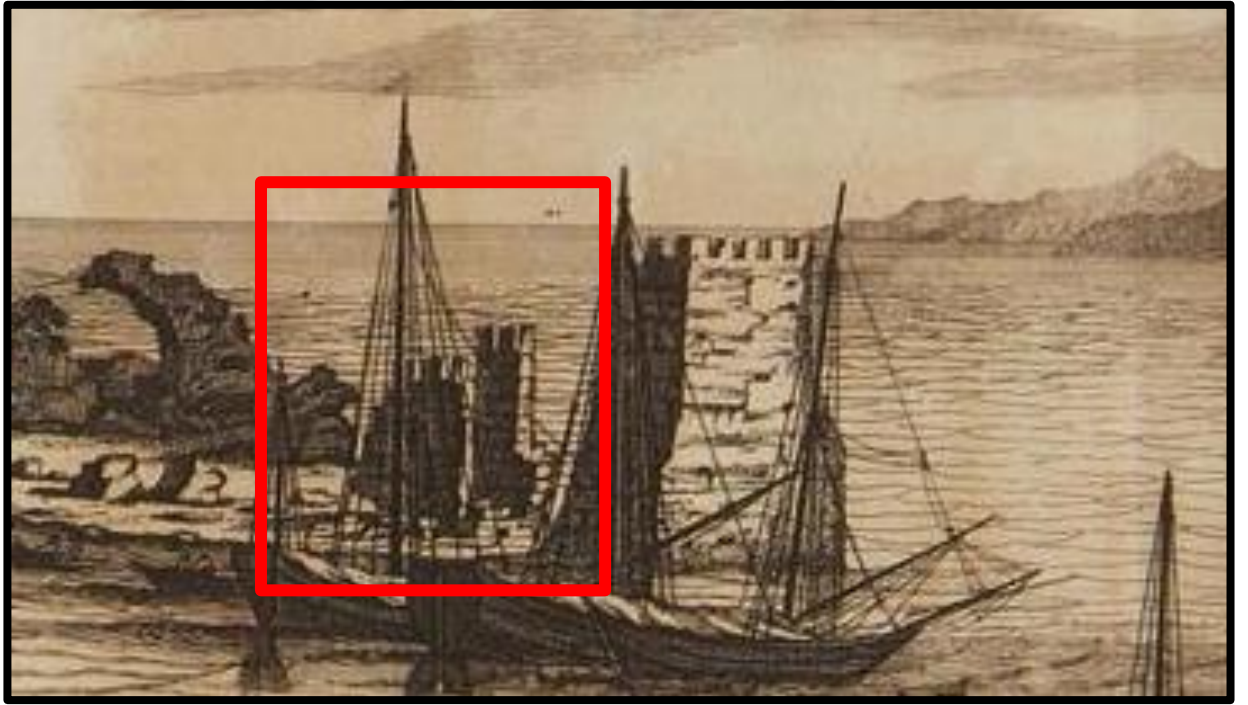
Resim 15: Mermerli plajında deniz yüzeyinde kesilmiş kayalar ve merdiven. (Dron fotoğraf: Günay DÖNMEZ)

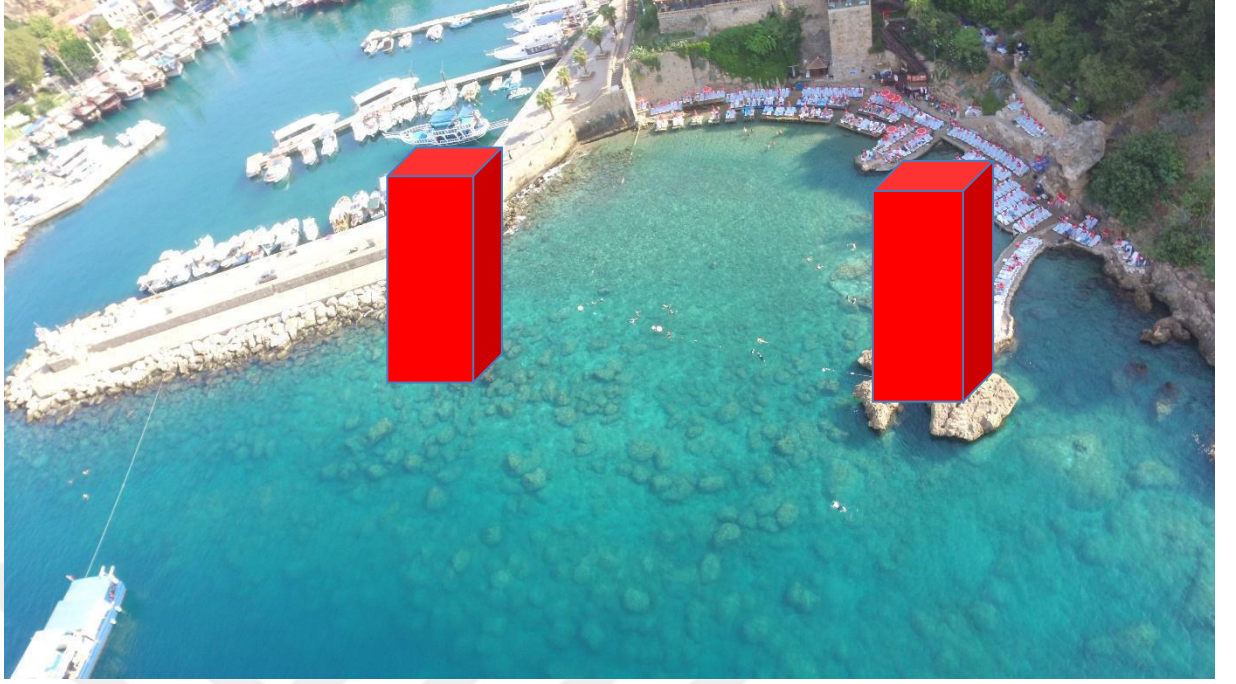
Resim 16: Mermerli plajında deniz yüzeyinde kesilmiş kayalar ve merdiven (Dron fotoğraf: Günay DÖNMEZ)

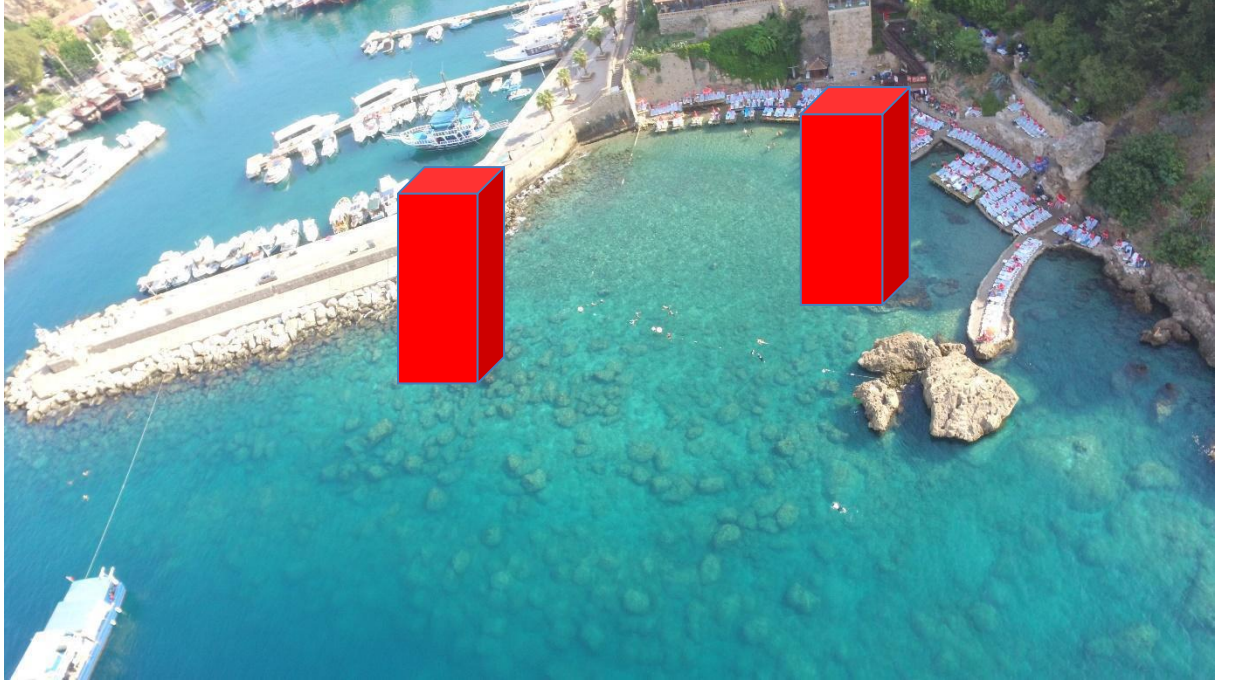
Resim 17: Mermerli plajında 2 deniz yüzeyinde kayalık 1 tane satıh altında doğal olmayan bir form bulunmaktadır. (Dron fotoğraf: Günay DÖNMEZ)

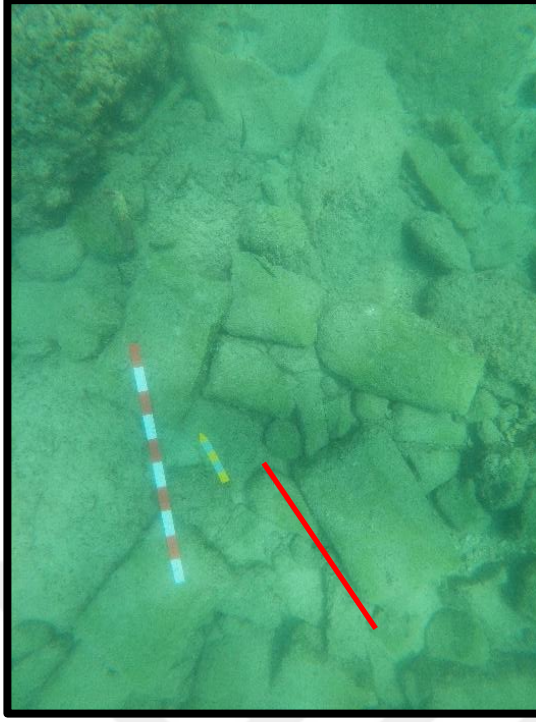
Resim 18: 1683'te Cornelis de Bruyn'in Antalya limanı gravüründe iki küçük deniz burcunu gösterir resim.

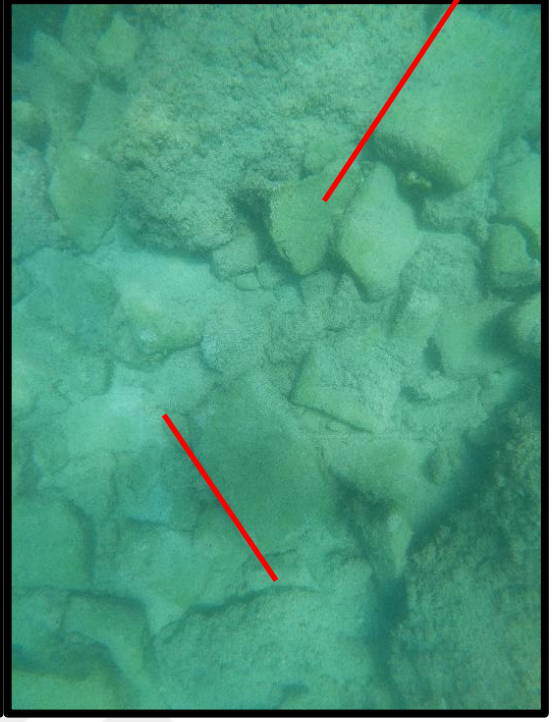
Resim 19: Olası küçük deniz burçların yerleri. (1. varsayım)

Resim 20: Olası küçük deniz burçların yerleri (2. varsayım)

Resim 21: Sualtı fotoğrafı
(Fatih ŞİMŞEK)

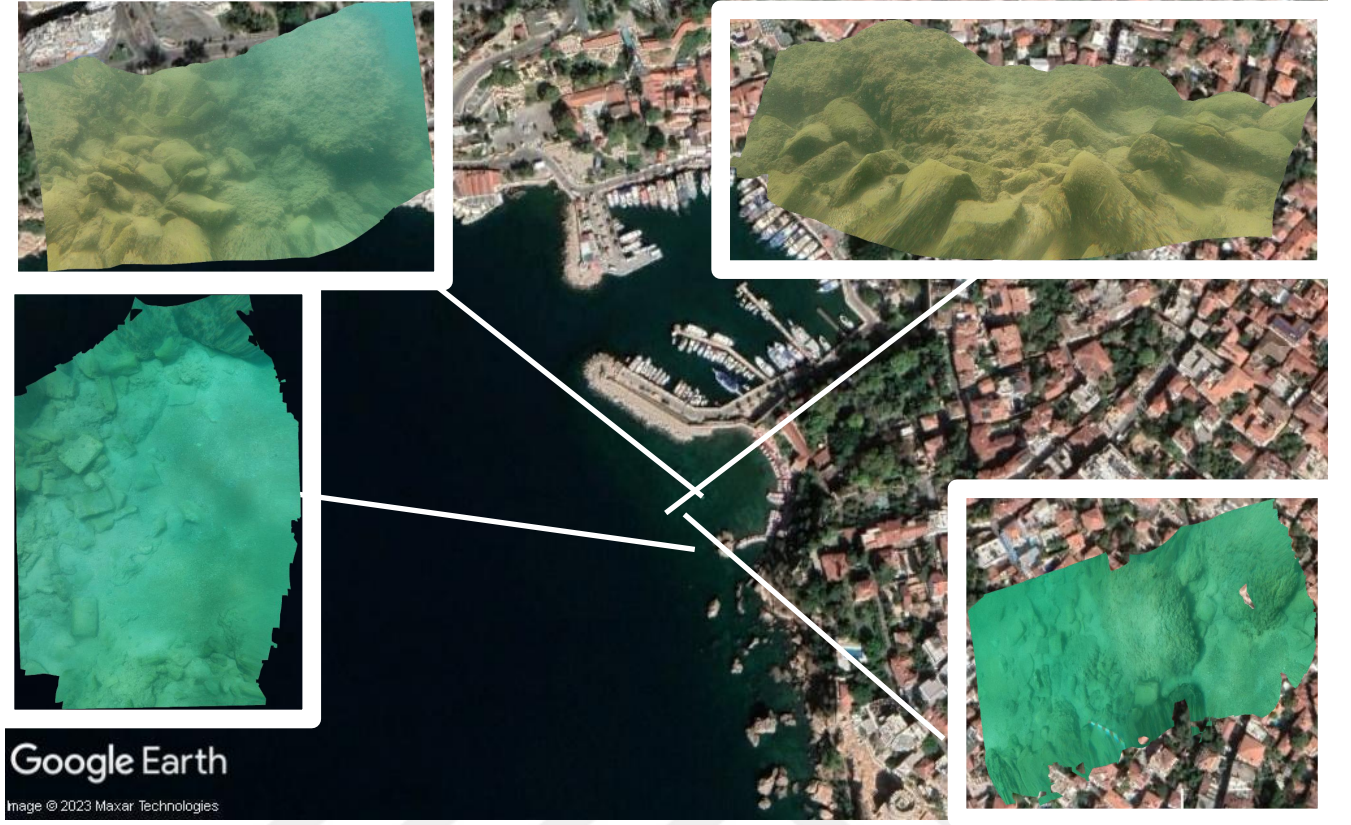
Resim 22: Sualtı fotoğrafı
(Fatih ŞİMŞEK)

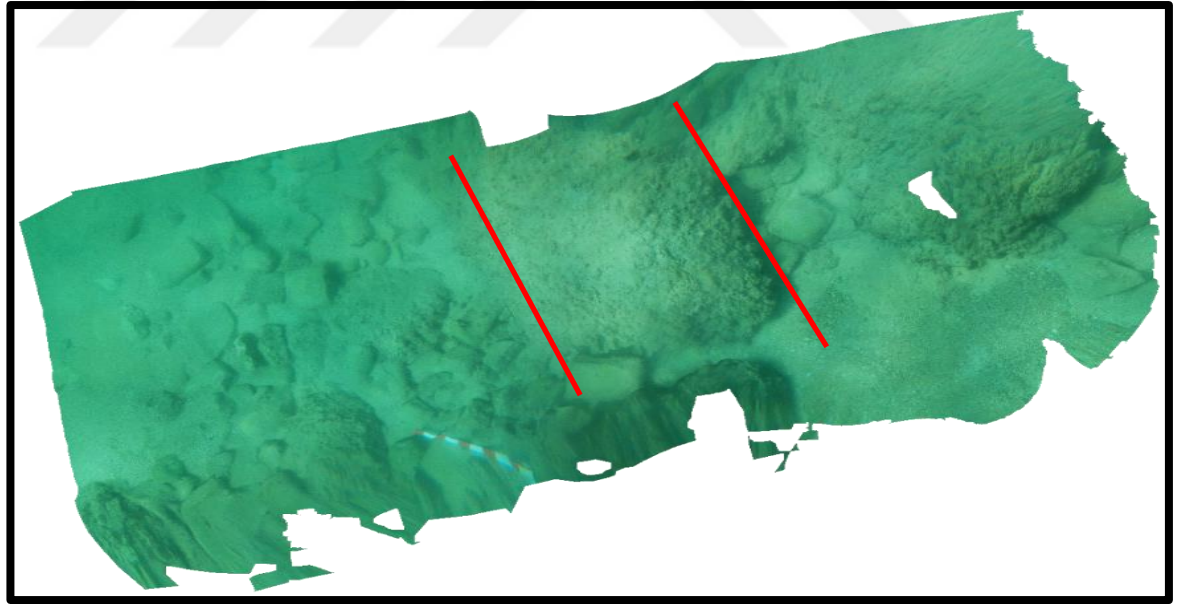
Resim 23: Sualtı fotoğrafı
(Fatih ŞİMŞEK)

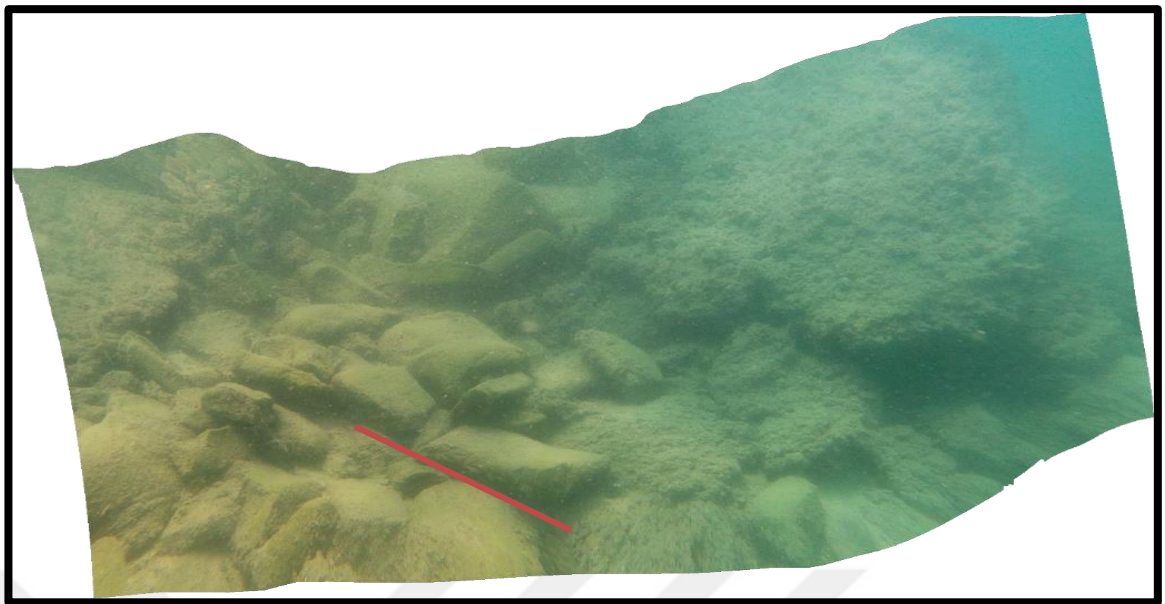
Resim 24: Sualtı fotoğrafı
(Fatih ŞİMŞEK)

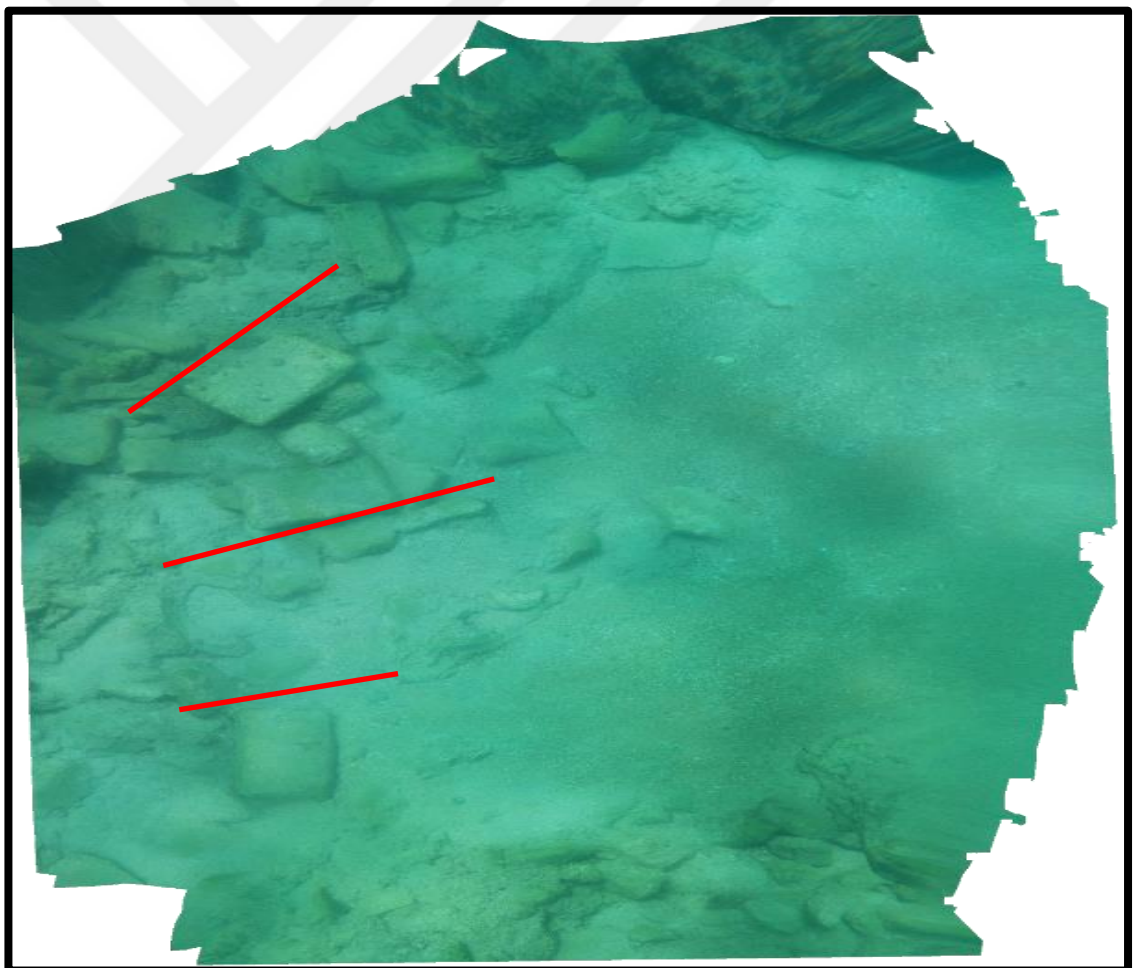
Resim 25: Fotoscan yapılan lokasyon.

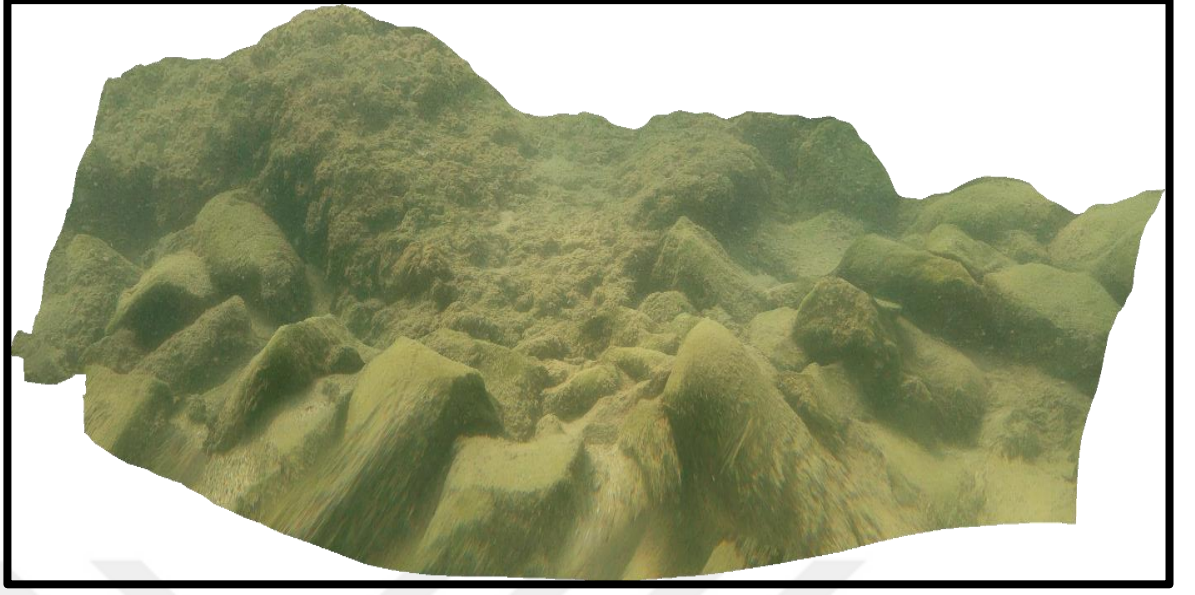
Resim 26: Fotoscan görüntüsü

Resim 27: Fotoscan görüntüsü.

Resim 28: fotoscan görüntüsü

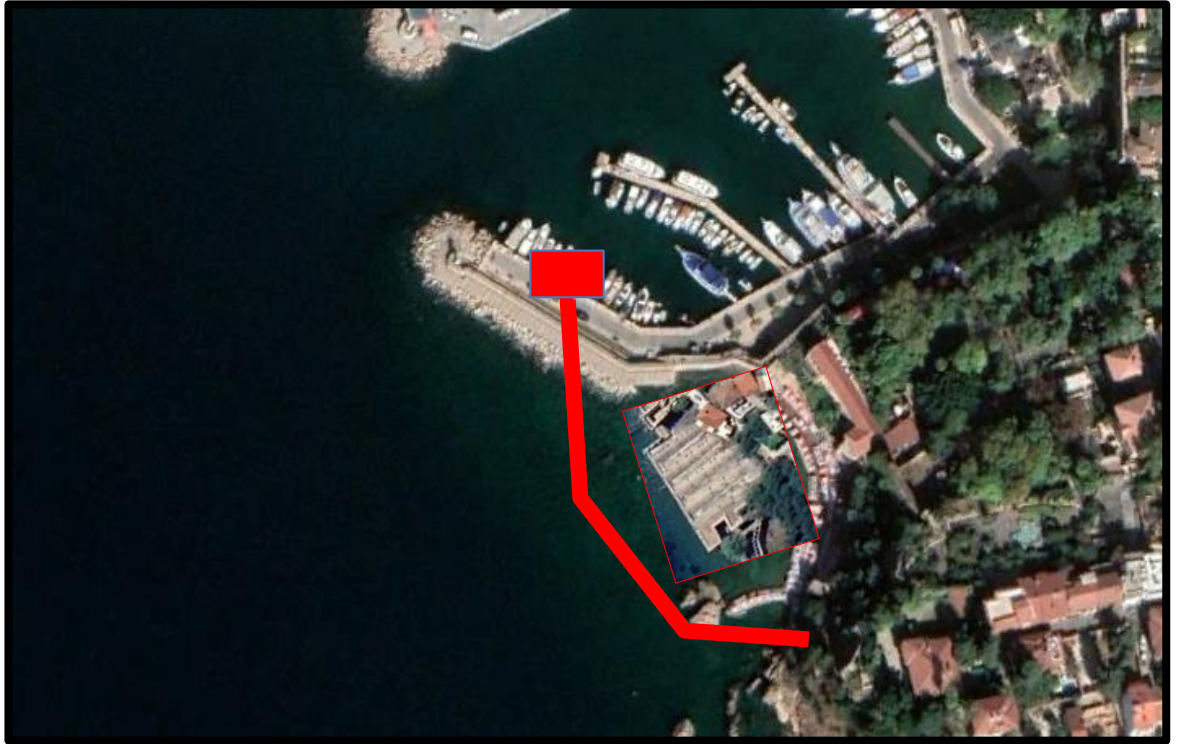
Resim 29: Fotoscan görüntüsü.

Resim 30: Olası tersane lokalizasyonu

Resim 31: Olası tersane lokalizasyonu

Resim 32: Olası tersane lokalizasyonu

Resim 33: Olası Antalya Tersane lokalizasyonu. (Netcad ile çizilmiştir.)

Resim 34: Alanya Tersanesi (Netcad ile çizilmiştir.)

Resim 35: Hayali İstanbul tasvirli porselen görsel olarak yerleştirilmesi

Resim 36: 19. yüzyıl Uzakdoğu temalı İngiliz porselen tabak

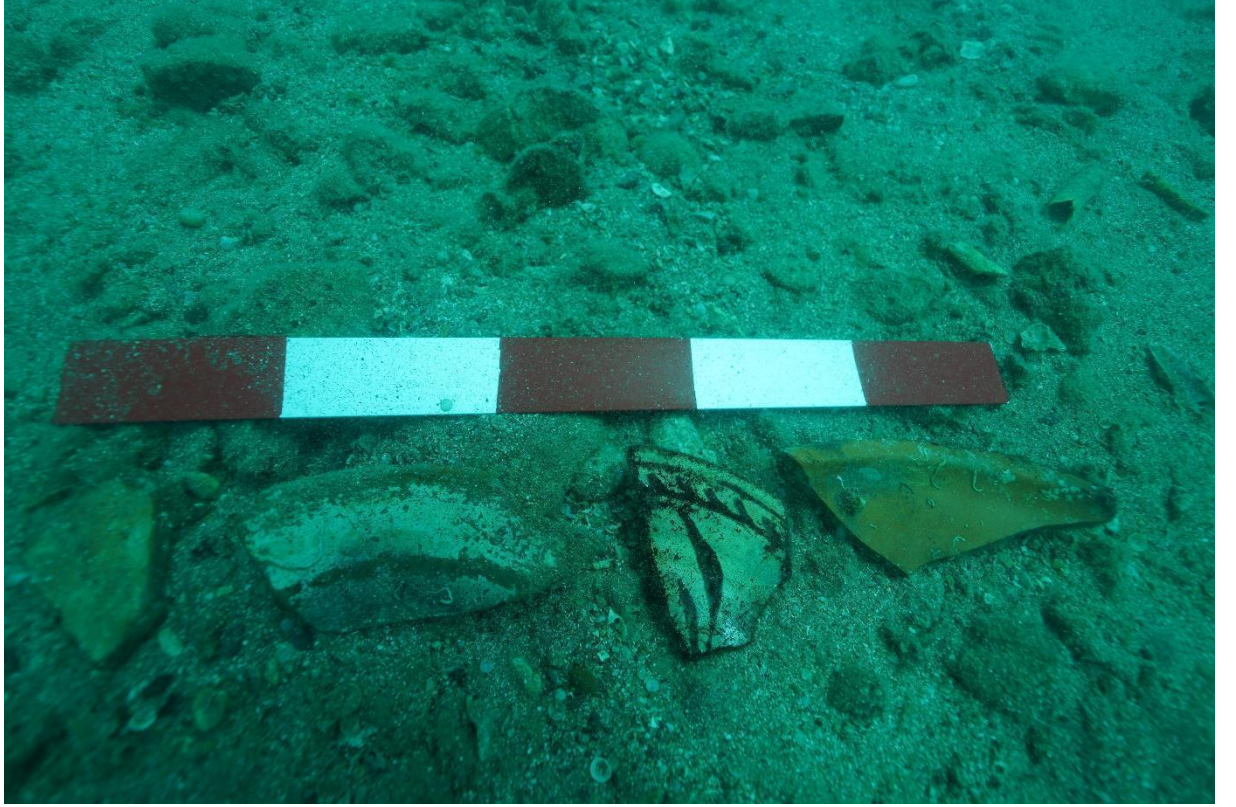
Resim 37: 18. yüzyıl Çanakkale 'Sülüklü' diye tabir edilen, seramik eserdir.

Resim 38: Bulunan eserlerin toplu fotoğrafı

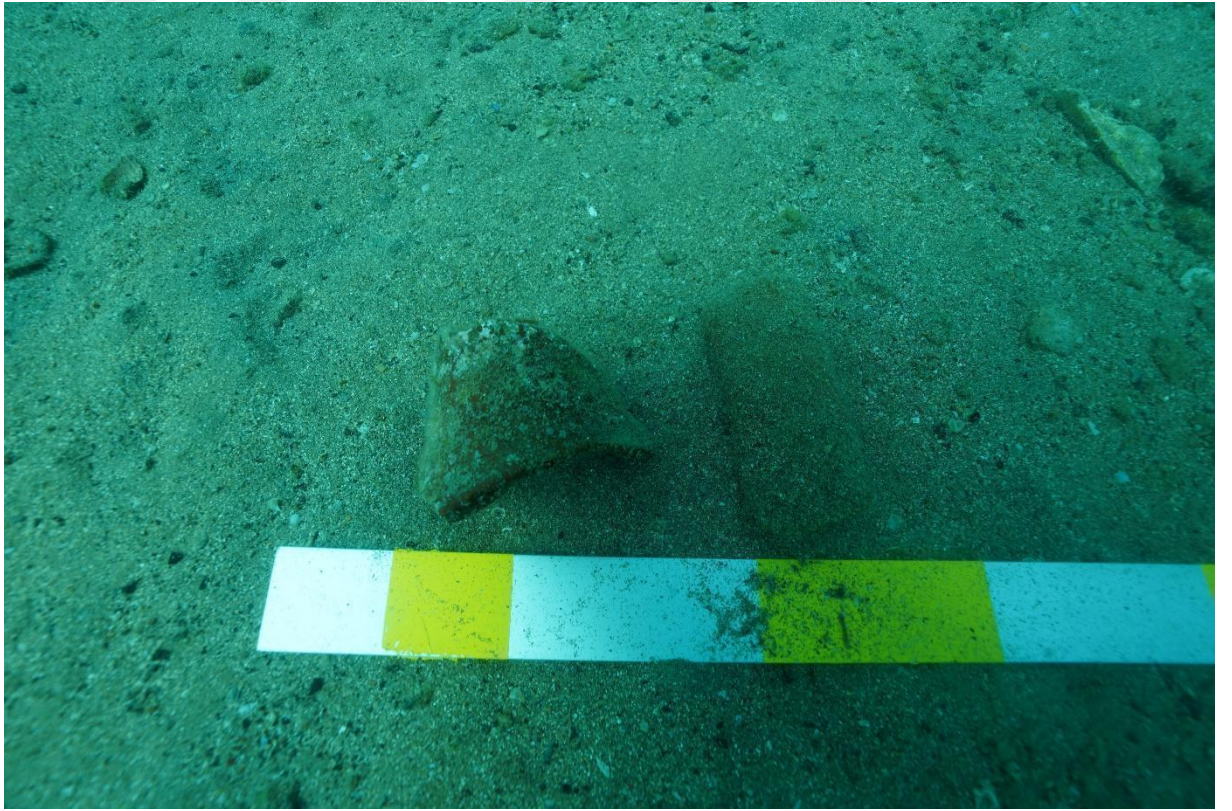
Resim 39: Sualtında eserlerin fotoğrafları (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

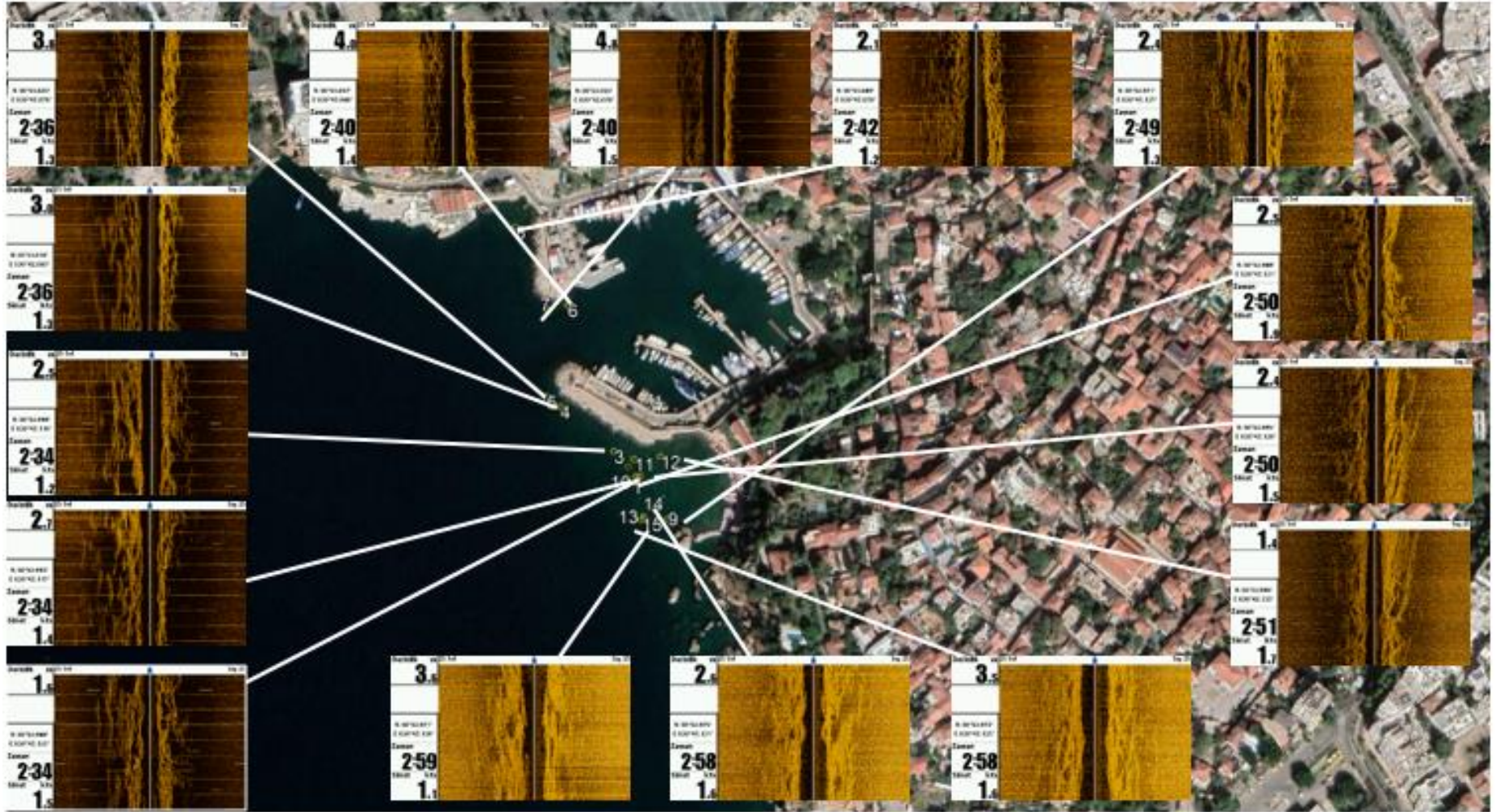
Resim 40: Sualtında eserlerin fotoğrafları (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

Resim 41: Sualtında eserlerin fotoğrafları (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

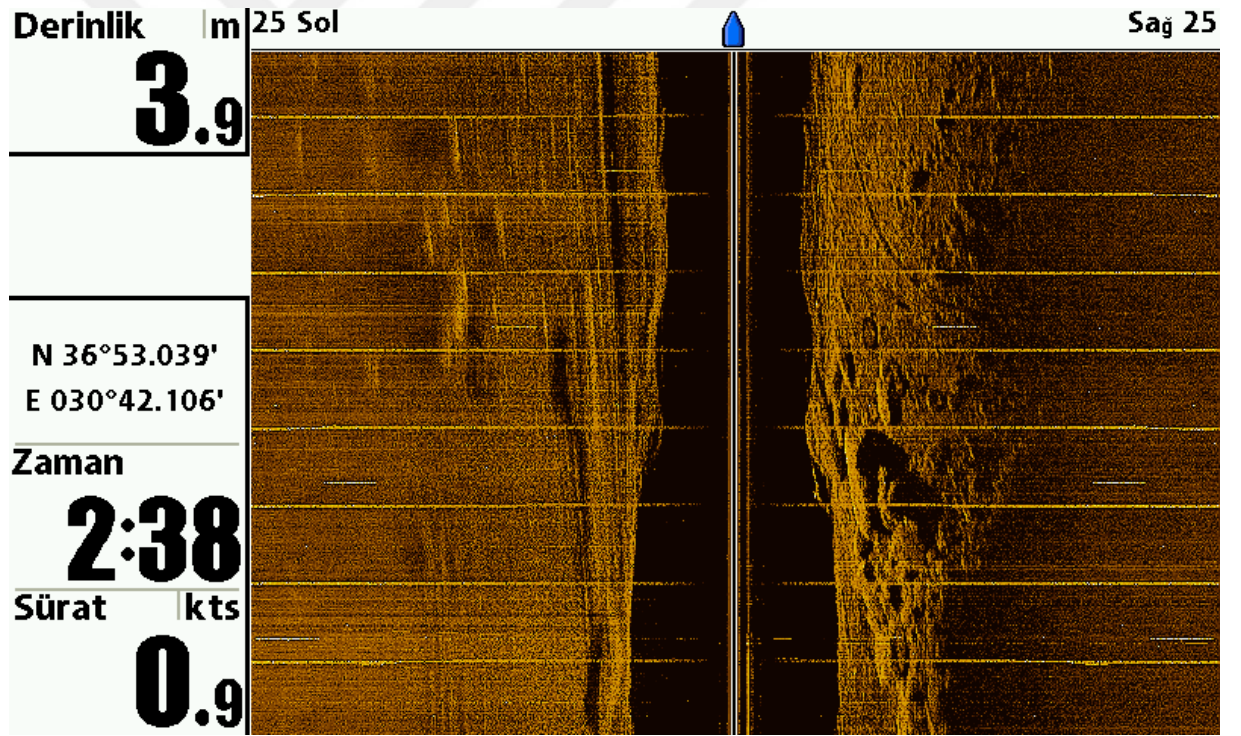
Resim 42: Amfora parçası (Fotoğraf: Doç. Dr. Hakan ÖNİZ)

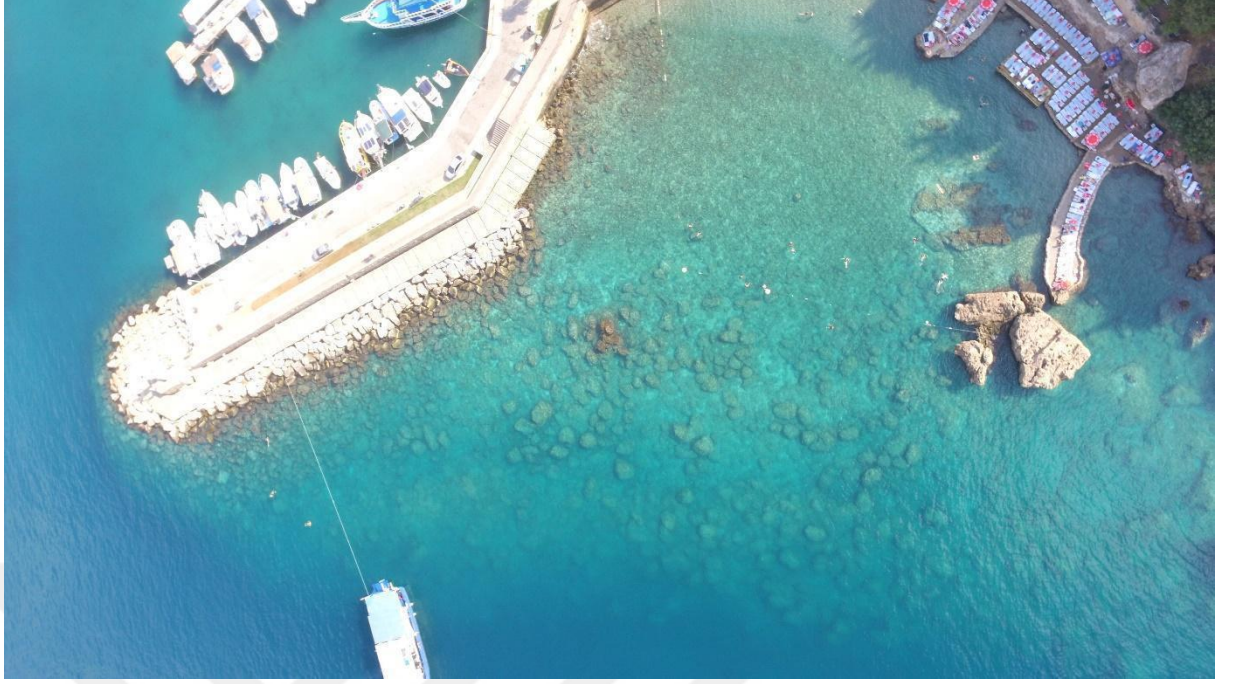
Resim 43: 15 sonar görüntüsünün çekildiği yerler ve sonar görüntüleri

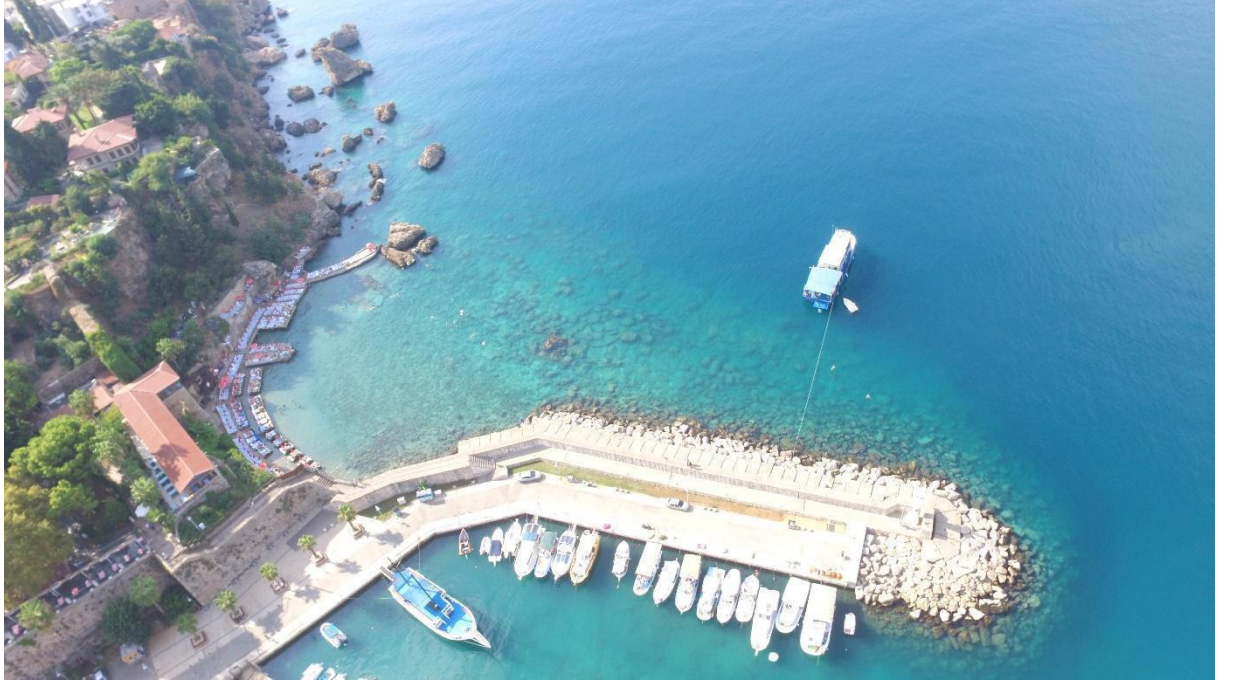
Resim 44: Güney deniz burcunun olası yeri (ya da yakınları) derinliği

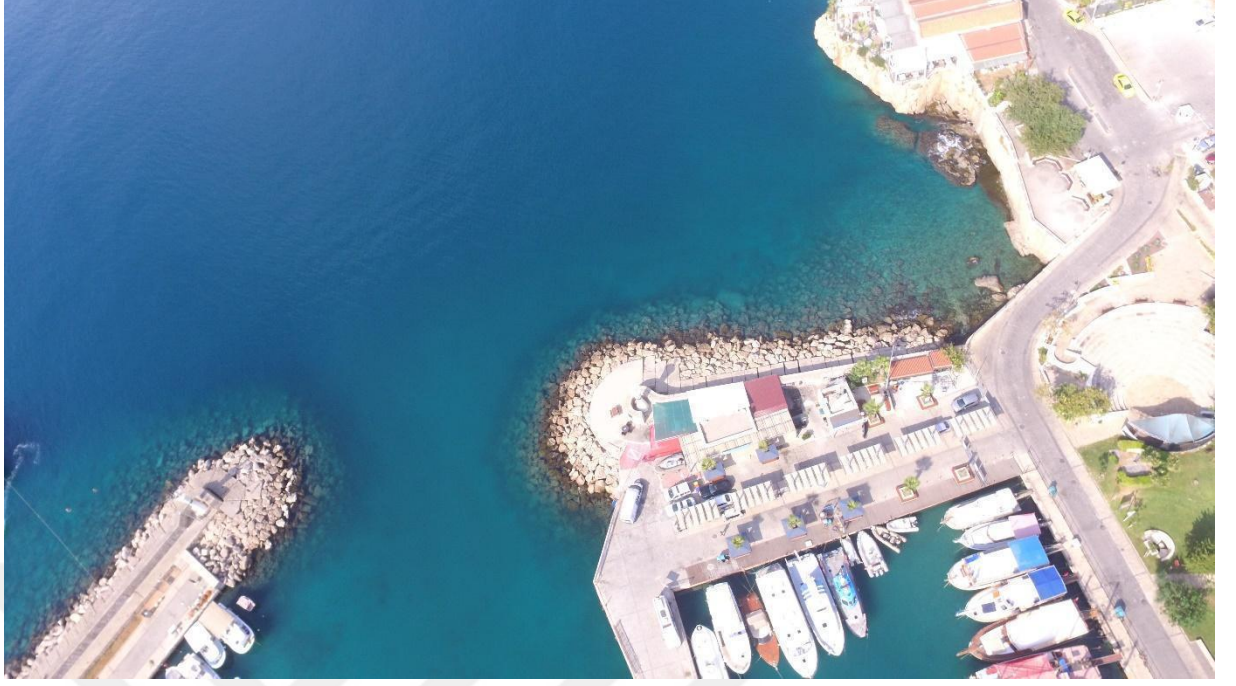
Resim 45: Güney deniz burcunun çevresinin sonar görüntüsü

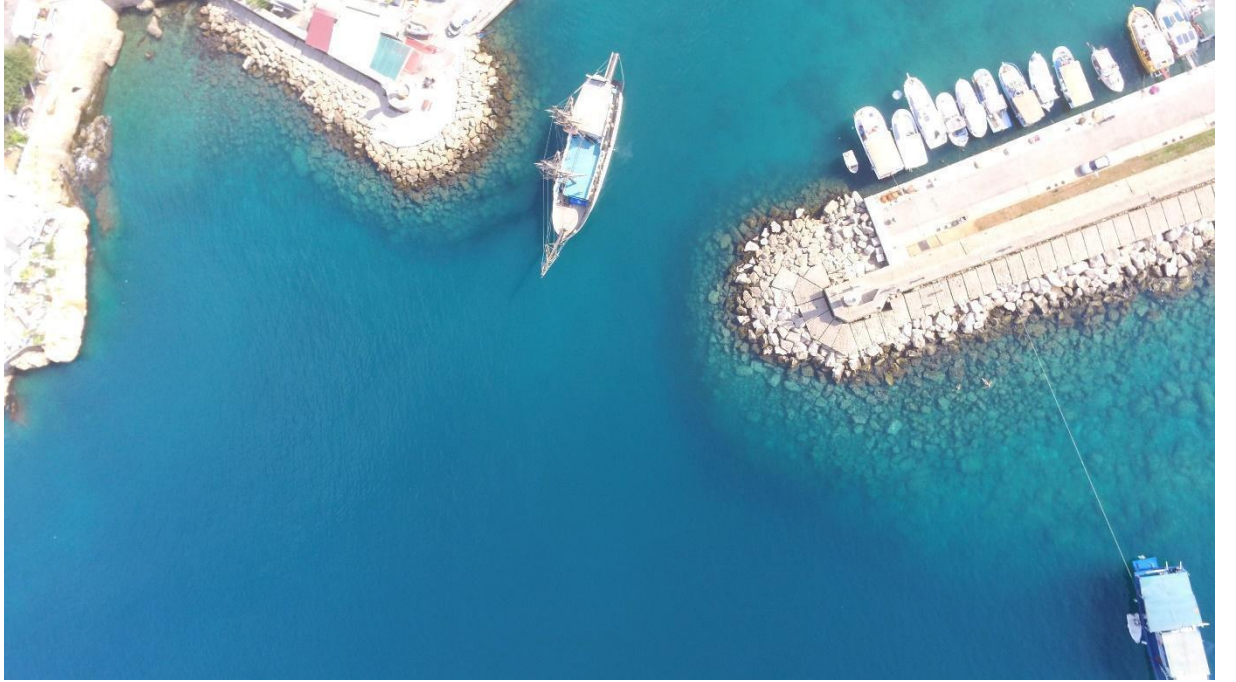
Resim 46: Dron foto

Resim 47: Dron foto

Resim 48: Dron foto

Resim 49: Dron foto

Resim 50: Dron foto

Resim 51: Dron fotoğraf

Resim 52: Sualtı mendirek yapısı

Resim 53: Sualtı mendirek yapısı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	ŞİMŞEK, Fatih
-------------	---------------

Eğitim Derecesi	Okul/Program
Lise	İsmet İnönü MYO / Harita ve Kadastro
Ön Lisans	Gazi Üniversitesi / Tapu ve Kadastro
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi / Coğrafi Bilgi Sistemleri
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi / Kültür Mirası ve Turizm
Lisans	Anadolu Üniversitesi / Kamu Yönetimi
Lisans	Anadolu Üniversitesi / Tarih
Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi / Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi / Akdeniz Sualtı Kültür Mirası Araştırmaları Anabilim Dalı